M

ANICII MANLII

TORQVATI SEVERINI BOETHII

DE CONSOLATIONE *philosophiae,*

LIB. V.

Ex vetustissimis libris

A

Theod. Pulmanno Craneburgio emendati.

ANTVERPIÆ,

Ex officina Christophori Plantini.

cIↃ. IↃ. LXXX.

THEODORVS PVLMANNVS CRANEBVRGIVS GERARTO Falkenburgio Nouiomago S. D.

IVcundissimam illam, & veram amicitiam, mi Gerarte, quæ ab hinc annis aliquot virtute, studiorumque similitudine inter nos contracta est, mutuis crebrò scriptis saluam vtrimq; cõseruare studuimus, vt nulla ex parte claudicaret, neq; etiã, quod interuallo locorum & tẽporum disiuncti sumus, vllo modo difflueretur. cuius equidẽ memoriã ad extremum vsq; vitæ diem mansuram spero: immo stabilẽ, perpetuam, & sempiternam fore auguror, cùm nulla firmior, meo quidem iudicio, necessitudo sit, quàm illa, quæ inter bonarum litterarum candidatos, verosq;

A 2 sacra-

ſacrarũ Muſarũ cultores ex ſtudiorum collatione, atq; ſermonum, morumque ſuauitate conciliatur. Hoc amicitiae condimentum quantam vim habeat, nemo eſt qui ignorat. Ne igitur amabiliſſimus noſtrae amicitiae nodus ſoluatur, ſed vt arctius & firmius conſtringatur, atq; inſolubilis maneat, hunc meum laborem, quem in caſtigandis Boëthij de Conſolatione philoſophiae libris impendi, tibi, amicitiae ergô, nuncupare volui: eoque magis, quòd humanioribus, & philoſophicis ſtudiis iam dudum te totum addictum viderem. qui labor, ſi tua cenſura, tuoque probo examine ſteterit, maleuolorum quorũdam hominum calumnias flocci fecerim. Vale, ex mea Fullonica. VIII. Idus Octob. anno CIↃ. IↃ. LXI. Antuerpiae.

ANICII MANLII TORQVATI SEVERINI BOETHII DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE,

LIBER PRIMVS.

METRVM I.

CARMINA QVI QVONdam studio florente peregi,
Flebilis, heu, maestos cogor inire modos.
Ecce mihi lacerae dictant scribēda Camenae,
Et veris elegi fletibus ora rigant.
Has saltem nullus potuit peruincere terror,
Ne nostrum comites prosequerentur iter.
*Gloria felicis olim, viridisq́ iuuentae — *illae scilicet Camenae.
*Solatur maesti nunc mea fata senis. — *Solantur v.
Venit enim properata malis inopina senectus,
Et dolor aetatem iussit inesse suam.
Intempestiui funduntur vertice cani,
Et tremit effeto corpore laxa cutis.
Mors hominum felix quae *se nec dulcibus annis — *nec se
Inserit, & maestis saepè vocata venit.

Heu leu, v. * *E heu,quàm ſurda miſeros auertitur aure,*
Et flentes oculos claudere ſaeua negat.
Dum leuibus maleſida bonis fortuna faueret,
Paene caput triſtis merſerat hora meum.
Nunc quia fallacem mutauit nubila vultũ,
Protrahit ingratas impia vita moras.
Quid me felicem toties iactaſtis amici?
Qui cecidit,ſtabili non erat ille gradu.

PROSA I.

HAEC dum mecum tacitus ipſe reputarem, querimoniamq́ue lacrymabilem ſtyli officio deſignarem, adſtitiſſe mihi ſupra verticem viſa eſt mulier reuerendi admodum vultus, oculis ardentibus, & vltra communem hominum valentiam perſpicacibus, colore viuido, atque inexhauſti vigoris, quamuis ita aeui plena foret, vt nullo modo noſtrae crederetur aetatis, ſtatura diſcretionis ambiguae. Nam nunc quidem ad communem ſeſe hominũ menſuram cohibebat; nunc verò pulſare caelum ſummi verticis cacumine videbatur: quae cùm caput altiùs extuliſſet, ipſum etiam caelum penetrabat, reſpicientiumq́; *intuitus.* hominum fruſtrabatur * intuitum. Veſtes erant tenuiſſimis filis, ſubtili artificio, indiſſolubiliq́;

solubiliq; materia perfectae; quas, vti post eadem prodente cognoui, suis manibus ipsa texuerat. Quarum speciem, veluti fumosas imagines solet, caligo quaedam neglectae vetustatis obduxerat. Harum in extremo margine π, in supremo verò θ legebatur intextum. Atque inter vtrasque litteras, in scalarum modum, gradus quidam insigniti videbantur, quibus ab inferiore ad superius elementum esset adscensus. Eandem tamen vestem violentorum quorundam sciderant manus, & particulas, quas quisq; potuit, abstulerant. Et dextera quidem eius libellos, sceptrum verò sinistra * gestabat. Quae vbi poëticas Musas vidit, nostro assistentes toro, fletibúsque meis verba dictantes, commota paullisper, ac toruis inflamata luminibus, Quis, inquit, has scenicas meretriculas ad hunc aegrum permisit accedere? quae dolores eius non modò nullis fouerēt remedijs, verùm dulcibus insuper alerent venenis? Hae sunt enim, quae infructuosis affectuum spinis, vberem fructibus rationis segetem necant, hominumque mentes assuefaciunt morbo, non liberant. At si quem profanum, vti vulgò solitū, nobis blāditiae vestrae detraherēt, minùs molestè ferēdum

* gerebat.

putarem. Nihil quippe in eo nostrae operae laederentur. Hunc verò Eleaticis, atque Academicis studiis attigistis enutritum. Sed abite potiùs Sirenes vsque in exitium dulces, meisque eum Musis curandum, sanandumque relinquite. His ille chorus increpitus, dejecit humi maestior vultũ, confessusque rubore verecundiam, limẽ tristis excessit. At ego cuius acies lacrymis mersa caligarat, ne dignoscere possem, quae nam haec esset mulier tam imperiosae auctoritatis, obstupui; visuq; in terram defixo, quidnam deinceps esset actura, exspectare tacitus coepi. Tum illa propiùs accedens in extrema lectuli mei parte consedit, meumque intuens vultum luctu grauem, atque in humum maerore deiectũ, his versibus de nostrae mentis perturbatione conquesta est.

METR. II.

HEV quàm praecipiti mersa profundo
Mens hebet, & propria luce relicta,
Tendit in externas ire tenebras,
Terrenis quoties flatibus acta
Crescit in immensum noxia cura.
Hic quondam caelo liber aperto,

Suetus

Suetus in aetherios ire meatus,
Cernebat rosei lumina solis,
Visebat gelidae sidera lunae,
Et quaecunq. vagos stella recursus
Exercet, varios flexa per orbes,
Comprehensam numeris victor habebat.
Quin etiam caussas, unde sonora
Flamina sollicitent aequora Ponti,
Quis voluat stabilem spiritus orbem,
Vel cur Hesperias sidus in undas
Casurum rutilo surgat ab ortu,
Quis veris placidas temperet horas,
*Vt * terras roseis floribus ornet,* *terrã v.
Quis dedit vt pleno fertilis anno
Autumnus grauidis influat vuis,
Rimari solitus, atq; latentis
Naturae varias reddere caussas.
Nunc iacet effeto lumine mentis,
Et pressus grauibus colla catenis,
Decliuemq; gerens pondere vultum,
Cogitur, heu, stolidam cernere terram.

PROSA II.

SED medicinae, inquit, potius tempus est quàm querelae. Tum verò totis in me intenta luminibus: Tune es ille, ait, qui nostro quondam lacte nutritus, nostris edu-

catus alimentis, in virilis animi robur euaseras? Atqui talia contuleramus arma: quae *prior v. nisi *pri⁹ abiecisses, inuicta te firmitate tuerentur. Agnoscísne me? Quid taces? pudore, an stupore siluisti? mallem pudore; sed te, vt video, stupor oppressit. Cumque me non modò tacitum, sed elinguem prorsus, mutumque vidisset, admouit pectori meo leniter manum. Et nihil, inquit, periculi est, lethargum patitur, communem illusarum mentium morbum. Sui paullisper oblitus est; recordabitur facilè, siquidem nos antè cognouerit. Quod vt possit, paullisper lumina eius, mortalium rerum nube caligantia, tergamus. Haec dixit, oculosque meos fletibus vndantes, contracta in rugam veste, siccauit.

METR. III.

TVNC *me discussa liquerunt nocte tenebrae,*
Luminibusq; prior rediit vigor,
Vt cùm praecipiti glomerantur sidera coro,
Nimbosisq; polus stetit imbribus.
Sol latet ac nondum caelo venientibus astris,
Desuper in terram nox funditur.
Hanc si Threicio Boreas emissus ab antro
Verberet, & clausum reseret diem,

Emicat,

Emicat, & subito vibratus lumine Phoebus,
Mirantes oculos radijs ferit.

PROSA III.

HAVD aliter tristitiae nebulis dissolutis, hausi caelum; & ad cognoscendã medicantis faciem mentem recepi. Itaque vbi in eam deduxi oculos, intuitúmque defixi, respicio nutricem meam, in cuius ab adolescentia Laribus* versatus fueram, Philosophiã. Et quid, inquam, tu in has exsilij nostri solitudines, ô omnium magistra virtutum, supero cardine delapsa venisti? an vt tu quoque mecum rea falsis criminationibus agiteris? An, inquit illa, te, ô alumne, desererem, nec sarcinam, quam mei nominis inuidia sustulisti, cõmunicato tecum labore partirer? Atqui philosophiae fas non erat, incomitatum relinquere iter innocentis. meam scilicet criminationẽ vererer? & quasi noui aliquid accider[illegible] perhorrescerem? Nunc enim primum [illegible] apud improbos mores lacessitam pe[illegible]s esse sapientiam? Nónne apud veteres quoque, ante nostri Platonis aetatẽ, magnum saepè certamen, cum stultitię temeritate certauimus? eodemque superstite, praeceptor eius Socrates iniustae victoriam mortis me adstante

*obuersatus v.

adſtãte promeruit? Cuius hereditatẽ cùm deinceps Epicureum vulgus, ac Stoicum, ceteriq́ue pro ſua quiſque parte raptum ire molirentur, meq́ue reclamantem, renitentemq́ue, velut in partem praedae, traherẽt, veſtem, quam meis texueram manibus, diſciderunt, abreptisq́ue ab ea panniculis, totam me ſibi ceſſiſſe credentes, abiere. In quibus, quoniam quædam noſtri habitus veſtigia videbantur, meos eſſe familiares imprudentia rata, non nullos eorũ profanæ multitudinis errore peruertit. Quòd ſi nec Anaxagorae fugam, nec Socratis venenum, nec Zenonis tormenta, quoniam ſunt peregrina, nouiſti, at Canios, at Senecas, at Soranos, quorum nec peruetuſta, nec incelebris memoria eſt, ſcire potuiſti. Quos nihil aliud in cladẽ detraxit, niſi quòd noſtris moribus inſtituti, ſtudiis improborum diſſimill[illegible] videbantur. Itaque nihil eſt qu [illegible] e, ſi in hoc vitae ſalo circ[illegible]mſlantibus agitemur procellis, quibus hoc maximè propoſitũ eſt, peſſimis diſplicere. Quorum quidem tametſi eſt numeroſus exercitus, ſpernendus tamen eſt: quoniam nullo duce regitur, ſed errore tantùm temere, ac paſſim lymphante raptatur. Qui ſiquan-

ſiquando contra nos aciem ſtruens valentior incubuerit, noſtra quidem dux copias ſuas in arcem contrahit: illi verò circa diripiendas inutiles ſarcinulas occupantur. At nos deſuper irridemus, viliſſima rerum quæque rapientes, ſecuri totius furioſi tumultus, eoque vallo muniti, quo graſſanti ſtultitiæ adſpirare fas non ſit.

MET. IIII.

QVISQVIS *compoſito ſerenus aeuo,*
Fatum ſub pedibus dedit ſuperbum,
Fortunamq; tuens vtramq; rectus,
Inuictum potuit tenere vultum:
Non illum rabies, minaeq; Ponti
Verſum funditus excitantis aeſtum,
Nec ruptis quoties vagus caminis
Torquet fumificos Veſeuus ignes,
Aut celſas ſoliti ferire turres,
Ardentis via fulminis mouebit.
Quid tantum miſeri feros tyrannos
Mirantur ſine viribus furentes?
Nec ſperes aliquid, nec extimeſcas:
Exarmaueris impotentis iram:
At quiſquis trepidus pauet, vel optat,
Quod non ſit ſtabilis, ſuiq; iuris,
Abiecit clypeum locoq; motus
Nectit, qua valeat trahi, catenam.

PROSA IIII.

SENTIS'ne, inquit, haec, atque animo illabuntur tuo? Es'ne ὄνος πρὸς λύραν? Quid fles? Quid lacrymis manas? ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ. Si operam medicantis exspectas, oportet vt vulnus detegas tuum. Tum ego collecto in vires animo: An'ne adhuc eget admonitione, nec per se satis eminet fortunae in nos saeuientis asperitas? Nihil'ne te ipsa loci facies mouet? Haeccine est bibliotheca, quam certissimam tibi sedem nostris in Laribus ipsa delegeras? in qua mecum saepè residés, de diuinarum humanarumque rerum scientia disserebas? Talis habitus, talisque vultus erat cùm tecum naturae secreta rimarer, cùm mihi siderũ vias radio describeres, cùm mores nostros, totiusque vitae rationem ad caelestis ordinis exemplar formares. Haeccine praemia referimus tibi obsequentes? Atqui tu hãc sententiam Platonis ore sanxisti, Beatas fore respublicas, si eas vel studiosi sapientiae regerent, vel earum rectores studere sapientiae contigisset. Tu eiusdem viri ore hanc sapientibus capessendae reipublicae necessariam caussam esse monuisti, ne improbis, flagitiosisque ciuibus vrbium relicta gubernacula,

bernacula, pestem bonis, ac perniciẽ inferrent. Hanc igitur auctoritatẽ secutus quod à te inter secreta otia didiceram, transferre in actum publicae administrationis optaui. Tu mihi & qui te sapientium mentibus inseruit deus estis conscij, nullum me ad magistratum, nisi commune bonorum omniũ studium, detulisse. Inde cum improbis graues, inexorabilesque discordiae, & quod conscientiae libertas habet, pro tuendo iure spreta * potentum semper offensio. Quoties ego Conigastum in imbecillis cuiusque fortunas impetum facientem obuius excepi? Quoties Triguillam regiae praepositum domus ab incepta, perpetrataque iam prorsus iniuria deieci? Quoties miseros, quos infinitis calumniis impunita Barbarorum semper auaritia vexabat, obiecta periculis auctoritate protexi? Numquam me ab iure ad iniuriam quisquam detraxit. Prouincialium fortunas, tum priuatis rapinis, tum publicis vectigalibus pessumdari, nõ aliter, quã qui patiebantur, indolui. Cùm acerbae famis tẽpore grauis atque inexplicabilis indicta coëmtio profligatura inopia Campaniam prouinciam videretur, certamen aduersum praefectum praetorij com-

* *potẽtiorum v.*

communis commodi ratione suscepi, rege cognoscente contendi, & ne coëmtio exigeretur, euici. Paullinum consularem virum, cuius opes Palatini canes iam spe atque ambitione deuorassent, ab ipsis hiantium faucibus traxi. Ne Albinum consularem virũ praeiudicatae accusationis poena corriperet, odiis me Cypriani delatoris opposui. Satísne in me magnas videor exacerbasse discordias? sed esse apud ceteros tutior debui, qui mihi amore iustitiae nihil apud aulicos, quo magis essem tutior, * seruaui. Quibus autem deferentibus percussi sumus? quorum Basilius olim regio ministerio depulsus, in delationem nostri nominis, alieni aeris necessitate compulsus est. Opilionem verò, atque Gaudentium, cùm ob iniurias, atque multiplices fraudes ire in exsilium regia censura decreuisset, cumque illi parere nolentes sacrarum sese aedium defensione tuerentur, compertumque id regi foret, edixit, vt nisi infra praescriptum diem Rauenna vrbe decederent, notas insigniti frontibus pellerentur. Quid huic seueritati posse adstrui videtur? Atqui eodem die deferentibus eisdem, nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur? nostraene artes

* reseruaui. V.

artes ita meruerunt? an illos accusatores iustos fecit praemissa damnatio? Itáne nihil fortunam puduit, si minùs accusatae innocentiae, at accusantium vilitatis? At, cuius criminis arguimur, summam quaeris? Senatum dicimur saluũ esse voluisse. Modum desideras? delatorem, ne documenta deferret, quibus Senatum laesae maiestatis reum faceret, impedisse criminamur. Quid igitur ô magistra censes? infitiabimur crimen, ne tibi pudori simus? At volui, nec vnquã velle desistam. Fatebimur? Sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutem nefas vocabo? ille quidẽ suis de me decretis, vti hoc nefas esset, effecerat. Sed sibi semper mentiens imprudentia rerũ, merita nõ potest immutare: nec mihi Socratico decreto fas esse arbitror, vel occuluisse veritatem, vel concessisse mendacium. Verùm * id quo modo sit, tuo, sapiẽtiumque iudicio, aestimandum relinquo. *hoc Cuius rei seriem, atque veritatem, ne latere posteros queat, stylo etiam, memoriaeque mandaui. Nam de compositis falsò literis, quibus libertatem arguor sperasse Romanam, quid attinet dicere? Quarum fraus aperta patuisset, si nobis ipsorũ confessione

delatorum, quod in omnibus negotiis maximas vires habet, vti licuisset. Nam quae sperari reliqua libertas potest? Atque vtinam posset vlla. Respondissem Canij verbo: qui cùm à C. Caesare Germanici filio conscius contra se factae coniurationis fuisse diceretur: Si ego, inquit, * scissem, tu nescisses. Qua in re non ita sensus nostros maeror hebetauit, vt impios scelerata, contra virtutem querar molitos: sed quae sperauerint effecisse vehemẽter admiror. Nam deteriora velle, nostri fuerit fortasse defectus: posse * verò contra innocentiam, quae sceleratus quisque conceperit, inspectante Deo, monstri simile est: vnde haud iniuria tuorum quidam familiarium quaesiuit: Siquidem Deus, inquit, est, vnde mala? bona verò vnde, si non est? Sed fas fuerit nefarios homines, qui bonorũ omnium, totiusque Senatus sanguinem petunt, nos etiam, quos propugnare bonis, Senatuique viderant, perditum ire voluisse. Sed num idem de patribus quoque merebamur? Meministi, vt opinor, quoniam me dicturum quid, facturúmue præsens ipsa semper dirigebas. Meministi, inquam, Veronae cùm rex auidus communis exitij, maiestatis crimen in Albinum

*scirem

*autem perficere

Albinum delatum ad cunctum Senatus ordinem transferre moliretur, vniuersi innocentiam Senatus, quanta mei periculi securitate defenderim. Scis me haec & vera proferre, & in nulla vmquam mei laude iactasse. Minuit enim quodam modo se probantis conscientiae secretum, quoties ostentando quis factum recipit famae pretium. Sed innocentiam nostram quis exceperit euentus vides. Pro verae virtutis praemiis falsi sceleris poenas subimus. Et cuius vmquam facinoris manifesta confessio ita iudices habuit in seueritate concordes, vt non aliquos vel ipse humani erroris ingenij, vel fortunae conditio cunctis mortalibus incerta summitteret? Si inflammare sacras aedes voluisse, si sacerdotes impio iugulare gladio, si bonis omnibus necem struxisse diceremur, praesentem tamen sententia confessum, conuictúmue punisset. Nunc quingentis ferè passuum millibus procul moti, atque indefensi, ob studium propensius in Senatum, morti, proscriptioniq; damnamur. ô meritos, de simili crimine neminem posse conuinci! cuius dignitatem reatus ipsi etiam, qui detulere, viderunt: quam, vti alicuius sceleris admi-

stione fuscarent, ob ambitum dignitatis sacrilegio me conscientiam polluisse mentiti sunt. Atqui & tu insita nobis, omnem rerum mortalium cupidinem de nostri animi sede pellebas, & sub tuis oculis sacrilegio locum esse fas non erat. Instillabas enim auribus, cogitationibusque quotidie meis Pythagoricum illud, ἕπου θεῷ. Nec conueniebat vilissimorum me spirituum praesidia captare, quem tu in hanc excellentiam componebas, vt consimilem Deo faceres. Praetereà penetral innocẽs domus, honestissimorum coetus amicorum, socer Symmachus sanctus, & *æquè actu* ipso reuerendus ab omni nos hujus criminis suspicione defendunt. Sed ô nefas! Illi verò de te tanti criminis fidem capiunt, atque hoc ipso affines fuisse videmur maleficio, quòd tuis imbuti disciplinis, tuis instituti moribus sumus. Ita non est satis nihil mihi profuisse tuam reuerentiam, nisi vltrò tu mea potiùs offensione lacereris. At verò hic etiam nostris malis cumulus accedit, quòd existimatio plurimorum non rerum merita, sed fortunae spectat euentum, eaq; tantùm iudicat esse prouisa, quae felicitas commendauerit. Quo fit, vt existimatio bona

*aequo v.
*ipse v.

na prima omnium deserat infelices. Qui nunc populi rumores, quàm dissonae, multiplicesque sententiæ, piget reminisci. Hoc tantùm dixerim, vltimam esse aduersae fortunae sarcinam, quòd dum miseris aliquod crimen affigitur, quae perferunt, meruisse creduntur. Et ego quidem bonis omnibus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione foedatus, ob beneficium suppliciū tuli. Videre autem videor nefarias sceleratorum officinas gaudio laetitiaque fluitantes: perditissimum quemque nouis delationum fraudibus imminentem: iacere bonos, nostri discriminis terrore prostratos: flagitiosum quemque ad audendum quidem facinus impunitate, ad efficiendū verò praemiis incitari: insontes autem non modò securitate, verùm ipsa etiā defensione priuatos. Itaque libet exclamare.

MET.

O STELLIFERI *conditor orbis,*
Qui perpetuo nixus solio
Rapido caelum turbine versas,
Legemq; pati sidera cogis,

Vt nunc pleno lucida cornu,
Totis fratris & obuia flamis,
Condat stellas Luna minores,
Nunc obscuro pallida cornu,
Phoebo propior, lumina perdat.
Et qui primae tempore noctis
Agit algentes Hesperus ortus,
Solitas iterum mutat habenas,
Phoebi pallens Lucifer ortu.
Tu frondifluae frigore brumae
Stringis lucem breuiore mora,
Tu, cùm feruida venerit aestas,
Agiles noctis diuidis horas.
Tua vis varium temperat annum,
Vt quas Boreae spiritus aufert,
Reuehat mitis Zephyrus, frondes;
Quaeq́; Arcturus semina vidit,
Sirius altas vrat segetes.
Nihil antiqua lege solutum,
Linquit propriae stationis opus.
Omnia certo fine gubernans,
Hominum solos respuis actus,
Meritò rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices? premit insontes
Debita sceleri noxia poena:
At peruersi resident celso

Mores ſolio, ſanctaq́ʒ calcant
Iniuſta vice colla nocentes.
Latet obſcuris condita virtus
Clara tenebris, iuſtuſq́ʒ tulit
Crimen iniqui.
Nil periuria, nil nocet ipſis
Fraus, mendacij comta colore.
Sed cùm libuit viribus vti,
Quos innumeri metuunt populi,
Summos gaudent ſubdere reges.
O iam miſeras reſpice terras,
Quiſquis rerum foedera nectis.
Operis tanti pars non vilis
Homines, quatimur fortunae ſalo.
Rapidos rector comprime fluctus,
Et quo caelum regis immenſum
Firma ſtabiles foedere terras.

PROSA V.

HAEC vbi continuato dolore delatraui, illa vultu placido, nihilq́ue meis queſtibus mota: Cùm te, inquit, maeſtum, lacrymantemq́ue vidiſſem, illico miſerum, exſulemq́ue cognoui. Sed quàm id longinquum eſſet exſiliũ, niſi tua prodidiſſet oratio, neſciebam. Sed tu quàm procul à patria

non quidem pulsus es, sed aberrasti. At si te pulsum existimari mauis, te potiùs ipse pepulisti. Nam idquidem de te numquam cuiquam fas fuisset. Si enim cuius oriundus sis patriæ reminiscaris, non, vti Atheniensium quondam, multitudinis imperio regitur: ἀλλὰ εἷς βασιλεύς ἐστιν, εἷς κοίρανος, qui frequentia ciuium, non depulsione lætatur: cuius agi frenis, atque obtemperare iustitiæ summa libertas est. An ignoras illam tuæ ciuitatis antiquissimam legem, qua sancitum est, ei ius exulare non esse, quisquis in ea sedē fundare maluerit? Nam qui vallo eius, ac munimine continetur, nullus metus est, ne exsul esse mereatur. At quisquis inhabitare eam velle desierit, pariter desinit etiā mereri. Itaq; non tam me loci huius, quàm tua facies mouet. Nec bibliothecae potiùs comptos ebore, ac vitro parietes, quàm tuae mentis sedem requiro. In qua non libros, sed id quod libris pretium facit, librorum quondam meorum sententias collocaui. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis vera quidem, sed pro multitudine gestorum tibi, pauca dixisti. De obiectorum tibi vel honestate, vel falsitate, cunctis nota memorasti. De sceleri-

ſceleribus, fraudibuſque delatorum rectè tu quidem ſtrictim attingendum putaſti, quòd ea meliùs, vberiusq; recognoſcentis omnia vulgi ore celebrentur. Increpuiſti etiam vehementer iniuſti factum Senatus. De noſtra etiam criminatione doluiſti, laeſaeque opinionis damna fleuiſti. * Poſtremus aduerſus fortunam dolor incanduit, conqueſtuſque es non aequa meritis praemia penſari. In extremo Muſae ſaeuientis, vti quae caelum, terras quoque pax regeret, vota poſuiſti. Sed quoniam plurimus tibi affectuũ tumultus incubuit, diuerſumque te dolor, ira, maeror diſtrahunt, vti nunc mentis es, nondum te validiora remedia contingunt. Itaq; lenioribus paulliſper vtemur, vt quae in tumorẽ perturbationibus influẽtibus indurauerunt, ad acrioris vim medicaminis recipiendam, tactu blandiore molleſcant.

*Poſtremò

MET. VI.

Cvm Phoebi radiis graue
Cancri ſidus inaeſtuat;
Tum qui larga negantibus,
Sulcis ſemina credidit,
Eluſus Cereris fide,

Quernas pergat ad arbores.
Numquam purpureum nemus
Lecturus violas petas,
Cùm saeuis Aquilonibus
Stridens campus inhorruit.
Nec quaeras auida manu
Vernos stringere palmites,
Vuis si libeat frui;
Autumno potiùs sua
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officiis Deus,
Nec, quas ipse coërcuit,
Misceri patitur vices.
Sic quod praecipiti via
Certum deserit ordinem,
Laetos non habet exitus.

PROSA VI.

PRIMVM igitur paterísne me pauculis rogationibus statum tuae mentis attingere, atque tentare, vt qui modus sit tuae curationis intelligam? Tu verò arbitratu, inquam, tuo quae voles, vt responsurũ rogato. Tum illa, Húnccine, inquit, mũdum temerariis agi, fortuitísque casibus putas? an

an vllum credis ei inesse regimen rationis? Atqui, inquam, nullo existimauerim modo, vt fortuita temeritate tam certa moueantur. Verùm operi suo conditorem praesidere Deum scio, nec vmquam fuerit dies, quî me ab hac sententiae veritate depellat. Ita est, inquit. Nã id etiã paullo antè cecinisti, hominesque tantùm diuinae exsortes curae esse deplorasti. Nam de ceteris, quin ratione regerentur, nihil mouebare. Papae autem vehementer admiror, cur, in tam salubri sententia locatus, aegrotes. Verùm altiùs perscrutemur; nescio, quid abesse coniecto. Sed dic mihi, quoniam à Deo mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur aduertis? Vix, inquã, rogationis tuae sententiam nosco, ne dum ad inquisita respondere queam. Num me, inquit, fefellit abesse aliquid, per quod, velut hiante valli robore, in animũ tuum perturbationum morbus irrepserit? Sed dic mihi, meministí-ne, quis sit rerum finis? quóue totius naturae tendat intentio? Audieram, inquam, sed memoriam maeror hebetauit. At quî scis, vnde cuncta processerint? Noui, inquam, Deumque esse respondi. Et quî fieri potest, vt principio

 cognito,

cognito, quis sit rerũ finis, ignores? Verùm hę perturbationum mores, & ea valētia est, vt mouere quidem loco hominem possint: conuellere autem, sibique totum exstirpare non possint. Sed hoc quoque respondeas velim, hominē ne te esse meministi? Quid ni, inquam, meminerim? Quid igitur homo sit, poterísne proferre? Hóccine interrogas, an esse me sciam rationale animal, atq; mortale? Scio, & id me esse confiteor. Et illa: Nihílne te aliud esse nouisti? Nihil. Iam scio, morbi tui, inquit, aliam vel maximam caussam, quid ipse sis, nosse desisti. Quare plenissimè vel aegritudinis tuae rationem, vel aditum reconciliandae sospitatis inueni. Nam quoniam tui obliuione confunderis, & exsulem, & expoliatũ propriis bonis esse doluisti. Quoniã verò, quis sit rerum finis, ignoras, nequam homines, atque nefarios, potentes, felicesque arbitraris. Quoniam verò, quibus gubernaculis mundus regatur, oblitus es, has fortunarum vices existimas sine rectore fluitare. Magnae non ad morbum modò, verùm ad interitum quoque caussae. Sed sospitatis auctori grates, quòd te non dum totum natura destituit. Habemus maximũ tuae fomitem

mitem salutis, veram de mundi gubernatione sententiam, quòd eam non casuũ temeritati, sed diuinae rationi subditam credis. Nihil igitur pertimescas. Iam tibi ex hac minima scintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis non dum tempus est vti, & eam mentiũ constat esse naturã, vt quoties abiecerint veras, falsis opinionibus induantur, ex quibus orta perturbationũ caligo verum illum confundit intuitum; hanc paullisper lenibus, mediocribusq́; fomentis attenuare tentabo, vt dimotis fallacium affectionum tenebris, splendorem verae lucis possis agnoscere.

MET. VII.

NVBIBVS atris
Condita nullum
Fundere possunt
Sidera lumen.
Si mare voluens
Turbidus Auster
Misceat aestum,
Vitrea dudum,
Parq́; serenis
Vnda diebus,
Mox resoluto
Sordida coeno,
Visibus obstat.
Quiq́; vagatur
Montibus altis
Defluus amnis,
Saepè resistit
Rupe soluti
Obiice saxi.
Tu quoque si vis
Lumine

Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem:
Gaudia pelle,
Pelle timorem.
Spemq́; fugato,
Nec dolor adſit.
Nubila mens eſt,
Vinctaq́; frenis,
Haec vbi regnant.

ANICII MANLII SEVERINI BOETHII, DE CONSOLATIONE philoſophiae,

LIBER SECVNDVS.

PROSA I.

POST HAEC paulliſper obticuit, atque vbi attentionem meam modeſta taciturnitate collegit, ſic exorſa eſt. Si penitus aegritudinis tuae cauſſas, habitumq́ue cognoui, fortunae prioris affectu, deſiderioq́ue tabeſcis; ea tantum animi tui ſtatum, ſicuti tu tibi fingis, mutata peruertit. Intelligo multiformes illius prodigij fucos, & eo vſque cum iis, quos eludere nititur, & blādiſſimam familiaritatem exercet, dum intolerabili dolore confundat,

quos

quos inſperata reliquerit. cuius ſi naturam, mores, ac meritũ reminiſcare, nec habuiſſe te in ea pulcrum aliquid, nec amiſiſſe cognoſces. Sed, vt arbitror, haud multùm tibi haec in memoriam reuocare laborauerim. Solebas enim praeſentē quoque, blandientémque virilibus inceſſere verbis, eamque de noſtro adyto prolatis inſectabare ſententiis. Verùm omnis ſubita mutatio rerũ, » non ſine quodam quaſi fluctu contigit a- » nimorum. Sic factum eſt, vt tu quoque paulliſper à tua trãquillitate diſceſſeris. Sed tempus eſt, haurire te aliquid ac deguſtare molle, atque iucundum, quod ad interiora tranſmiſſum validioribus hauſtibus viã fecerit. Adſit igitur rhetoricae ſuadela dulcedinis, quae tũc tantũ recto calle procedit, cùm noſtra inſtituta non deſerit? cumque hac Muſica Laris noſtri vernula nũc leuiores, nunc grauiores modos ſuccinat. Quid eſt igitur ô homo, quod te in maeſtitiam, luctumque deiecit? nouum credo aliquid, inuſitatumque vidiſti. Tu, ſi fortunam putas erga te eſſe mutatam, erras. Hi ſemper eius * mores; haec natura eſt. Seruauit circa te propriam potiùs in ipſa ſui mutabilitate conſtantiam. Talis erat, cùm blandiebatur,

*mores ſunt; iſta natura. 6.

diebatur, cùm tibi falsae illecebris felicitatis alluderet. Deprehendisti caeci Numinis ambiguos vultus. Quae sese adhuc velat aliis, tota tibi prorsus innotuit. Si probas, vtere moribus, ne queraris. Si perfidiã perhorrescis, sperne, atque abiice perniciosè alludentem. Nam quae nunc maeroris tibi caussa tanti est, hæc eadem tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te, quam non relicturam nemo vmquam poterit esse securus. An verò tu pretiosam aestimas abituram felicitatẽ? & cara tibi est fortunã præsens, nec manendi fida, & cùm discesserit allatura maerorem? Quòd si nec arbitrio retineri potest, & calamitosos fugiens facit, quid est aliud fugax, quàm futurae quoddã
„ calamitatis indicium? Neque enim quod
„ ante oculos situm est, suffecerit intueri. Rerum exitus prudentia metitur: eademq; in alterutro mutabilitas, nec formidandas fortunae minas, nec exoptandas facit esse blanditias. Postremò aequo animo toleres oportet, quidquid intra fortunae areã geritur, cùm semel iugo eius colla submiseris. Quòd si manendi, abeundiq́ue scribere legem velis ei quam tu dominam sponte elegisti, nónne * iniurius fueris, & impatiẽtia tua

* iniuriosus

tia tua sortem exacerbabis, quam permutare non possis? Si ventis vela committeres, non quò volūtas peteret, sed quò flatus impelleret, promouereris. Si aruis semina crederes, feraces inter se annos, steriles'q; pensares. Fortunae te regendum dedisti, dominae moribus oportet obtemperes. Tu verò voluentis rotae impetum retinere conaris? At omnium mortalium stolidissime, si manere incipit, * fors esse * desistit. *fors *desinit.

MET. I.

HAEC cùm superba verterit vices dextra,
Et aestuantis more fertur Euripi,
Dudum tremendos saeua proterit reges,
Humilemq́; victi subleuat fallax vultum,
Non illa miseros audit haud curat fletus,
Vltroq́; gemitus, dura quos fecit, ridet.
Sic illa ludit, sic suas probat vires,
Magnumq́; suis monstrat ostentum, si quis
Visatur vna stratus, ac felix hora.

PROSA II.

VELLEM autem pauca tecum fortunae ipsius verbis agitare. Tu igitur an ius

postulet, animaduertere. Quid tu ô homo ream me quotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus iniuriam? Quae tua tibi detraximus bona? Quouis iudice de opum, dignitatumque mecum possessione contẽde. Et si cuiusquam mortalium proprium quid horum esse monstraueris, ego iam tua fuisse, quae repetis, sponte concedam. Cùm te matris ex vtero natura produxit, nudum rebus omnibus, inopemque suscepi, meis opibus foui, & quod te nunc impatientem nostri facit, fauore prona indulgentiùs educaui, & omnium, quaę mei sunt iuris, affluentia, & splendore circũdedi. Nunc mihi retrahere manum libet; habe gratiam, velut vsus alienis. Nõ habes ius querelae, tamquã tua prorsus perdideris. Quid ergo ingemiscis? nulla tibi à nobis illata est violentia. Opes, honores, ceteraque talium mei sunt iuris. Dominam famulae cognoscunt; mecum veniunt, me àbeunte discedunt. Audacter affirmem, si tua forent, quae amissa cõquereris, nullo modo perdidisses. An ego sola meum ius exercere prohibeor? Licet coelo proferre lucidos dies, eosdemque tenebrosis noctibus cõdere. Licet anno terrae vultum nunc floribus, frugibúsque redimi-

re, nunc nimbis, frigoribusque confundere. Ius est mari, nũc strato aequore blãdiri, nũc procellis, ac fluctibus inhorrescere. Nòs ad constantiã nostris moribus alienã inexpleta hominũ cupiditas alligabit? Haec nostra vis est, hunc continuũ ludum ludimus. Rotam volubili orbe versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Adscende si placet, sed ea lege, ne vti, cùm ludicri mei ratio poscet, descendere iniuriam putes. An tu mores ignorabas meos? Nesciebas Croesum regẽ Lydorum Cyro paullò antè formidabilẽ, mox deinde miserandum rogi flamis traditum, misso caelitus imbre defensum? Num te praeterit Paullũ Persi regis à se capti calamitatibus pias impẽdisse lacrymas? Quid tragoediarum clamor aliud deflet, nisi indiscreto ictu fortunam felicia regna vertẽtem? * Nónne adolescentulus δύο τοὺς πίθους τὸν μὲν ἕνα κακῶν τὸν δὲ ἕτερον * καλῶν, in Iouis limine iacere didicisti? Quid si vberiùs de bonorum parte sumsisti? quid si à te non tota discessi? quid si haec ipsa mei mutabilitas iusta tibi caussa est sperãdi meliora? Tamẽ ne animo contabescas, & intra cõmune omnibus regnũ locatus, proprio iure viuere desideres.

* οὐ μειράκιον ὢν ἔτι, δύο πίθους.

* ἀγαθῶν.

MET. II.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas,
Aut quot stelliferis edita noctibus
Caelo sidera fulgent,
Tantas fundat opes, nec retrahat manum
Pleno copia cornu,
Humanum miseras haud ideo genus
Cessat ** Cesset flere querelas.*
Quamuis vota libens excipiat Deus
Multi prodigus auri,
Et claris auidos ornet honoribus,
Nil iam parta videntur:
Sed quaesita vorans saeua rapacitas
Altos pandit hiatus.
Quae iam praecipitem frena Cupidinem
Certo fine retentent,
Largis cùm potiùs muneribus fluens
Sitis ardescit habendi?
Numquam diues agit, qui trepidus gemens
Sese credit egentem.

PROSA III.

His igitur si pro se tecum fortuna loqueretur, quid profectò contrà hisceres nõ haberes. At si quid est, quo querelã tuã iure tuea-

tuearis, proferas oportet; dabimus dicendi locum. Tum ego: Speciosa quidē ista sunt, inquam, oblitaque rhetoricae, ac musicae melle dulcedinis; tum tantùm, cùm audiũtur, oblectant. Sed miseris malorum altior sensus est. Itaq; cùm haec auribus insonare desierint, insitus animũ maeror praegrauat. Et illa, ita est, inquit. Haec enim non dum morbi tui remedia, sed adhuc cõtumacis aduersus curationem doloris fomenta quaedam sunt. Nam quae in profundum sese penetrent, cùm tempestiuum fuerit, admouebo. Veruntamen ne te miserum existimari velis, an numerum modumque tuae felicitatis oblitus es? Taceo quòd desolatum parente, summorum te virorum cura suscepit, delectusq; in affinitatē principum ciuitatis, quod pretiosissimum propinquitatis genus est, priùs carus, quā proximus esse coepisti. Quis non te felicissimũ cum tanto splendore socerorum, cum coniugis pudore, tum masculae quoque prolis opportunitate praedicauit? Praetereo (libet enim praeterire communia) sumtas in adolescentia negatas senibus dignitates: ad singularem felicitatis tuae cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructús
 vllum

vllum beatitudinis pondus habet, poterítne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? cùm duos pariter consules liberos tuos domo prouehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate vidisti; cum eisdem in curia curules insidẽtibus, tu regiae laudis orator, ingenij gloriã, facundiaeque meruisti: cùm in circo duorum medius consularis circumfusae multitudinis exspectationem, triumphali largitione satiasti. Dedisti, vt opinor, verba fortunae, dum te illa demulcet, dũ te, vt suas delicias, fouet. Munus, quod nulli vmquam priuato commodauerat, abstulisti. Vis'ne igitur cum fortuna calculum ponere? Nunc te primùm liuenti oculo * praestrinxit. Si numerum, modumque laetorum, tristiũmue consideres, adhuc te felicem negare non * posses. Quòd si iccirco te fortunatum esse non existimas; quoniam quae tunc laeta videbantur, abierunt, non est quòd te miserum putes: quoniam, quae nũc maesta creduntur, praetereunt. An tu in hanc vitae scenam nunc primùm subitus, hospesque venisti? vllámne humanis rebus inesse constantiam reris, cùm ipsum saepè hominem velox hora dissoluat? Nam etsi rara est fortuitis

*perstrinxit.

*possis. v.

taitis rebus manendi fides, vltimus tamen vitae dies mors quaedam fortunae est etiã maneutis. Quid igitur referre putas? Túne illam moriendo deseras, illa an te fugiendo?

MET. III.

Cvm polo Phoebus roseis quadrigis
Lucem spargere coeperit,
Pallet albentes hebetata vultus
Flamis stella prementibus.
Cùm nemus flatu Zephyri tepentis
Vernis irrubuit rosis,
Spiret insanum nebulosus Auster,
Iam spinis abeat decus.
Saepe tranquillo radiat sereno
Immotis mare fluctibus.
Saepe feruentes Aquilo procellas
Verso concitat aequore.
Rara si constat sua forma mundo,
Si tantas variat vices,
Crede fortunis hominum caducis,
Bonis crede fugacibus.
Constat, aeterna positumq́; lege est,
Vt constet genitum nihil.

PROSA IIII.

Tvm ego, vera, inquam, commemoras ô virtutũ omnium nutrix, nec infitiari possum prosperitatis meae velocissimum cursum. Sed hoc est, quod recolentem me vehementius coquit. Nam in omni aduersitate fortunae infelicissimum genus est infortunij, fuisse felicem. Sed quòd tu, inquit, falsae opinionis supplicium luis, id rebus iure imputare non possis. Nam si te hoc inane nomen fortuitae felicitatis mouet, quàm plurimis, maximisque abundes, mecum reputes licet. Igitur si quod in omni fortunae censu pretiosissimum possidebas, id tibi diuinitùs illaesum adhuc, inuiolatumque seruatur, poterísne meliora quaeq; retinens, de infortunio iure caussari? Atqui viget incolumis, illud pretiosissimum generis humani decus, Symmachus socer, & quod vitae pretio non segnis emeres, vir totus ex sapientia, virtutibusq; factus, suarum securus, tuis ingemiscit iniuriis. Viuit vxor ingenio modesta, pudicitiae pudore praecellens, & vt omnes eius dotes breuiter includam, patri similis. Viuit, inquam, tibiq; tantùm vitae huius exosa spiritum seruat. Quo vno felicitatem minui tuam, vel ipsa concesserim, tui desiderio lacrymis, ac dolore

lore tabescit. Quid dicam liberos consulares quorum iam, vt in id aetatis pueris, vel paterni, vel auiti specimen elucet ingenij? Cùm igitur praecipua sit mortalibus vitae cura retinendae, ô te, si tua bona cognoscas, felicem, cui suppetũt etiam nunc, quae vita nemo dubitat esse cariora. Quare sicca iam lacrymas. Non dum est ad vnum omnes exosa fortuna, nec tibi nimiùm valida tempestas incubuit, quoniam tenaces haerẽt ancorae, quae nec praesentis solamẽ, nec futuri spem temporis abesse patiantur. Et haereant, inquam, precor: illis namque manentibus, vtcumque se res habeant, enatabimus. Sed, quantum decus ornamentis nostris decesserit, vides. Et illa, promouimus, inquit, aliquantulum, si te non dum totius tuae sortis piget. Sed delicias tuas ferre non possum, qui abesse aliquid tuae beatitudini tam luctuosus, atque anxius * conqueraris. Quis est enim tam compositae felicitatis, vt non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur? Anxia enim res est humanorum conditio bonorum, & quae vel numquam tota proueniat, vel numquã perpetuò subsistat. Huic census exuberat, sed est pudori degener sanguis. Hunc nobilitas

* conqueritur.

notum facit, sed angustia rei familiaris inclusus, esse mallet ignotus. Ille vtroque circumfluus vitam caelibē deflet. Ille nuptiis felix, orbus liberis, alieno censum nutrit heredi. Alius prole laetatus, filij, filiaéue delictis maestus illacrymat. Iccirco nemo facilè cum fortunae suae conditione concordat. Inest enim singulis, quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat. Adde quòd felicissimi cuiusque delicatissimus sensus est, &, nisi ad nutum cuncta suppetant, omnis aduersitatis insolens, minimis quibusque prosternitur: adeò perexigua sunt, quae fortunatissimis beatitudinis summam detrahunt. Quàm multos esse coniectas, qui sese caelo proximos arbitrentur, si de fortunae tuae reliquiis pars eis minima contingat? Hic ipse locus, quem tu exsilium vocas, incolentibus patria est. Adeò nihil est miserum, nisi cùm putes: contraque beata sors omnis est aequanimitate tolerantis. Quis est ille tam felix, qui cùm dederit impatientiae manus, statum suum mutare nō optet? Quàm multis amaritudinibus humanae felicitatis dulcedo respersa est: quae si etiam fruenti iucunda esse videatur, tamen, quò minùs, cùm velit, abeat, retineri non possit.

Liquet

Liquet igitur quàm sit mortalium rerum misera beatitudo; quae nec apud aequanimos perpetua perdurat, nec anxios tota delectat. Quid igitur ô mortales extrà petitis intra vos positam felicitatem? Error vos, inscitiaque confundit. Ostendam breuiter tibi summae cardinem felicitatis. Est'ne aliquid tibi te ipso pretiosius? Nihil, inquies. Igitur si tui compos fueris, possidebis quod nec tu vmquam amittere velis, nec fortuna possit auferre. Atq; vt agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem constare non posse, sic collige. Si beatitudo est summum naturae bonum ratione degẽtis, nec illud est summum bonum, quod eripi vllo modo potest; quoniam praecellit id, quod nequeat auferri: manifestũ est, quòd ad beatitudinem percipiẽdam fortunae instabilitas adspirare non possit. Ad haec, quẽ caduca ista felicitas vehit, vel scit eam, vel nescit esse mutabilem. Si nescit, quaenam beata sors esse potest ignorantiae caecitate? Si scit, metuat necesse est, ne amittat, quod amitti posse non dubitat: quare continuus timor non sinit esse felicem. An vel si amiserit, negligendum putat? Sic quoque perexile bonum est, quod aequo

animo

animo feratur amissum. Et quoniam tu idem es, cui persuasum esse, atque insitum permultis demonstrationibus scio, mentes hominum nullo modo esse mortales: cumque sit clarum, fortuitam felicitatem corporis morte finiri: dubitari nequit, si haec * auferre beatitudinem potest, quin omne mortalium genus in miseriam, mortis fine, labatur. Quòd si multos scimus beatitudinis fructum nõ morte solùm, verùm etiam doloribus, suppliciisque quaesisse, quónam modo praesens vita facere beatos potest, quae miseros transacta non efficit?

*s. mors

MET. IIII.

QVISQVIS *volet perennem*
Cautus ponere sedem;
Stabilisq́ nec sonori
Sterni flatibus Euri;
Et fluctibus minantem
Curat spernere Pontum,
Montis cacumen alti
Bibulas vitet arenas.
Illud proteruus Auster
Totis viribus vrget,
Hae pendulum solutae
Pondus ferre recusant.

Fugiens

iens periculosam
ortem sedis amoenae,
nili domum memento
ertus figere saxo.
muis tonet ruinis
iscens aequora ventus,
conditus quieti
lix robore valli,
es serenus aeuum,
dens aetheris iras.

PROSA V.

SED quoniam rationum iam in te
rum fomenta descendunt, paullò vali-
bus vtendum puto. Agè enim, si iam
ca, & momentanea fortunae dona non
t, quid in eis est, quod aut vestrum
uam fieri queat, aut non perspectum,
deratumque vilescat? Diuitiae'ne vel
i, vel sui natura pretiosae sunt? Quid
potiùs? aurúmne, an vis congestae pe-
ae? Atqui hae effundēdo magis, quàm
eruando meliùs nitent: siquidem aua-
semper odiosos, claros largitas * facit. * *efficit.*
d si manere apud quemquam non po-
quod transfertur in alterum: tunc est
pre-

pretiosa pecunia, cùm translata in alios, largiendi vsu desinit possideri. At eadem si apud vnum, quanta est vbiq; gentium congeratur, ceteros sui inopes * fecerit. Et vox quidem tota pariter multorum replet auditum: vestrae verò diuitiae, nisi comminutae, in plures trãsire non possunt. quod cùm factũ est, pauperes necesse est faciant, quos relinquunt. O igitur angustas, inopesque diuitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet sine ceterorum paupertate non veniunt. An gemmarum fulgor oculos trahit? Sed si quid est in hoc splendore praecipui, gemmarum est lux illa, non hominum: quas quidem mirari homines vehementer admiror. Quid est enim carens animae motu, atque membrorum compage, quod animatae, rationabilique naturae pulcrum esse iure videatur? Quae tametsi conditoris opera, suique distinctione postremae aliquid pulcritudinis trahunt, infra vestram tamen excellentiam collocatae, admirationem vestrã nullo modo merebantur. An vos agrorum pulcritudo delectat? Quid ni? Est enim pulcerrimi operis pulcra portio. Sic quondam sereni maris facie gaudemus: sic caelum, sidera, Solem,

* facit.

n, Lunamque miramur? Num te ho-
aliquid attingit? num audes alicuius
n splendore gloriari? An vernis flori-
pse distingueris? aut tua in aestiuos
us intumescit vbertas? Quid inanibus
iis raperis? quid externa bona pro tuis
exaris? Numquam tua faciet esse for-
quae à te natura rerũ fecit aliena. Ter-
n quidem fructus, animantiũ procul-
debentur alimentis. Sed si, quod na-
satis est, replere indigentiã velis, nihil
ıód fortunae affluentiam petas. Paucis »
, minimisq; natura contenta est: cuius »
atem si superfluis vrgere velis, aut in-
dum, quod infuderis fiet, aut noxiũ.
verò pulcrum variis fulgere vestibus
: quarũ si grata intuitu species est, aut
iae naturã, aut ingeniũ mirabor arti-
An verò te longus ordo famulorũ facit
licẽ? Qui si vitiosi moribus sunt, per-
sa domus sarcina, & ipsi domino vehe-
er inimica: sin verò probi, quonam
in tuis opibus aliena probitas nume-
ır? Ex quibus omnibus nihil horum,
n tuis computas bonis, tuum esse bo-
liquidò monstratur. Quibus si nihil
appetendae pulcritudinis, quid est,
quòd

quòd amissis doleas, vel laeteris retentis? Quòd si natura pulcra sunt, quid id tua refert? Nam haec per se à tuis quoque opibus sequestrata placuissent. Neque enim icirco sunt pretiosa, quòd in tuas venere diuitias: sed quoniam pretiosa videbantur, tuis ea diuitiis annumerare maluisti. Quid autem tanto fortunae strepitu desideratis? Fugare, credo, indigentiam copia quaeritis. Atqui hoc vobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam pretiosae supellectilis varietatem: verùmque illud est, permultis indigere eos, qui permulta possideant: contràque minimo, qui abundantiam suam naturae necessitate, non ambitus superfluitate metiantur. Itáne autem nullum est proprium vobis, atque insitum bonum, vt in externis, ac sepósitis rebus bona vestra quaeratis? Sic rerum versa conditio est, vt diuinum meritò rationis animal, non aliter sibi splendere, nisi inanimatae supellectilis possessione videatur? Et alia quidem suis contenta sunt: vos autem Deo mente consimiles, ab rebus infimis excellentis naturae ornamenta captatis: nec intelligitis quantam conditori vestro faciatis iniuriam. Ille genus humanum

num terrenis omnibus praestare voluit: vos dignitatem vestram infra infima quaeque detruditis. Nam si omne cuiusque bonum, eo cuius est, constat esse pretiosiu, cùm vilissima rerum vestra bona esse iudicatis, eisdem vosmetipsos vestra aestimatione summittitis: quod quidem haud immeritò cadit. Humanae quippe naturae haec côditio est, vt tum tantùm ceteris rebus, cùm se cognoscit, excellat: eadem tamen infra bestias redigatur, si se nosse desierit. Nam ceteris animantibus sese ignorare, natura est: hominibus verò, vitio venit. Quàm verò latè patet vester hic error, qui ornari posse aliquid ornamentis existimatis alienis! At id fieri nequit. Nam si quid ex appositis luceat, ipsa quidem, quae sunt apposita, laudantur: illud verò his tectum, atq; velatum in sua nihilo minùs foeditate perdurat. Ego verò nego illud esse bonum, quod noceat habenti. Num id mêtior? Minimè, inquies. Atqui diuitiae possidêtibus persaepè nocuerunt, cùm pessimus quisque, * eoque alieni* *eo quòd al. aeru.* magis auidus, quidquid vsquàm auri, gemmarum est, se solùm, qui habeat, dignissimum putat. Tu igitur, qui nunc contum, gladiumque solicitus pertimescis, si vitae

huius callem vacuus viator intrasses, coram latrone cantares. O praeclara opum mortalium beatitudo, quam cùm adeptus fueris, securus esse desistis!

MET. V.

FELIX *nimium prior aetas,*
Contenta fidelibus aruis,
Nec inerti perdita luxu;
Facili quae sera solebat
Ieiunia soluere glande.
Nec Bacchica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida vellera Serum
Tyrio miscere veneno.
Somnos dabat herba salubreis:
Potum quoque lubricus amnis;
Vmbras altissima pinus.
Non dum maris alta secabat,
Nec mercibus vndique lectis
Noua litora viderat hospes.
Tunc classica saeua tacebant,
Odiis neque fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma.
* hosticus *Quid enim furor * hostibus vlla*
v. *Vellet prior arma mouere,*
Cùm vulnera saeua videret,

Nec

Nec praemia sanguinis vlla?
Vtinam modò nostra redirent
In mores tempora priscos!
Sed saeuior ignibus AEtnae
Feruens amor ardet habendi.
Heu quis primus fuit ille,
Auri qui pondera tecti,
Gemmasq; latere volentes,
Pretiosa pericula fodit?

PROSA VI.

QVID autem de dignitatibus, potentiaque disseram, quas vos verae dignitatis, ac potestatis inscij caelo exaequatis? Quae si in improbissimũ quemque ceciderint, quae incendia flamis AEtnae eructantibus, quod diluuium tantas strages dederit? Certè, vti meminisse te arbitror, cõsulare imperium, quod libertatis principiũ fuerat, ob superbiã Consulũ vestri veteres abolere cupierũt: qui ob eandẽ superbiã priùs regium de ciuitate nomen abstulerant. At, si quando, quod perrarum est, probis honores deferantur, quid in eis aliud, quàm probitas vtentium, placet? Ita fit, vt non virtutibus ex dignitate, sed ex virtute dignitatibus honor acce-

dat. Quae verò est ista vestra expetibilis, ac praeclara potētia? Nónne ô terrena animalia consideratis, quibus praesidere videamini? Nam si inter mures videres vnum aliquē ius sibi, ac potestatem prae ceteris vindicantem, quanto moucreris cachinno! Quid verò, si corpus spectes, imbecillius homine reperire queas, quos saepè muscularū quoque vel morsus, vel in secreta quaeque reptantium necat introitus? Quo verò quisquam ius aliquod in quempiam, nisi in solum corpus, & quod infra corpus est, fortunam loquor, possit exercere? Num quidquā vmquam libero imperabis animo? nū mentem firma sibi ratione cohaerentem de statu propriae quietis amouebis? Cùm liberū quendam virum suppliciis se tyrannus adacturum putaret, vt aduersum se factae cōiurationis conscios proderet, linguam ille momordit atque abscidit, & in os tyranni saeuientis abiecit: ita cruciatus, quos putabat tyrannus materiam crudelitatis, vir sapiens fecit etiam virtutis. Quid autem est, quod in alium quisquā facere possit, quod sustinere ab alio ipse non possit? Busiridem accepimus necare hospites solitum, ab Hercule hospite fuisse mactatum. Regulus plu-

res

res Poenorum bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse victorum catenis manus praebuit. Vllamne igitur eius hominis potentiam putas, qui, quod ipse in alio potest, ne id in se alter valeat, efficere non possit? Ad haec, si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprij boni, numquam pessimis prouenirēt. Neq; enim sibi solent aduersa sociari. Natura respuit, vt contraria quaeque iungantur. Ita cùm pessimos plerumque dignitatibus fungi dubium non sit, illud etiam liquet, natura sui bona nō esse, quae se pessimis haerere patiantur. Quod quidem de cunctis fortunae muneribus dignius existimari potest, quae ad improbissimum quemquā vberiora proueniunt. De quibus etiam illud considerandum puto, quòd nemo dubitat esse fortem, cui fortitudinem inesse conspexerit: & cuicumque velocitas adest, manifestum est, esse velocem. Sic musica quidem musicos, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. Agit enim cuiusque rei natura, quod proprium est: nec contrariarū rérum miscetur effectibus, *& vltrò, quae sunt aduersa, depellit. Atqui nec opes inexpletam *restinguere auaritiā queunt: nec potestas

* sed

* exstinguere

 sui

*facit, sui compotem * fecerit, quem vitiosae libidines insolubilibus adstrictum retinent catenis. Et collata improbis dignitas, nō modò non efficit dignos, sed prodit potiùs; & *ostendit * ostentat indignos. Cur ita prouenit? Gaudetis enim sese res aliter habentes falsis compellare nominibus, quae facilè ipsarum rerum redarguūtur effectu: itaque nec illae diuitiae, nec illa potentia; nec haec dignitas iure appellari potest. Postremò idem de tota fortuna concludere licet, in qua nihil expetendum, nihil natiuae bonitatis inesse manifestum est: quae nec se bonis semper adiungit, & bonos, quibus fuerit adiuncta, non efficit.

MET. VI.

NOVIMVS *quantas dederit ruinas,*
Vrbe flamata, patribusq; caesis,
Fratre qui quondam ferus interemto,
Matris effuso maduit cruore.
Corpus & visu gelidum pererrans,
Ora non tinxit lacrymis, sed esse
Censor exstincti potuit decoris.
Hic tamen sceptro populos regebat,
Quos videt condens radios sub vndas

Phoe-

Phoebus, extremo veniens ab ortu:
Quos premunt septem gelidi triones:
Quos Notus sicco violentus aestu
Torret, ardentes recoquens arenas.
Celsa num tandem valuit potestas
Vertere insani rabiem Neronis?
Heu grauem sortem, quoties iniquus
Additur saeuo gladius veneno!

PROSA VII.

TVM ego, Scis, inquam, ipsa minimùm nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam: sed materiam gerendis rebus optauimus, quo ne virtus tacita consenesceret. * Et illa: Atqui hoc vnum est, quod praestantes quidē natura mētes, sed non dū ad extremam manum virtutum perfectione perductas allicere possit, gloriae scilicet cupido, & optimorum in rempublicam fama meritorum: quae quàm sit exilis & totius ponderis vacua, sic cōsidera. Omnē terrae ambitum, sicuti astrologicis demonstrationibus accepisti, ad caeli spatium, puncti cōstat obtinere rationē: id est, vt si ad caelestis globi magnitudinē cōferatur, nihil spatij prorsus habere iudicetur. Huius igitur * *At*

tâm

tam exiguae in mundo regionis quarta ferè portio est, sicut Ptolemaeo probante didicisti, quae à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quartae, si quantū maria, paludesque premunt, quantumque siti vasta regio distenditur, cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti, atque conclusi, de peruulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum, magnificumque gloria, tam angustis exiguisque limitibus arctata? Adde quòd hoc ipsum breuis habitaculi septum plures incolunt nationes, lingua, moribus, totius vitae ratione distantes: ad quas tum difficultate itinerum, tum loquendi diuersitate, tum commercij insolentia, nō modò fama hominum singulorum, sed ne vrbium quidem peruenire queat. Aetate denique Marci Tullij, sicut ipse quodam loco significat, non dum Caucasum montem Romanae reipublicae fama transcenderat, & erat tunc adulta, Parthis etiam, caeterisque id locorum gentibus formidolosa. Vidésne igitur quàm sit angusta, quàm compressa gloria, quam propagare ac dilatare laboratis?

tis?

tis? An vbi Romani nominis transire fama nequit, Romani hominis gloria progredietur? Quid, quòd diuersarum gentium mores inter se, atque instituta discordant, vt quod apud alios laude, apud alios supplicio dignum iudicetur. Quo fit, vt si quẽ famae praedicatio delectat, huic, in plurimos populos nomen proferre, nullo modo conducat. Erit igitur peruagata inter suos gloria quisque contentus, & intra vnius gẽtis terminos praeclara illa famae immortalitas coarctabitur. Sed quàm multos clarissimos suis temporibus viros scriptorum inops deleuit obliuio! Quamquam quid ipsa scripta proficiunt, quae cum suis auctoribus premit longior, atque obscura vetustas? Vos autem immortalitatem vobis propagare videmini, cùm futuri famã temporis cogitatis. Quòd si ad aeternitatis infinita spatia pertractes, quid habes, quod de tui nominis diuturnitate laeteris? Vnius enim mora momenti, si decem millibus cõferatur annis, quoniam vtrumque spatium definitum est, minimam licet, habet tamen aliquam * portionem. At hic ipse numerus annorum, eiusq; quantumlibet multiplex, ad interminabilem diuturnitatem ne

* proportionem.

comparari quidē poteſt. Etenim finitis ad ſe inuicem fuerit quaedā: infiniti verò, atque finiti, nulla vmquā poterit eſſe collatio. Ita fit, vt * quamlibet prolixi temporis fama, ſi cū inexhauſta aeternitate cogitetur, nō parua, ſed planè nulla eſſe videatur. Vos autem niſi ad populares auras, inaneſque rumores, rectè facere neſcitis, & relicta conſcientiae, virtutiſque praeſtantia de alienis praemia ſermunculis poſtulatis. Accipe in huiuſmodi arrogantiae leuitate quàm feſtiuè aliquis illuſerit. Nam cùm quidam adortus eſſet hominem contumeliis, qui non ad verae virtutis vſum, ſed ad ſuperbam gloriam falſum ſibi philoſophi nomen induerat, adiecisſetque iam ſe ſciturum, an ille philoſophus eſſet, ſiquidem illatas iniurias leniter, patienterque toleraſſet. Ille patientiam paulliſper aſſumſit, acceptaque contumelia velut inſultans, iam tandem, inquit, intelligiſne me eſſe philoſophum? Tum ille nimiùm mordaciter, intellexerā, inquit, ſi tacuiſſes. Quid autem eſt, quod ad praecipuos viros (de his enim ſermo eſt) qui virtute gloriam petunt: quid, inquā, eſt, quod ad hos de fama poſt reſolutum morte ſuprema corpus attineat? Nam ſi, quod no-

* quanticumque

ſtrae rationes credi vetant, toti moriuntur homines, nulla eſt omnino gloria: cùm is, cuius ea eſſe dicitur, non exſtet omnino. Sin verò ſibi mens bene conſcia, terreno carcere reſoluta, caelũ libera petit, nónne omne terrenum negotium ſpernet, quae ſe, caelo fruens, terrenis gaudet exemtam?

MET. VII.

QVI cumque ſolam mente praecipiti petit,
Summumq́ credit gloriam;
Latè patentes aetheris cernat plagas,
Arctumq́ terrarum ſitum:
Breuem replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid ô ſuperbi colla mortali iugo
Fruſtra leuare geſtiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffuſa, linguas explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors ſpernit altam gloriam.
Inuoluit humile pariter, & celſum caput,
Aequatq́ ſummis infima.
*Vbi nunc fidelis oſſa Fabricij * iacent?* *manent v.
Quid Brutus, aut rigidus Cato?
Signat ſuperſtes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quòd decora nouimus vocabula,

Num

Num ſcire conſumtos datur?
Iacetis ergo prorſus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quòd ſi putatis longiùs vitam trahi
Mortalis aura nominis,
Cùm ſera vobis rapiet hoc etiam dies,
Iam vos ſecunda mors manet.

PROSA VIII.

SED ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes, eſt aliquando, cùm de hominibus illa fallax non nihil bene mereatur; tum ſcilicet, cùm ſe aperit, cùm frontem detegit moreſque profitetur. Non dum fortè quid loquar, intelligis. Mirum eſt, quod dicere geſtio, eoque ſententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus hominibus reor aduerſam, quàm proſperam prodeſſe fortunam. Illa enim ſemper ſpecie felicitatis, cùm videtur blanda, mētitur: haec ſemper vera eſt, cùm ſe inſtabilem mutatione demonſtrat. illa fallit; haec inſtruit: illa mendacium ſpecie bonorum, mentes fruentium ligat; haec cognitione fragilis felicitatis abſoluit. Itaque illam videas ventoſam, fluentem, ſuique ſemper ignaram: hanc ſobriam, ſuccinctamque, & ipſius aduerſitatis exercitatione prudētem.

Poſtremò

Postremò felix, à vero bono deuios blanditiis trahit: aduersa plerumque ad vera bona reducens, vnco retrahit. An hoc inter minima aestimandum putas, quód amicorum tibi fidelium mentes haec aspera, haec horribilis fortuna detexit: haec tibi certos sodalium vultus, ambiguosque secreuit; discedēs, suos abstulit, tuos reliquit? Quanti hoc integer, & ,vt videbaris tibi, fortunatus emisses? Desine nunc amissas opes quaerere, quod pretiosissimum genus diuitiarū est, amicos inuenisti.

MET. VIII.

QVÒD mundus stabili fide
Concordes variat vices,
Quòd pugnantia semina
Foedus perpetuum tenent,
Quòd Phoebus roseum diem
Curru prouehit aureo,
Vt quas duxerit Hesperus
Phoebe noctibus imperet,
Vt fluctus auidum mare
Certo fine coërceat,
Ne terris liceat vagis
Latos tundere terminos,
Hanc rerum seriem ligat,
Terras, ac pelagus regens,

Et caelo imperitans amor.
Hic si frena remiserit,
Quidquid nunc amat inuicem,
Bellum continuò geret:
Et quam nunc socia fide
Pulcris motibus incitant,
Certent soluere machinam.
Hic sancto populos quoque
Iunctos foedere continet:
Hic & coniugij sacrum
Castis nectit amoribus:
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus.
O felix hominum genus,
Si vestros animos amor,
Quo caelum regitur, regat!

ANICII

ANICII MANLII SEVERINI BOETHII, DE CONSOlatione Philosophiae,

LIBER TERTIVS.

PROSA I.

IAM cantum illa finierat, cùm me audiendi auidum, stupētemque arrectis adhuc auribus carminis mulcedo defixerat. Itaq; paullo pòst, ô, inquam, summum lassorum solamen animorū, quantùm me vel sententiarū pondere, vel canendi etiā iucunditate refouisti! adeò vt iam me posthàc imparē fortunae ictibus nō arbitrer. Itaq; remedia, quae paullo antè acriora esse dicebas, non modò non perhorresco, sed audiendi auidus vehementer efflagito. Tū illa, Sensi, inquit, cùm verba nostra tacitus, attētusq; rapiebas, eumq; tuae mētis habitum vel exspectaui, vel, quod est verius, ipsa perfeci. Talia sunt quippe, quae restant, vt degustata quidem mordeant, interius autē recepta dulcescant. Sed quòd tu te audiendi cupidū dicis, quātò ardore flagrares, si, quonā te ducere aggrediamur, agnosceres? Quónam inquam? Ad veram, inquit, felicitatem, quam tuus

quoq; somniat animus: sed occupato ad imagines visu, ipsam illam non potes intueri. Tum ego: Fac obsecro, &, quae illa vera sit, sine cunctatione demonstra. Faciam, inquit illa, tui caussa libenter: sed quae tibi caussa notior est, eã priùs designare verbis, atque informare conabor: vt ea perspecta, cùm in contrariam partem flexeris oculos, verae beatitudinis specimen possis agnoscere.

METRVM I.

Qvi serere ingenuum volet agrum,
Liberat arua priùs fruticibus,
Falce rubos, filicemq; resecat,
Vt noua fruge grauis Ceres eat.
Dulcior est apium mage labor,
Si malus ora priùs sapor edat.
Gratiùs astra nitent, vbi Notus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer vt tenebras pepulerit,
Pulcra dies roseos agit equos.
Tu quoque falsa tuens bona priùs,
Incipe colla iugo retrahere:
Vera dehinc animum subierint.

PROSA II.

Tvm defixo paullulum visu, & velut in angustam suae mentis sedem recepta, sic coepit. Omnis mortalium cura, quã multiplicium

tiplicium ſtudiorum labor exercet, diuerſo quidem calle procedit, ſed ad vnum tamen beatitudinis finem nititur peruenire. Id autem eſt bonum, * quo quis adepto, nihil vlterius * deſiderare queat. Quod quidem eſt omnium ſummum bonorum, cunctaq; intra ſe bona continens: cui ſi quid abforet, ſummum eſſe non poſſet, quoniam relinqueretur extrinſecus, quod poſſet optari. Liquet igitur, beatitudinem eſſe ſtatū bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc, vti diximus, diuerſo tramite mortales omnes conantur adipiſci. Eſt enim mentibus hominum veri boni naturaliter inſerta cupiditas: ſed ad falſa deuius error abducit. Quorum quidem alij ſummum eſſe bonum nihilo indigere credentes, vt diuitiis affluant, elaborant: alij verò bonū, quod ſit digniſſimum veneratione, iudicantes, adeptis honoribus, reuerendi ciuibus ſuis eſſe nituntur. Sunt qui ſummum bonum in ſumma potentia eſſe conſtituant: hi vel regnare ipſi volunt, vel regnantibus adhaerere conantur. At quibus optimum quiddam claritas videtur, hi vel belli, vel pacis artibus glorioſum nomen propagare feſtinant. Plurimi verò boni fructū gaudio, laetitiaq;

* quo adepto
* deſiderari

metiuntur: hi felicissimum putant voluptate diffluere. Sunt etiam, qui horum fines, caussasq. alterutro permutant: vt, qui diuitias ob potentiam, voluptatesq. desiderant, vel qui potentiam seu pecuniae caussa, seu proferendi nominis petunt. In his igitur, ceterisq. talibus humanorum actuum, votorumq. versatur intentio, veluti nobilitas, fauorq. popularis, quae videntur quandam claritudinem comparare, vxor, ac liberi, qui iucunditatis gratia petuntur. Amicorũ verò, quod sanctissimũ quidem genus est, non in fortuna, sed in virtute numeratur. Reliquũ verò vel potentiae caussa, vel delectationis assumitur. Iam verò corporis bona promtum est, vt ad superiora referantur. Robur enim, magnitudoque videntur praestare valentiam: pulcritudo atque velocitas celebritatem: salubritas, voluptatẽ. Quibus omnibus solam beatitudinem desiderare liquet. Nam quod quisque prae ceteris petit, id summum iudicat bonum. * Sed summum bonum beatitudinẽ esse definimus. Quare beatum esse iudicat statum, quem prae ceteris quisquam desiderat. Habes igitur ante oculos propositam ferè formam felicitatis humanae, opes, honores, potentiam, gloriam,

** quod esse beatitudinem definimus.*

gloriam, voluptates. Quae quidē sola considerans Epicurus, consequenter sibi summū bonum voluptatem esse constituit, * quòd cetera omnia iucunditatem animo videantur afferre. Sed ad hominum studia reuertor: quorum animus & si caligante memoria, tamē bonum summum repetit, sed velut ebrius, domum quo tramite reuertatur, ignorat. Num enim videntur errare hi, qui nihilo indigere nituntur? Atqui non est aliud, quod aequè perficere beatitudinē possit, quàm copiosus bonorū omnium status, nec alieni egēs, sed sibi * ipse sufficiēs. Num verò labuntur hi, qui quod sit optimum, id etiam reuerentiae cultu dignissimum putant? Minimè. Neque enim vile quiddam, contemnendūq́. est, quod adipisci omnium ferè mortalium laborat intentio. An in bonis non est numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum, ac sine viribus aestimandum est, quod omnibus rebus constat esse praestantius? An claritudo nihili pendenda est? Sed sequestrari nequit, quin omne quod excellentissimum sit, id etiā videatur esse clarissimū. Nam non esse anxiā, tristemq́. beatitudinem, nec doloribus, molestiisq́. subiectam quid attinet dicere, quando in

* eo quòd

* ipsi

do in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere, fruiq́ue delectet? Atqui haec sunt, quae adipisci homines volunt, eaq́ue de caussa diuitias, dignitates, regna, gloriam voluptateśq; desiderant, quòd per haec sibi sufficientiam, reuerentiam, potentiam, celebritatē, laetitiam credunt esse venturam. Bonum est igitur, quod tam diuersis studiis homines petunt: in quo quanta sit naturae vis, facilè monstratur, cùm licet variae dissidentesq; sententiae, tamen in deligendo boni fine consentiunt.

MET. II.

QVANTAS *rerum flectat habenas*
Natura potens, quibus immensum
Legibus orbem prouida seruet,
Stringatq́; ligans irresoluto
Singula nexu, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
Quamuis Poeni pulcra leones
Vincula gestent, manibusq́; datas
Captent escas, metuantq́; trucem
Soliti verbera ferre magistrum:
Si cruor horrida tinxerit ora,
Resides olim redeunt animi,
Fremituq́; graui meminere sui,
Laxant nodis colla solutis,

Primusq́;

Primusq́; lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.
Quae canit altis garrula ramis
Ales, caueae clauditur antro:
Huic licet illita pocula melle,
Largasq́; dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret,
Si tamen arto saliens tecto,
Nemorum gratas viderit vmbras,
Sparsas pedibus proterit escas,
Siluas tantum maesta requirit,
Siluas dulci voce susurrat.
Validis quondam viribus acta,
Pronum flectit virga cacumen:
Hanc si curuans dextra remisit,
Recto spectat vertice caelum.
Cadit Hesperias Phoebus in vndas:
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus.
Repetunt proprios quaeque recursus,
Redituq́; suo singula gaudent.
Nec manet vlli traditus ordo,
Nisi quod fini iunxerit ortum,
Stabilemq́; sui fecerit orbem.

PROSA III.

VOS quoque * ô terrena animalia, tenui licet imagine, vestrum tamen princi- pium

** ô, in nonnullis cod. deest.*

pium somniatis, verumque illum beatitudinis finem, licet minimè perspicaci, qualicumque tamen cogitatione perspicitis, eoq. vos, & ad verum bonum naturalis ducit intentio, & ab eodem multiplex error abducit. Considera namque, an per ea, quibus se homines adepturos beatitudinē putant, ad destinatum finē valeant peruenire. Si enim vel pecunia, vel honores, ceteraque tale quid afferunt, cui nihil bonorum abesse videatur, nos quoq. fateamur fieri aliquos horum adeptione felices. Quòd si neque id valent efficere, quod promittunt, bonisque pluribus carent, nónne liquidò falsa in eis beatitudinis species deprehēditur? Primum igitur te ipsum, qui paullo antè diuitiis affluebas, interrogo. Inter illas abundantissimas opes numquam ne animum tuum cōcepta ex qualibet iniuria confudit anxietas? Atqui, inquam, tam libero me fuisse animo, quin aliquid semper angeret, reminisci nequeo. Nónne quia vel aberat, quod abesse non velles; vel aderat, quod adesse noluisses? Ita est, inquam. Illius igitur praesentiam, huius absentiam desiderabas. Confiteor, inquam. Eget verò, inquit, eo, quod quisque desiderat? Eget, inquam. Qui verò

eget

eget aliquo, num est vsquequaq. sibi * ipse sufficiens? Minimè, inquam. Tu itaq. hanc insufficientiam plenus, inquit, opibus sustinebas? Quid ni? inquam. Opes igitur nihilo indigentem, sufficientemq́. sibi facere nequeunt, & hoc erat, quod promittere videbantur. Atqui hoc quoq. maximè considerandū puto, quod nihil habeat suapte natura pecunia, vt his, à quibus possidetur, inuitis nequeat auferri. Fateor, inquam. Quid ni fateare, cùm eā quotidie valētior aliquis eripiat inuito? Vnde enim forēses querimoniae, nisi quòd vel vi, vel fraude à nolētibus pecuniae repetūtur ereptæ? Ita est, inquam. Egebit igitur, inquit, extrinsecus petito praesidio, quo suā pecuniā quisq. tueatur. Quis id, inquā, negat? Atqui nō egeret eo, nisi possideret pecuniā, quam * possit amittere. Dubitari, inquā, nequit. In contrarium igitur relapsa res est: nam quae sufficientes sibi facere putabantur opes, alieno potiùs praesidio faciunt indigētes. Quis autē modus est, quo pellatur diuitiis indigētia? Num enim diuites esurire nequeunt? num sitire non possunt? num frigus hibernum pecuniosorum membra non sentiunt? Sed adest, *inquies, opulētis, quo famem satient, quo
* ipsi
* posset v.
* tu inq.

ſitim, friguſque depellant. Sed hoc modo conſolari quidem diuitiis indigentia poteſt, auferri penitus nō poteſt. Nam ſi haec hians ſemper, atque aliquid poſcens, opibus expletur, maneat neceſſe eſt, quae poſſit expleri. Taceo, quod naturae minimū, quod auaritiae nihil ſatis eſt. Quare ſi opes nec ſummouere indigentiam poſſunt, & ipſae ſuam faciunt, quid eſt quòd eas ſufficientiam praeſtare credatis?

MET. III.

QVAMVIS *fluente diues auri gurgite*
Non expleturas cogat auarus opes,
Ornétque baccis colla rubri litoris,
Ruráque centeno ſcindat opima boue:
Nec cura mordax deſerit ſuperſtitem,
Defunctúmque leues non comitantur opes.

PROSA IIII.

SED dignitates honorabilem, reuerendúmque, cui prouenerint, reddunt. Num vis ea eſt Magiſtratibus, vt vtentium mentibus virtutes inſerant, vitia depellant? Atqui non fugare, ſed illuſtrare potiùs nequitiam ſolent. quò fit, vt indignemur eas ſaepè nequiſſimis hominibus contigiſſe. vnde Catullus licet in curuli * Nonium ſedentem, ſtrumam appellat. Vidésne quantum dedecus

* *Vide Pli. li. xxxvij. cap. vi.*

dedecus malis adiiciant dignitates? Atqui minus eorum patebit indignitas, ſi nullis honoribus inclareſcant. Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuiſti, vt cũ Decorato gerere Magiſtratũ putares, cùm in eo mentem nequiſſimi ſcurrae, delatoriſque reſpiceres? Non enim poſſumus ob honores reuerentia dignos iudicare, quos ipſis honoribus iudicamus indignos. At ſi quem ſapiẽtia praeditum videres, num poſſes eum vel reuerentia, vel ea, qua praeditus eſt, ſapientia, non dignum putare? Minimè. Ineſt enim dignitas propria virtuti, quam protinus in eos, quibus fuerit adiuncta, trãſfundit. Quod quia populares nequeunt facere honores, liquet eos propriam dignitatis pulcritudinem non habere. In quo illud eſt animaduertendum magis: nam ſi eo abiectior eſt, quò magis à pluribus quiſque contemnitur, cùm reuerendos facere nequeant, quos pluribus oſtentat deſpectiores, potiùs dignitas improbos facit. Verùm non impunè: reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem, quas ſua contagione commaculant. Atque vt agnoſcas veram illam reuerentiam per has vmbratiles dignitates non poſſe contingere, ſic collige.

Si quis multiplici Consulatu functus in Barbaras nationes fortè deuenerit, venerandum ne Barbaris honor faciet? Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret, ab officio suo quoquo gentium nullo modo cessarent. sicut ignis vbiq. terrarum, numquam tamen calere desistit. Sed quoniam id eis non propria vis, sed hominum fallax annectit opinio, vanescunt illico, cùm ad eos venerint, qui dignitates eas esse non aestimāt. Sed hoc apud exteras nationes. Inter eos verò, apud quos ortae sunt, num perpetuò perdurant? Atqui praefectura magna olim potestas, nunc inane nomen est, & Senatorij census grauis sarcina. Si quis quondam populi curasset annonam, magnus habebatur. Nunc ea praefectura quid abiectius? Vt enim paullo antè diximus, quòd nihil habet proprij decoris, opinione vtentium nunc splendorem accipit, nunc amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates, si vltrò improborum contagione sordescunt, si mutatione temporum splendere desinunt, si gentiū aestimatione vilescunt, quid est, quod in se expetendae pulcritudinis habeant, ne dum aliis praestent?

MET. IIII.

Qvamvis se Tyrio superbus ostro
Comeret, & niueis lapillis,
Inuisus tamen omnibus vigebat
Luxuriae Nero saeuientis.
Sed quondam dabat improbus verendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putet beatos,
Quos miseri tribuunt honores?

PROSA V.

An verò regna, Regumq́ue familiaritas efficere potentem valent? Quid ni, quando eorum felicitas perpetuò perdurat? Atqui plena est exemplorum vetustas, plena etiam praesens aetas, qui Reges felicitatem calamitate mutauerint. O praeclara potentia, quae nec ad conseruationem quidem sui satis efficax inuenitur! Quòd si haec regnorum potestas beatitudinis auctor est, nónne si qua parte defuerit, felicitatẽ minuat, miseriã importet? Sed quamuis latè humana tendantur imperia, plures necesse est gentes relinqui, quibus Regum quisque non imperet. Qua verò parte beatos faciens desinit potestas, hac impotentia subintrat, quae miseros facit: hoc igitur

modo

modo maiorem Regibus inesse necesse est miseriae portionē. Expertus sortis suae periculorum Tyrannus, regni metus pendentis supra verticem gladij terrore simulauit. Quae est igitur haec potestas; quae solicitudinum morsus expellere, quae formidinū aculeos vitare nequit? Atqui vellent ipsi vixisse securi, sed nequeunt: dehinc de potestate gloriantur. An tu potentem censes, quem videas velle, quod non possit efficere? Potentem censes, qui satellite latus ambit, qui quos terret, ipse plus metuit: qui vt potens esse videatur, in seruientium manu situm est? Nam quid ego de Regum familiaribus disseram, cùm regna ipsa tantae imbecillitatis plena demonstrem? quos quidē regia potestas saepè incolumes, saepè autem lapsa prosternit? Nero Senecā familiarem, praeceptoremque suum ad eligendae mortis coëgit arbitrium. Papinianum diu inter aulicos potentem, militum gladiis Antonius obiecit. Atqui vterque potentiae suae renuntiare voluerunt, quorum Seneca opes etiam suas tradere Neroni, seque in otium conferre conatus est: sed dum ruituros moles ipsa trahit, neuter, quod voluit, effecit. Quae est igitur ista potentia, quam pertimescunt

mescunt habentes, quam, nec, cùm habere velis, tutus sis, & cùm deponere cupias, vitare non possis? An praesidio sunt amici, quos non virtus, sed fortuna conciliat? Sed quem felicitas amicum fecit, infortunium faciet inimicum. Quae verò pestis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus?

MET. V.

QVI se volet esse potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla
Foedis summittat habenis.
Etenim licet Indica longè
Tellus tua iura tremiscat,
Et seruiat vltima Thule;
Tamen atras pellere curas,
Miserasq́ fugare querelas
Non posse, potentia non est.

PROSA VI.

GLORIA verò quàm fallax saepè, quàm turpis est! Vnde nō iniuria Tragicus exclamat: *ὦ δόξα δόξα μυρίοισι δὴ βροτῶν, οὐδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγκωσας μέγαν.* Plures enim magnū saepè nomen falsis vulgi opinionibus

nionibus abſtulerunt. quo quid turpius excogitari poteſt? Nam qui falsò praedicantur, ſuis ipſi neceſſe eſt laudibus erubeſcant. Quae ſi etiam meritis cõquiſitae ſint, quid tamen ſapientis adiecerint conſcientiae, qui bonũ ſuũ nõ populari rumore, ſed conſciẽtiae veritate metitur? Quòd ſi hoc ipſum propagaſſe nomẽ, pulcrum videtur; conſequens eſt, vt foedũ nõ extendiſſe iudicetur. Sed cũ, vti paullo antè diſſerui, plures gentes eſſe neceſſe ſit, ad quas vnius fama hominis nequeat peruenire, fit, vt quẽ tu aeſtimas glorioſum, proxima parte terrarum videatur inglorius. Inter haec verò popularẽ gratiã, ne cõmemoratione quidem dignam puto, quae nec iudicio prouenit, nec vmquã firma perdurat. Iam verò quàm ſit inane, quàm futile nobilitatis nomen, quis non videat? quae ſi ad claritudinem refertur, aliena eſt. Videtur namque eſſe nobilitas, quaedã de meritis veniens laus parentum. Quòd ſi claritudinem praedicatio facit, illi ſint clari neceſſe eſt, qui praedicãtur. Quare ſplendidum te, ſi tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Quòd ſi quid eſt in nobilitate bonum, id eſſe arbitror ſolum, vt impoſita nobilibus neceſſitudo videatur,

ne

ne à maiorum virtute degenerent.

METR. VI.

Omne *humanum genus in terris,*
Simili surgit ab ortu:
Vnus enim rerum pater est,
Vnus cuncta ministrat.
Ille dedit Phoebo radios,
Dedit & cornua Lunae.
Ille homines etiam terris
Dedit, & sidera caelo.
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos.
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen.
Quid genus, & proauos strepitis?
Si primordia vestra,
Auctorémque deum spectes,
Nullus degener exstat,
Ni vitiis peiora fouens
Proprium deserat ortum.

PROSA VII.

Qvid autem de corporis voluptatibus loquar, quarum appetentia quidē plena est anxietatis, satietas verò poenitētiae? Quantos illae morbos, quàm intolerabiles dolores, quasi quendā fructum nequitiae fruentium solent referre corporibus! quarum motus

motus quid habeat iucunditatis, ignoro. Tristes verò esse voluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget. Quae si beatos explicare possunt, nihil caussae est, quin pecudes quoque beatae esse dicantur; quarum omnis ad explēdam corporalem * lacunam festinat intentio. Honestissima quidem coniugis foret, liberorumque iucunditas, sed nimis è natura dictum est, nescio quē filios inuenisse tortores: quorū quàm sit mordax quaecumq. conditio, neq. aliàs expertum te, neq. nunc anxium necesse est admonere. In quo Euripidis mei sententiam probo, qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

* lasciuiā

MET. VII.

H A B E T *omnis hoc voluptas,*
Stimulis agit fruentes
Apiumq. par volantum,
Vbi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

PROSA VIII.

N I H I L igitur dubium est, quin hae ad beatitudinem viae deuia quaedā sint, nec perdu-

perducere eò quemquam valeant, adquod se perducturas esse promittunt. Quamvis verò implicitae malis sint, breuissimè monstrabo. Quid enim? pecuniam'ne congregare conaberis? sed eripies habenti. Dignitatibus fulgere velis? danti supplicabis: & qui praeire ceteros honore cupis, poscendi humilitate vilesces. Potētiámne desideras? subiectorū insidiis obnoxius, periculis subiacebis. Gloriam petis? sed per aspera quaeque distractus, securus esse desistis. Voluptariam vitam degas. sed quis non spernat, atque abiiciat vilissimae fragilissimaeq́. rei corporis seruitium? Iam verò qui bona prae se corporis ferunt, quàm exigua, quàm fragili possessione nituntur? Num enim elephantes mole, tauros robore superare poteritis? nū tigres velocitate praeibitis? Respicite caeli spatium, firmitudinem, celeritatem, & aliquando desinite vilia mirari. Quod quidem caelum non his potius est, quàm sua, qua regitur, ratione, mirandum. Formae verò nitor vt rapidus est, vt velox, & vernalium florū mutabilitate fugacior! Quòd si, vt Aristoteles ait, Lynceis oculis homines vterentur; vt eorum visus obstantia penetraret, nónne introspectis visceri-

 bus,

bus, illud Alcibiadis superficie pulcerrimũ corpus, turpissimũ videretur? Igitur te pulcrum videri, non tua natura, sed oculorum spectantium reddit infirmitas. Sed aestimate, quàm vultis nimio corporis bona, dum sciatis hoc, quodcumque miramini, triduanae febris igniculo posse dissolui. Ex quibus omnibus illud in summam redigere licet: quòd haec, quae nec praestare, quae pollicentur, bona possunt, nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt, ea nec ad beatitudinem, quasi quidam calles, ferunt, nec beatos ipsa perficiunt.

MET. VIII.

* quae v. EHEV, * *quàm miseros tramite deuio*
Abducit ignorantia!
Non aurum in viridi quaeritis arbore,
Nec vite gemmas carpitis,
Non altis laqueos montibus abditis,
Vt pisce ditetis dapes.
Nec vobis capreas si libeat sequi,
Tyrrhena captatis vada.
Ipsos quin etiam fluctibus abditos
Norunt recessus aequoris,
Quae gemmis niueis vnda feracior,
Vel quae rubentis purpurae,

Nec

Nec non quae tenero pisce, vel asperis
Praestent echinis litora.
Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum,
Nescire caeci sustinent,
Et, quod stelliferum trans abijt polum,
Tellure demersi petunt.
Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes, honores ambiant,
Et cùm falsa graui mole parauerint,
Tum vera cognoscant bona.

PROSA IX.

HACTENVS mendacis formam felicitatis ostendisse suffecerit; quam si perspicaciter intueris, ordo est deinceps, quae sit vera monstrare. Atqui video, inquã, nec opibus sufficientiam, nec regnis potentiã, nec reuerentiam dignitatibus, nec celebritatem gloria, nec laetitiã voluptatibus posse contingere. An etiam caussas, cur id ita sit, deprehendisti? Tenui quidem veluti rimula mihi videor intueri: sed ex te cognoscere apertiùs malim. Atqui prõtissima ratio est. Quod enim simplex est, indiuisumq. natura, id error humanus separat, & à vero, atq. perfecto ad falsum, imperfectumq. traducit. An tu arbitraris, quòd nihilo indigeat,

egere potentia? minimè, inquam. Rectè tu quidem: nam si quid est, quod in vlla re imbecillioris valentiae sit, in hac praesidio necesse est egeat alieno. Ita est, inquã. Igitur sufficientiae, potentiaeq; vna est, eademq; natura. Sic videtur. Quod verò huiusmodi sit, spernendum ne esse censes, an contrà rerum omnium veneratione dignissimũ? At hoc, inquam, ne dubitari quidẽ potest. Addamus igitur sufficiẽtiae, potentiaeq; reuerentiam, vt haec tria vnum esse iudicemus. Addamus, siquidem vera volumus confiteri. Quid * verò inquit, obscurum ne hoc, atque ignobile censes esse, an omni celebritate clarissimum? Considera verò, ne, quod nihilo indigere, quod potentissimum, quod honore dignissimum esse concessum est, egere claritudine, quam sibi praestare non possit, atque ob id aliqua ex parte videatur abiectius. Non possumus, inquã, quin hoc vti est, ita etiam celeberrimum esse confitear. Consequens igitur est, vt claritudinem superioribus tribus nihil differre fateamur. Consequitur, inquam. Quod igitur nullius egeat alieni, quod suis cuncta viribus possit, quod sit clarum, atque reuerendum, nónne hoc etiam constat esse laetissimum? Sed vnde

*igitur? obs.

de huic, inquam, tali maeror vllus obrepat, ne cogitare quidem possum. quare plenum esse laetitiae, siquidem superiora manebũt, necesse est confiteri. Atqui illud quoq; per eadem necessarium est, sufficientiae, potentiae, claritudinis, reuerentiae, iucunditatis, nomina quidẽ esse diuersa, nullo verò modo discrepare substantiam. Necesse est, inquam. Hoc igitur, quod est vnum, simplexque natura, prauitas humana dispertit, &, dum rei, quae partibus caret, partem conatur adipisci, nec portionem, quae nulla est, nec ipsam, quam minimè affectat, assequitur. Quo nam, inquã, modo? Qui diuitias, inquit, petit, penuriae fuga, de potẽtia nihil laborat: vilis, obscurusque esse mauult, multas etiam sibi naturales quoque subtrahit voluptates, ne pecuniam, quam parauit, amittat. Sed hoc modo ne sufficientia quidem contingit ei, quem valentia deserit, quem molestia pungit, quem vilitas abiicit, quem recondit obscuritas. Qui verò solùm posse desiderat: profligat opes, despicit voluptates, honoremque potentia carentem, gloriam quoque nihili pendit. Sed huic quoq; quàm multa deficiant vides. Fit enim vt aliquando necessariis egeat, vt an-

xietatibus mordeatur. cumque haec depellere nequeat, etiã id quod maximè petebat, potens esse desistit. Similiter ratiocinari de honoribus, gloria, voluptatibus licet. Nam cùm vnumquodq. horũ idem, quod cetera, sit, quisquis horũ aliquid sine ceteris petit, ne illud quidem, quod desiderat, apprehendit. Quid igitur? inquam. Si quis cuncta simul cupiat adipisci, summã quidẽ ille beatitudinis velit: sed num in his eam reperiet, quae demõstrauimus, id, quod pollicentur, non posse cõferre? Minimè, inquam. In his igitur, quae singula quaeq. expetendorum praestare creduntur, beatitudo nullo modo * inuestiganda est. Fateor, inquam, & hoc nihil dici veri⁹ potest. Habes igitur, inquit, & formam falsae felicitatis, & caussas: deflecte nunc in aduersum mentis intuitum; ibi enim veram, quã promisimus, statim videbis. Atqui haec, inquam, vel caeco perspicua est, eamq. tu paullo antè monstrasti, dũ falsas caussas aperire conabaris. Nam, ni fallor, ea vera est, & perfecta felicitas, quae sufficientẽ, potentem, reuerendum, celebrem, laetũq. perficiat. Atq. vt me interius animaduertisse cognoscas, quae vnum horum, quoniam idem cuncta sunt, veraciter prae-

* intelligenda

stare

ſtare poteſt, hanc eſſe plenam beatitudinem ſine ambiguitate cognoſco. O te alumne hac opinione felicẽ ſentio, ſiquidẽ hoc, inquit, adieceris. Quid nam? inquam. Eſſéne aliquid in his mortalibus caducíſque rebus putas, quod huiuſmodi ſtatũ poſſit afferre? Minimè, inquã, puto, idq́. à te, nihil vt amplius deſideretur, oſtenſum eſt. Haec igitur vel imagines veri boni, vel imperfecta quædam dare bona mortalibus videntur: verum autem, atq. perfectũ bonum conferre non poſſunt. Aſſentior, inquam. Quoniã igitur agnouiſti, quae vera illa ſit, quae autem beatitudinẽ mentiantur, nunc ſupereſt, vt vnde veram hanc petere poſſis, agnoſcas. Id quidem, inquam, iam dudum vehementer exſpecto. Sed cùm, vti in Timaeo Platoni, inquit, noſtro placet, in minimis quoq. rebus diuinũ praeſidiũ debeat implorari, quid nunc faciendum cenſes, vt illius ſummi boni ſedem reperire mereamur? Inuocãdum, inquam, rerum omnium patrem, quo praetermiſſo, nullum rite fundatur exordium. Rectè, inquit, ac ſimul ita modulata eſt.

MET. IX.

O QVI perpetua mundũ ratione gubernas,
Terrarum caelíque ſator, qui tempus ab aeuo

Ire iubes, ſtabilisq́ manẽs das cuncta moueri,
Quem nõ externae pepulerunt fingere cauſſae
Materiae fluitãtis opus verùm inſita ſummi
Forma boni, liuore carens. tu cuncta ſuperno
Ducis ab exemplo. pulcrum pulcerrimus ipſe
*Mundũ mẽte gerẽs, ſimiliq́ *imagine formãs,* * in imagine
Perfectasq́ iubens perfectũ abſoluere partes.
Tu numeris elementa ligas, vt frigora flamis,
Arida conueniant liquidis ne purior ignis
Euolet, aut merſas deducant pondera terras.
Tu triplicis mediã naturae cuncta mouẽtem
Connectẽs animã per conſona mẽbra reſoluis.
Quae cũ ſecta duos motũ glomerauit in orbes,
In ſemet reditura meat, mẽtemq́ profundam
Circuit, & ſimili conuertit imagine caelum.
Tu cauſſis animas paribus, vitasq́ minores
Prouehis, & leuibus ſublimes curribus aptãs
In caelum, terramq́ ſeris quas lege benigna
Ad te conuerſas reduci facis igne reuerti.
Da pater auguſtam menti conſcendere ſedem,
Da fontem luſtrare boni, da luce reperta
In te conſpicuos animi defigere viſus.
Diſiice terrenae nebulas, & pondera molis,
Atq́ tuo ſplendore mica: tu namq. ſerenum,
Tu requies tranquilla piis: te cernere finis,
Principiũ, vector, dux, ſemita, terminus idem.

PROSA X.

QVO-

QVONIAM igitur quae sit imperfecti, quae etiam perfecti boni forma vidisti: nunc demonstrandum reor, quónam haec felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primùm arbitror inquirendum, an aliquid huiusmodi bonum, quale paullo antè definisti, in rerum natura possit existere, ne nos praeter rei subiectae veritatem cassa cogitationis imago decipiat. Sed quin existat, sitq; hoc veluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur, id deminutione perfecti imperfectum esse perhibetur. Quò fit, vt si in quolibet genere imperfectum quid esse videatur, in eo, perfectum quoque aliquid esse, necesse sit. Etenim perfectione sublata, vnde illud, quod imperfectum perhibetur, exstiterit, ne fingi quidem potest. Neq; enim à deminutis, inconsummatisq; natura rerum cepit exordium, sed ab integris, absolutisq; procedẽs, in haec extrema, atque effeta dilabitur. Quòd si, vti paullo antè monstrauimus, est quaedam boni fragilis imperfecta felicitas: esse aliquam solidam, perfectamq;, nõ potest dubitari. Firmissimè, inquam, verissimeq; cõclusum est. Quò verò, inquit, habitet, ita considera.

Deum rerum omnium principẽ bonũ esse, communis humanorum conceptio probat animorum. Nam cùm nihil deo melius excogitari queat, id, quo melius nihil est, bonum esse quis dubitet? ita verò bonum esse deum ratio demonstrat, vt perfectum quoq. bonum in eo esse conuincat. Nam ni tale sit, rerum omnium princeps esse non poterit. erit enim eo praestantius aliquid, perfectum possidens bonum, quod hoc prius, atque antiquius esse videatur. omnia namque perfecta minùs integris priora esse claruerunt. quare ne in infinitum ratio prodeat, confitendum est summum deum, summi, perfectiq. boni esse plenissimũ. Sed perfectum bonum verã esse beatitudinem cõstituimus. verã igitur beatitudinẽ in summo deo sitam esse, necesse est. Accipio, inquam, nec est quod contradici vllo modo queat. Sed quaeso, inquit, te, vide quàm id sanctè atq. inuiolabiliter probes, quod boni summi summũ deũ diximus esse plenissimum. Quonam, inquam, modo? Ne hunc rerum omnium patrem illud summũ bonum, quo plenus esse perhibetur, vel extrinsecus accepisse, vel ita naturaliter habere praesumas, quasi habentis dei, habitaeque beatitudinis

diuersam

diuerſam cogites eſſe ſubſtantiam. Nam ſi extrinſecus acceptum putes, praeſtantius id quod dederit, eo quod acceperit, exiſtimare poſſis. Sed hunc eſſe rerum omnium praecellentiſſimũ digniſſimè cõfitemur. Quòd ſi natura quidem ineſt, ſed ratione diuerſum, cùm de rerum principe loquamur deo, fingat qui poteſt, quis haec diuerſa coniunxerit? Poſtremò quod à qualibet re diuerſum eſt, id non eſt illud, à quo intelligitur eſſe diuerſum. Quare quod à ſummo bono, diuerſum eſt ſui natura, id ſummum bonum non eſt: quod nefas eſt de deo cogitare, quo nihil conſtat eſſe praeſtãtius. Omnino enim nullius rei natura ſuo principio melior poterit exſiſtere. quare quod omnium principium ſit, id etiam ſui ſubſtantia ſummũ eſſe bonum veriſſima ratione concluſerim. Rectiſſimè, inquam. Sed ſummũ bonum beatitudinem eſſe cõceſſum eſt. Ita eſt, inquam. Igitur, inquit, deum eſſe ipſam beatitudinẽ, neceſſe eſt confiteri. Nec propoſitis, inquam, prioribus refragari queo, & ab illis hoc illãtum conſequens eſſe perſpicio. Reſpice, inquit, an hinc quoque idem firmiùs approbetur, quod duo ſumma bona, quae à ſe diuerſa ſunt, eſſe non poſſunt.

possunt. Etenim quae discrepant bona, non esse alterum, quod sit alterum, liquet: quare neutrum poterit esse perfectum, cùm alterutri alterum deest. Sed quod perfectum nō sit, id summū non esse manifestū est: nullo modo igitur quae summa sunt bona, ea possunt esse diuersa. Atqui & beatitudinem, & deum, summum bonum esse collegimus: quare ipsam necesse est summam esse beatitudinem, quae sit summa diuinitas. Nihil, inquam, nec re ipsa verius, nec ratiocinatione firmius, nec deo dignius concludi potest. Super haec, inquit, igitur veluti geometrae solent, demonstratis propositis, aliquid inferre, quae πορίσματα ipsi vocant, ita ego quoq; tibi veluti corollarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati, beatitudo verò est ipsa diuinitas, diuinitatis adeptione fieri beatos, manifestum est. Sed vti iustitiae adeptione iusti, sapientiae sapiētes fiunt, ita diuinitatem adeptos, deos fieri simili ratione necesse est. Omnis igitur beatus, deus, sed natura quidē vnus, participatione verò nihil prohibet esse quàm plurimos. Et pulcrum, inquam, hoc, atq; pretiosum, siue πόρισμα, siue corollarium vocari mauis. Atqui hoc

quoque

quoque pulcrius nihil eſt, quod his anne-ctendum eſſe ratio perſuadet. Quid, inquã? Cùm multa, inquit, beatitudo continere videatur, vtrúmne haec omnia in vnũ veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate coniugant, an ſit eorum aliquid, quod beatitudinis ſubſtantiam compleat, ad hoc verò cetera referantur? Vellem, inquam, id ipſarum rerum commemoratione patefaceres. Nónne, inquit, beatitudinem bonum eſſe * cenſemus? Ac ſummum quidem, inquam. Addas, inquit, hoc omnibus licet. Nam eadem ſufficientia ſumma eſt, eadem ſumma potentia, reuerentia quoq;, claritas, & voluptas beatitudo eſſe iudicatur. Quid igitur? Haeccine omnia bona, ſufficientia, potentia, ceteraq; veluti quaedam beatitudinis membra ſunt, an ad bonum veluti ad verticem cuncta referuntur? Intelligo, inquam, quid inueſtigandũ proponas, ſed, quid conſtituas, audire deſidero. Huius rei diſcretionem ſic accipe. Si haec omnia beatitudinis mẽbra forent, à ſe quoque inuicem diſcreparent. Haec eſt enim partium natura, vt vnum corpus diuerſa componant. Atqui haec omnia idem eſſe monſtrata ſunt. Minimè igitur membra ſunt:

* cenſuimus?

ſunt: alioquin ex vno membro beatitudo videbitur eſſe coniuncta, quod fieri nequit. Id quidem, inquam, dubium nõn eſt: ſed id, quod reſtat, exſpecto. Ad bonum verò cetera referri palàm eſt. Iccirco enim ſufficientia petitur, quoniam bonum eſſe iudicatur; iccirco potentia, quoniam id quoque eſſe creditur bonũ. Idem de reuerentia, claritudine, iucunditate, cõiectare licet. Omnium igitur expetendorũ ſumma, atq. cauſſa, bonum eſt. Quod enim neq. re, neq. ſimilitudine vllum in ſe retinet bonum, id expeti nullo modo poteſt. Contraque etiam, quae natura bona non ſunt, tamen ſi eſſe videantur, quaſi vera bona ſint, appetũtur. Quo fit vti ſumma, cardo, atq. cauſſa expetẽdorum omnium, bonitas eſſe iure credatur. Cuius verò cauſſa quid expetitur, id maximè videtur optari. Veluti ſi ſalutis cauſſa quiſpiã velit equitare, nõ tam equitãdi motum deſiderat, quàm ſalutis effectum. Cùm igitur omnia boni gratia petantur, non illa potiùs, quàm bonũ ipſum deſideratur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur, beatitudinem eſſe conceſſimus: quare ſic quoq. ſola quaeritur beatitudo. Ex quo liquidò apparet ipſius boni, & beatitudinis

vnam,

vnam, atque eandem esse substátiam. Nihil video, cur dissentire quispiam possit. Sed deum veramque beatitudinem vnum, atq. idem esse monstrauimus. Ita, inquam. Securè igitur concludere licet, dei quoque in ipso bono, nec vsquam alio, sitam esse substantiam.

MET. X.

H V C *omnes pariter venite capti,*
Quos fallax ligat improbis catenis
Terrenas hebetans libido mentes.
Heic erit vobis requies laborum,
Heic portus placida manens quiete,
Hoc patens vnum miseris asylum.
Non quidquid Tagus aureis arenis
Donat, aut Hermus rutilante ripa,
Aut Indus calido propinquus orbi,
Candidis miscens virideis lapillos,
Illustrant aciem, magisque caecos
In suas condunt animos tenebras.
Hoc quidquid placet, excitátque mentes,
Infimis tellus aluit cauernis.
Splendor quo regitur, vigétque caelum,
Vitat obscuras animae ruinas.
Hanc quisquis poterit notare lucem,
Candidos Phoebi radios negabit.

PROSA XI.

ASSENTIOR, inquam. Cuncta enim firmissimis nexa rationibus constant. Tum illa, quâti, inquit, aestimabis, si bonũ ipsum quid sit, agnoueris? Infiniti, inquam: siquidem mihi pariter deum quoq;, qui bonum est, continget agnoscere. Atqui hoc verissima, inquit, ratione patefaciã, maneant modò quae paullo antè cõclusa sunt. Manebũt, inquam. Nónne, inquit, monstrauimus ea, quae appetuntur à pluribus, iccirco vera, perfectaq; bona non esse, quoniam à se inuicem discreparent, cumque alteri abesset alterum, plenum, absolutumq; bonum afferre non posse? Tum autem verum bonum fieri, cùm in vnam veluti formam, atq; efficientiam colliguntur, vt quae sufficientia est, eadem sit potentia, reuerentia, claritas, atque iucunditas. Nisi verò vnum, atq; idẽ omnia sint, nihil habere, quò inter expetẽda numerentur. Demõstratum est, inquam, nec dubitari vllo modo potest. Quae igitur, cùm discrepant, minimè bona sunt: cùm verò vnum esse coeperint, bona fiunt. Nónne haec vt bona sint, vnitatis fieri adeptione contingit? Ita, inquam, videtur. Sed omne quod bonum est, boni participatione bonũ esse

esse concedis, an minimè? Ita est. Oportet igitur idem esse vnum, atque bonum simili ratione concedas. Eadem namq. substantia est eorum, quorum naturaliter non est diuersus effectus. Negare, inquam, nequeo. Nostíne igitur, inquit, omne quod est, tam diu manere atque subsistere, quàm diu sit vnum, sed interire atq. dissolui pariter, atq. vnum esse destiterit? Quonam modo? Vt in animalibus, inquit, cùm in vnum coeũt, ac permanent anima corpusque, id animal vocatur. Cùm verò haec vnitas vtriusq; separatione dissoluitur, interire, néc iam esse animal liquet. Ipsum quoque corpus cùm in vna forma, membrorum coniunctione, permanet, humana visitur species. At si distributae, segregataeq́ue partes corporis distraxerint vnitatem, desinit esse quod fuerat. Eoq. modo percurrenti cetera proculdubio patebit subsistere vnũquodque, dum vnum est: cùm verò vnum esse desinit, interire. Consideranti, inquam, mihi plura, minimè aliud videtur. Est'ne igitur, inquit, quod inquantum naturaliter agat, relicta sustinendi appetentia, venire ad interitum, corruptionemq́. desideret? Si animalia, inquam, considerem, quae habent aliquã vo-

 lendi,

lendi, nolendique naturam, nihil inuenio, quod, nullis extrà cogentibus, abiiciant manendi intentionem, & ad interitum sponte festinent. Omne namque animal tueri salutem laborat: mortem verò, perniciemq. deuitat. Sed quid de herbis, arboribusq., quid de inanimatis omnino consentiam rebus, prorsus dubito. Atqui non est, quòd de hoc possis ambigere, cùm herbas, atque arbores intuearis, primùm sibi conuenientibus innasci locis, vbi quantum earum natura queat, citò exarescere, atque interire non possunt. Nam aliae quidem campis, aliae montibus oriuntur, alias ferunt paludes, aliae saxis haerent, aliarum fecundae sunt steriles arenae, quas si in alia quispiam loca transferre conetur, arescant. Sed dat cuique natura quod conuenit, &, ne, dum manere possunt, intereant, elaborat. Quid dicam, quòd omnes, veluti in terras ore demerso, trahunt alimenta radicibus, ac per medullas robur, corticemque diffundunt? Quid, quòd mollissimum quodque, sicuti medulla est, interiore semper sede reconditur, extra verò quadam ligni firmitate tegitur; vltimus autem cortex aduersum caeli intemperiem, quasi mali patiens defensor

fenſor opponitur? Iam verò quanta eſt naturae diligentia, vt cuncta ſemine multiplicato propagentur. quae omnia non modò ad tempus manendi, verùm generatim quoque quaſi in perpetuum permanendi, veluti quaſdam machinas eſſe quis neſciat? Ea etiam quae inanimata eſſe creduntur, nónne quod ſuum eſt, quaeque ſimili ratione deſiderant? Cur enim flamas quidem ſurſum leuitas vehit, terras verò deorſum pondus deprimit, niſi quòd haec ſingulis loca, motionesq. conueniunt? Porrò autem quod cuique conſentaneum eſt, id vnumquodque conſeruat: ſicuti ea, quae ſunt inimica, corrumpunt. Iam verò quae dura ſunt, vt lapides, adhaerent tenaciſſimè partibus ſuis, &, ne facilè diſſoluantur, reſiſtũt. Quae verò liquentia, vt aër, atque aqua, facilè quidem diuidentibus cedunt, ſed citò in ea rurſus, à quibus ſunt abſciſſa, relabuntur. Ignis verò omnem refugit ſectionem. Neque nunc nos de voluntariis animae cognoſcentis motibus, ſed de naturali intentione tractamus. Sicuti eſt, quòd acceptas eſcas ſine cogitatione tranſigimus, quod in ſummo ſpiritum ducimus neſciẽtes. Nam ne in animalibus quidem ma-

nendi amor ex animae voluntatibus, verùm ex naturae principiis venit. Nam saepè mortem cogentibus caussis, quam natura reformidat, voluntas amplectitur: contraq. illud, quo solo mortalium rerum durat diuturnitas, gignẽdi opus, quod natura semper appetit, interdum coërcet voluntas. Adeò haec sui caritas nõ ex animali motione, sed ex naturali intẽtione procedit. Dedit enim prouidentia creatis à se rebus hanc vel maximam manẽdi caussam, vt quoad possunt, naturaliter manere desiderent: quare nihil est, quod vllo modo queas dubitare, cuncta, quae sunt, appetere naturaliter constãtiam permanẽdi, deuitare perniciem. Confiteor, inquam, nunc me indubitatò cernere, quae dudum incerta videbantur. Quod autem, inquit, subsistere ac permanere appetit, id vnum esse desiderat. hoc enim sublato, ne esse quidem cuiquam permanebit. Verum est, inquam. Omnia igitur, inquit, vnũ desiderant. Consensi. Sed vnũ id ipsum monstrauimus esse, quod bonũ est. Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt: quod quidẽ ita describas licet, ipsum bonum esse, quod desideretur ab omnibus. Nihil, inquam, verius excogitari potest. Nam vel ad nihilum

cuncta

cuncta referuntur, & vno, veluti vertice destituta, sine rectore fluitabunt; aut si quid est, ad quod vniuersa festinent, id erit omnium summum bonorum. Et illa nimium, inquit, ô alumne laetor: ipsam enim mediae veritatis notam mente fixisti: sed in hoc patuit tibi, quod ignorare te paullo antè dicebas. Quid? inquam. Quis esset, inquit, rerum omnium finis? Is est enim profectò, quod desideratur ab omnibus: quod quia bonum esse collegimus, oportet, rerũ omnium finem bonum esse, fateamur.

MET. XI.

QVISquis profunda mẽte vestigat verũ,
Cupítque nullis ille deuius falli,
In se reuoluat intimi lucem visus,
Longósque in orbem cogat inflectens motus,
Animúmque doceat quidquid extra molitur,
Suis retrusum possidere thesauris.
Dudum quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipso perspicacius Phoebo.
Non omne namque mente depulit lumen,
Obliuiosam corpus inuehens molem.
Haeret profectò semen introrsum veri,
Quod excitatur ventilante doctrina.

Nam cur rogati sponte recta censetis,
Ni mersus alto viueret fomes corde?
Quòd si Platonis Musa personat verum,
Quod quisquis discit, immemor recordatur.

PROSA XII.

Tum ego, Platoni, inquam, vehementer assentior: nam me horum iam secundò cõmemoras. Primùm, quod memoriã corporea contagione, dehinc cũ maeroris mole pressus amisi: Tum illa, si superiora, inquit, concessa respicias, ne illud quidẽ longius aberit, quin recorderis, quod te dudum nescire confessus es. Quid? inquã. Quibus, ait illa, gubernaculis mundus regatur. Memini, inquam, me insciitiã meam fuisse confessum: sed quid afferas, licet iam prospiciam, planiùs tamen ex te audire desidero. Mundũ hunc, inquit, à deo regi paullo antè minimè dubitandũ putabas. Ne nunc quidem arbitror, inquam, nec vmquam dubitandum putabo, quibũsq. in hoc rationibus accedam, breuiter exponam. Mundus hic ex tam diuersis, contrariisq. partibus in vnam formam minimè cõuenisset, nisi vnus esset, qui tã diuersa coniungeret; coniuncta verò naturarũ ipsa diuersitas, inuicẽ discors, dissociaret, atque diuelleret; nisi vnus esset, qui quod

quod nexuit, cõtineret. Non tã verò certus naturae ordo procederet, nec tã dispositos motus, locis, temporibus, efficientia, spatiis, qualitatibus explicaret, nisi vnus esset, qui has mutationum varietates manẽs ipse disponeret. Hoc quidquid est, quo cõdita manent, atq. agitantur, vsitato cunctis vocabulo deum nomino. Tum illa, cùm haec, inquit, ita sentias, paruã mihi restare operam puto, vt felicitatis compos, patriã sospes reuisas: sed quae proposuimus, intueamur. Nónne in beatitudine sufficientiã numerauimus, deumq. beatitudinẽ ipsam esse *concessimus? Ita quidem. Et ad mundũ igitur, inquit, regendũ nullis extrinsecus adminiculis indigebit: alioquin si quo egeat, plenam sufficientiam nõ habebit. Id, inquam, ita est necessarium. Per se igitur solum cuncta disponit. Negari, inquam, nequit. Atqui deus ipsum bonum esse monstratus est. Memini, inquam. Per bonum igitur cuncta disponit: siquidem per se regit omnia, quem bonum esse * concessimus, & hic est veluti quidam clauus, atq. gubernaculum, quo mundana machina stabilis atque incorrupta seruatur. Vehementer assentior, inquam, & id te paullo antè dicturam, tenui

* consensimus? v.

* consensimus, v.

licet ſuſpicione, proſpexi. Credo, inquit: iam enim, vt arbitror, vigilantiùs ad cernẽda vera oculos deducis: ſed quod dicam non minùs ad contuendum patet. Quid? inquã. Cùm deus, inquit, omnia bonitatis clauo gubernare iure credatur, eademq́ue omnia, ſicuti docui, ad bonum naturali intentione feſtinent, num dubitari poteſt, quin voluntariè regantur, ſeq́ue ad diſponentis nutum, veluti conueniẽtia, cõtemperataq. rectori, ſponte conuertant? Ita, inquam, neceſſe eſt, nec beatum regimen eſſe videretur: ſi quidem detrectantium iugum foret, non obtemperantium ſalus. Nihil eſt igitur, quod naturam ſeruans, deo contraire conetur. Nihil, inquam. Quid ſi conetur, ait, nũ tandem proficiet quidquã aduerſus eum, quẽ iure beatitudinis potentiſſimum eſſe conceſſimus? Prorſus, inquã, nihil valeret. Non eſt igitur aliquid, quod ſummo huic bono vel velit, vel poſſit obſiſtere. Non, inquam, arbitror. Eſt igitur, inquit, ſummũ bonum, quod regit cuncta fortiter, ſuauiterq́ue diſponit. Tum ego, quàm, inquam, me non modò ea, quae concluſa eſt, ſumma rationum, verùm multò magis haec ipſa verba, quibus vteris, delectant, vt tandẽ aliquando

ſtultitiam

ſtultitiam magna latrantem ſui pudeat. Accepiſti, inquit, in fabulis laceſſentes caelum Gigantes: ſed illos quoque, vti condignum fuit, benigna fortitudo depoſuit. Sed víſne rationes ipſas inuicem collidamus? forſitan ex huiuſmodi cõflictatione pulcra quaedá veritatis ſcintilla diſſilier. Tuo, inquam, arbitratu. Deum, inquit, eſſe omnium potentem nemo dubitauerit. Qui quidem, inquam, mente conſiſtat, nullus prorſus ambigat. Qui verò eſt, inquit, * omnium potens, nihil eſt, quod ille nõ poſſit. Nihil, inquam. Num igitur deus facere malum poteſt? Minimè, inquã. Malum igitur, inquit, nihil eſt, cùm id facere ille non poſſit, qui nihil non poteſt. Ludíſne, inquam, me, inextricabilem Labyrinthum rationibus texens, quò nunc quidem, qua egrediaris, introeas, nunc verò quò introieris, egrediare, an mirabilem quendam diuinae ſimplicitatis orbem complicas? Etenim paullo antè à beatitudine incipiens, eam ſummum bonũ eſſe dicebas, quam in ſummo deo ſitam loquebare: ipſum quoque deum ſummum eſſe bonum, plenamq; beatitudinem diſſerebas: ex quo neminem beatũ fore, niſi qui pariter Deus eſſet, quaſi munuſculũ dabas.

* omnipotens

Rursus ipsam boni formam, dei, ac beatitudinis loquebaris esse substantiam: ipsumq. vnum id ipsum esse bonum dicebas, quod ab omni rerum natura peteretur: deū quoq. bonitatis gubernaculis vniuersitatem regere disputabas, volentiaq. cuncta parere, nec vllam mali esse naturam: atque haec nullis extrinsecus sumtis, sed altero ex altero fidem trahente, insitis, domesticisq. probationibus explicabas. Tū illa, minimè, inquit, ludimus, remq. omniū maximam dei munere, quem dudū deprecabamur, exegimus. Ea est enim diuinae forma substantiae, vt neque in externa dilabatur, nec in se externū *aliquod ipsa suscipiat: sed sicut de ea Parmenides ait, Πάντοτεν ἐν κύκλοισι φέρειν ἐναλίγκιον ὄγκον. Quòd si rationes quoque non extra petitas, sed intra rei, quam tractabamus, ambitum collocatas agitauimus, nihil est quod admirere, cùm Platone sanciente didiceris, cognatos, de quibus loquimur, rebus oportere esse sermones.

*aliquid v.

MET. XII.

Felix, qui potuit boni
Fontem visere lucidum:
Felix, qui potuit grauis
Terrae soluere vincula.

Quondam

Quondam funera coniugis
Vates Threicius gemens,
Postquàm flebilibus modis
Siluas currere, mobiles
Amnes stare coëgerat,
Iunxítque intrepidum latus,
Saeuis cerua leonibus,
Nec visum timuit lepus
Iam cantu placidum canem,
Cùm flagrantior intima
Feruor pectoris vreret,
Nec qui cuncta subegerant,
Mulcerent dominum modi,
Immites superos querens,
Infernas adijt domos.
Illic blanda sonantibus
Chordis carmina temperans,
Quidquid praecipuis deae
Matris fontibus hauserat,
Quod luctus dabat impotens,
Quod luctum geminans amor
Deflet, Taenara commouens,
Et dulci veniam prece
Vmbrarum dominos rogat.
Stupet tergeminus nouo
Captus carmine ianitor.
Quae sontes agitant metu

Vltrices

Vltrices ſcelerum deae,
Iam maeſtae lacrymis madent.
Non Ixionium caput
Velox praecipitat rota,
Et longa ſite perditus
Spernit flumina Tantalus.
Vultur dum ſatur eſt modis,
Non traxit Tityi iecur.
Tandem, vincimur, arbiter
Vmbrarum miſerans ait.
Donemus comitem viro
Emtam carmine coniugem:
Sed lex dona coërceat,
Ne, dum Tartara liquerit,
Fas ſit lumina flectere.
Quis legem det amantibus?
Maior lex amor eſt ſibi.
Heu, noctis prope terminos
Orpheus Eurydicen ſuam
Vidit, perdidit, occidit.
Vos haec fabula reſpicit,
Quicumque in ſuperum diem
Mentem ducere quaeritis.
Nam qui Tartareum in ſpecus
Victus lumina flexerit,
Quidquid praecipuum trahit,
Perdit, dum videt inferos.

ANICII MANLII SEVERINI BOETHII, DE CONSOLATIONE philosophiae,

LIBER QVARTVS.

PROSA I.

HAEC cùm philosophia, dignitate vultus, & oris grauitate seruata, leniter, suauiterq; cecinisset, tum ego, non dum penitus insiti maeroris oblitus, intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrupi. Et ô, inquam, veri praeuia luminis, quae vsque adhuc tua fudit oratio, tum sui speculatione diuina, tum tuis rationibus inuicta patuerunt, eaque mihi, & si ob iniuriae dolorem nuper oblita, non tamen ante hac prorsus ignorata dixisti. Sed ea ipsa est vel maxima nostri caussa maeroris, quòd cùm rerum bonus rector existat, vel esse omnino mala possint, vel impunita praetereant. Quod solũ quanta dignum sit admiratione, profectò considera. At huic aliud maius adiungitur: nam imperante, » florenteq; nequitia, virtus non solùm prae- » miis

» miis caret, verùm etiam sceleratorum pedi-
» bus subiecta calcatur, & in locũ facinorum
» supplicia luit. Quae fieri in regno scientis omnia, potentis omnia, sed bona tantummodo volentis dei, nemo satis potest nec admirari, nec conqueri. Tum illa, & esset, inquit, infiniti stuporis, omnibusque horribilius mõstris, si, vti tu existimas, in tanti velut patris familias dispositissima domo, vilia vasa colerentur, pretiosa sordescerent: sed non ita est. Nam si ea, quae paullo antè conclusa sunt, inconuulsa seruantur, ipso, de cuius nunc regno loquimur, auctore cognosces, semper quidem potentes bonos esse, malos verò abiectos semper, atq. imbecilles, nec sine poena vmquam esse vitia, nec sine praemio virtutes: bonis felicia, malis semper infortunata contingere, multaq. id genus, quae sopitis querelis firma te soliditate corroborent. Et quoniã verae formam beatitudinis me dudum monstrante vidisti, quò etiam sita sit agnouisti, decursis omnibus, quae praetermittere necessarium puto, viam tibi, quae te domum reuehat, ostendam. Pennas etiam tuae menti, quibus se in altum tollere possit, affigam, vt perturbatione depulsa, sospes in patriam, meo ductu,

mea

mea semita, meis etiã vehiculis reuertaris.

METRVM I.

SVNT *enim pennae volucres mihi,*
Quae celsa conscendant poli:
Quas sibi cùm velox mens induit,
Terras perosa despicit,
Aëris immensi superat globum,
Nubésque post tergum videt.
Quíque agili motu calet aetheris,
Transcendit ignis verticem,
Donec in astriferas surgat domos,
Phoebóque coniungat vias,
Aut comitetur iter gelidi senis,
Miles corusci sideris,
Vel quocumque micans nox pingitur,
Recurrat astri circulum,
Atque vbi iam exhausti fuerit satis,
Polum relinquat extimum,
Dorsáque velocis premat aetheris
Compos verendi luminis.
Heic regum sceptrum dominus tenet,
Orbísque habenas temperat,
Et volucrem currum stabilis regit,
Rerum coruscus arbiter.
Huc te si reducem referat via,
Quam nunc requiris immemor,
Haec dices, memini, patria est mihi,

Hinc

Hinc ortus, heic sistam gradum.
Quòd si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere,
Quos miseri toruos populi timent,
Cernes tyrannos exsules.

PROSA II.

TVM ego, papae, inquã, vt magna promittis, nec dubito quin possis efficere: tu modò quem excitaueris, ne moreris. Primùm igitur, inquit, bonis semper adesse potentiam, malos cunctis viribus esse desertos, agnoscas licebit: quorum quidem alterum demonstratur ex altero. Nam cùm bonum, malumque contraria sint, si bonum potens esse constiterit, liquet imbecillitas mali: at si fragilitas clarescat mali, boni firmitas nota est. Sed vti nostrae sententiae fides abundantior sit, alterutro calle procedam, nunc hinc, nunc inde proposita confirmans. Duo sunt, quibus omnis humanorum actuum constat effectus; voluntas scilicet, ac potestas: quorum si alterutrum desit, nihil est quod explicari queat. Deficiẽte etenim voluntate, ne aggreditur quidem quisque quod non vult: at si potestas absit, voluntas frustra sit. Quo fit, vt si quem videas

deas velle adipiſci, quod minimè adipiſcatur, huic obtinendi quod voluerit, defuiſſe valentiam dubitare non poſſis. Perſpicuum eſt, inquam, nec vllo modo negari poteſt. Quem verò affeciſſe, quod voluerit, videas, num etiam potuiſſe dubitabis? Minimè. Quod verò quiſque poteſt, in eo validus: quod verò non poteſt, in hoc imbecillis eſſe cenſendus eſt. Fateor, inquã. Meminiſtíne igitur, inquit, ſuperioribus rationibus eſſe collectum, intentionem omnem voluntatis humanae, quae diuerſis ſtudiis agitur, ad beatitudinem feſtinare? Memini, inquam, id quoque eſſe demonſtratum. Num recordaris beatitudinẽ ipſum eſſe bonum, eoq; modo cùm beatitudo petitur, ab omnibus deſiderari bonum? Minimè, inquam, recordor, quoniam id memoriae fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter, ac mali, indiſcreta intentione ad bonum peruenire nituntur? Ita, inquã, conſequens eſt. Sed certum eſt, adeptione boni, bonos fieri. Certum. Adipiſcuntur igitur boni, quod appetunt? Sic videtur. Mali verò ſi adipiſcerentur, quod appetũt, bonum, mali eſſe non poſſent. Ita eſt. Cùm igitur vtrique bonum petant, ſed hi quidem adipiſcantur, illi verò

minimè, non dubium eſt, bonos quidẽ potentes eſſe, qui verò mali ſunt, imbecilles. Quiſquis, inquam, dubitat, nec rerũ naturam, nec conſequentiam poteſt conſiderare rationũ. Rurſus inquit: Si duo ſint, quibus idem ſecundũ naturam propoſitum ſit, eorumq. vnus naturali officio idipſum agat, atq. perficiat; alter verò naturale illud officium minimè adminiſtrare queat, alio verò modo, quàm naturae conuenit, nõ quidem impleat propoſitum ſuum, ſed imitetur implentẽ; quémnam horum valentiorem eſſe decernis? Et ſi coniecto, inquam, * quid velis, planiùs tamẽ audire deſidero. Ambulandi, inquit, motum ſecundum naturam eſſe hominibus nũ negabis? Minimè, inquam. Eiuſq. rei pedũ officium eſſe naturale num dubitas? Ne hoc quidem, inquam. Si quis igitur pedibus incedere valens ambulet, aliuſq.; cui hoc naturale pedum deſit officium, manibus nitens, ambulare conetur, quis horũ iure valentior exiſtimari poteſt? Contexe, inquam, cetera: nam quin naturalis officij potens, eo, qui idem nequeat, valentior ſit, nullus ambigit. Sed * ſummum, inquit, bonum, quod aequè malis boniſque propoſitum eſt: boni quidẽ naturali officio

virtutum

* quod

* ſummũ bonũ aequè malis boniſque propoſitũ.

V.

virtutum * petunt: mali verò variã per cupiditatẽ, ꝙ adipiſcendi boni naturale officium nõ eſt, id ipſum conantur adipiſci. An tu aliter exiſtimas? Minimè, inquam; ná etiam, ꝙ eſt cõſequens, pater. Ex his. n. quae * conceſſerã, bonos quidẽ potentes, malos verò eſſe neceſſe eſt imbecilles. Rectè, inquit, percurris, idq., vti medici ſperare ſolent, indiciũ eſt erectae iam, reſiſtentiſq. naturae. Sed quoniam te ad intelligendũ promtiſſimũ eſſe conſpicio, crebras coaceruabo rationes. Vide enim quanta vitioſorũ hominum pateat infirmitas, qui ne ad hoc quidẽ peruenire queunt, ad quod eos naturalis ducit, ac paene compellit intentio. Et quid? ſi hoc tam magno, ac paene inuicto cõpellit praeeuntis naturae * deſerentur auxilio? Conſidera verò quãta ſceleratos homines habeat impotẽtia. Neq. enim leuia, ac ludicra praemia petunt, quae cõſequi, atq. obtinere non poſſunt: ſed circa ipſam rerũ ſummã, verticemq. deficiunt, nec in eo miſeris contigit effectus, quod ſolũ dies, noctesq. moliũtur: in qua re bonorũ vires eminent. Sicut enim eũ qui pedibus incedẽs, ad eũ locũ vſq. peruenire potuiſſet quo nihil vlterius peruium iaceret inceſſui, ambulãdi potentiſſimũ eſſe

* appetunt, v.

* conceſſorim, v.

* deſerũtur

 cenſe-

censeres: ita eum, qui expetẽdorum finem, quo nihil vltra est, apprehendit, potentissimum necesse est iudices. Ex quo fit, quod huic obiacet, vt iidem scelesti, iidem viribus omnibus videantur esse deserti. Cur enim relicta virtute vitia sectantur? inscitiáne bonorum? sed quid eneruatius ignorantiae caecitate? An sectanda nouerũt? sed transuersos eos libido praecipitat, sic quoq; intemperantia fragiles, qui obluctari vitio nequeunt. An scientes, volentesq; bonum deserunt, ad vitia deflectũtur? Sed hoc modo non solùm potentes esse, sed omnino esse desinũt. Nam qui communem omniũ, quae sunt, finẽ relinquunt, pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuipiam mirum fortè videatur, vt malos, qui plures hominum sunt, eosdem non esse dicamus: sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt, eos malos esse nõ abnuo: sed eosdem esse purè, atq. simpliciter nego. Nam vti cadauer hominem mortuum dixeris, simpliciter verò hominem appellare non possis: ita vitiosos, malos quidem esse concesserim: sed esse absolutè nequeam confiteri. Est enim quod ordinem retinet, seruatq. naturã: quod verò ab hac deficit, esse etiam, quod in sui natu-

ra ſitum eſt, derelinquit. Sed poſſunt, inquies, mali: nec ego quidem negauerim: ſed haec eorum potentia non à viribus, ſed ab imbecillitate deſcendit. Poſſunt enim mala. quae minimè valerent, ſi in bonorum efficientia manere potuiſſent. Quae poſſibilitas eos euidentius nihil poſſe, demonſtrat. Nam ſi, vti paullo antè collegimus, malum nihil eſt, cùm mala tantummodo poſſint, nihil poſſe improbos liquet. Perſpicuum eſt. Atq. vt intelligas, quae nam ſit huius potentiae vis: ſummo bono nihil potẽtius eſſe, paullo antè definiuimus. Ita eſt, inquã. Sed idem, inquit, malum facere nequit. Minimè. Eſt igitur, inquit, aliquis, qui omnia poſſe homines putet? Niſi quis inſaniat, nemo. Atqui iidem poſſunt mala. Vtinã quidem, inquam, non poſſent. Cùm igitur bonorum tantummodo potens poſſit omnia; non verò queant omnia potentes etiã malorum: eoſdẽ, qui mala poſſunt, minùs poſſe manifeſtum eſt. Huc accedit, quod omnem potentiam inter expetenda numerandam, omniaq́. expetenda referri ad bonum, velut ad quoddam naturae ſuae cacumen, oſtẽdimus. Sed patrandi ſceleris poſſibilitas referri ad bonum non poteſt. Expetenda igi-

tur non est. Atqui omnis potentia expetenda est. Liquet igitur malorũ possibilitatem nõ esse potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentia, malorũ verò minimè dubitabilis apparet infirmitas. Veram illam Platonis esse sententiã liquet, Solos, quod desiderent, facere posse sapientes: improbos verò exercere quidem quod libeat, quod verò desiderent, explere non posse. Faciunt enim quaelibet, dum per ea, quibus delectantur, id bonũ, quod desiderant, se adepturos putant: sed minimè adipiscuntur, quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.

MET. II.

Qvos vides sedere celso
Solij culmine reges,
Purpura claros nitente,
Septos tristibus armis,
Ore toruo comminantes,
Rabie cordis anhelos,
Detrahat si quis superbis
Vani tegmina cultus,
Iam videbit intus arctas
Dominos ferre catenas.
Hinc enim libido versat
Auidus corda venenis:

Hinc

Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens,
Maeror aut captos fatigat,
Aut ſpes lubrica torquet.
Ergo, cùm caput tot vnum
Cernas ferre tyrannos,
Non facit, quod optat, ipſe
Dominis preſſus iniquis.

PROSA III.

VIDES'ne igitur quanto in coeno probra voluantur, qua probitas luce reſplendeat? In quo perſpicuum eſt, numquã bonis praemia, numquã ſua ſceleribus deeſſe ſupplicia. Rerũ enim quae geruntur, illud propter quod vnaquaeq. res geritur, eiuſdẽ rei praemiũ eſſe non iniuria videri poteſt: vti currenti in ſtadio, propter quam curritur, iacet praemiũ corona. Sed beatitudinẽ eſſe idem ipſum bonum, propter quod omnia geruntur, oſtendimus. Eſt igitur humanis actibus ipſum bonum, veluti praemiũ commune propoſitũ. Atqui hoc à bonis nõ poteſt ſeparari. Neque.n. bonus vltrà iure vocabitur, qui careat bono: quare probos mores ſua praemia nõ relinquũt. Quantũlibet igitur ſaeuiant mali, ſapienti tamen corona non decidet, nõ areſcet. Neq. enim probis ani-

animis proprium decus aliena decerpit improbitas. Quòd si extrinsecus accepto laetaretur, poterat hoc vel alius quispiam, vel
* ipse v. * ille etiã, qui contulisset, auferre. Sed quoniam id sua cuiq. probitas confert, tum suo praemio carebit, cùm probus esse desierit. Postremò cùm omne praemium iccirco appetatur, quoniam bonum esse creditur, quis boni compotẽ, praemij iudicet expertem? At cuius praemij? omnium pulcerrimi, ma-
* etenim v. ximique. Memento * enim illius corollarij, quod paullo antè praecipuum dedi, ac sic collige. Cùm ipsum bonum beatitudo sit, bonos omnes eo ipso quòd boni sint, fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt, deos esse conuenit. Est igitur praemium bonorum, quod nullus deterat dies, nullius minuat potestas, nullius fuscet improbitas, deos fieri. Quae cùm ita sint, de malorum quoq. inseparabili poena dubitare sapiẽs nequeat. Nam cùm bonum malumque, item poena atque praemium aduersa fronte dissideant, quae in boni praemio videmus accidere, eadem necesse est in mali poena cõtraria parte respondeant. Sicut igitur probis probitas ipsa fit praemiũ: ita improbis nequitia ipsa supplicium est. Iam verò quisquis afficitur

poena,

poena, malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi existimare velint, possunt ne sibi supplicij expertes videri, quos omnium malorum extrema nequitia nō afficit modò, verumetiam vehemēter inficit? Vide autem ex aduersa parte bonorum, quae improbos poena comitetur. Omne namque quod sit, vnum esse, ipsumq. vnum bonum esse paullo antè didicisti. cui consequens est, vt omne quod sit, id etiam bonum esse videatur. Hoc igitur modo quidquid à bono deficit, esse desistit: quo fit, vt mali desinant esse quod fuerant. Sed fuisse homines adhuc ipsa humani corporis species ostentat. quare versi in malitiam, humanam quoque amisere naturam. Sed cùm vltra homines quemq. prouehere sola probitas possit, necesse est, vt quos ab humana conditione deiecit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Euenit igitur, vt quem transformatum vitiis videas, hominem existimare non possis. Auaritia feruet alienarum opum violentus ereptor? similem * lupi dixeris. Ferox, atque inquietus linguam litigiis exercet? cani comparabilis. Insidiator occultus surripuisse fraudibus gaudet? vulpeculis exaequetur. Irae intēperans fremit? *lupo

leonis animum gestare credatur. Pauidus, ac fugax non metuenda formidat? ceruis similis habeatur. Segnis, ac stupidus torpet? asinũ viuit. Leuis, ac inconstans studia permutat? nihil ab auibus differt. Foedis, immundisq́. libidinibus immergitur? sordidae suis voluptate detinetur. Ita fit, vt qui, probitate deserta, homo esse desierit, cùm in diuinam conditionem transire non possit, vertatur in belluam.

MET. III.

VELA Neritij ducis,
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insulae,
Pulcra qua residens dea
Solis edita semine,
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula.
Quos vt in varios modos
Vertit herbipotens manus:
Hunc apri facies tegit;
Ille Marmaricus leo
Dente crescit, & vnguibus;
Hic lupis super additus
Flere dum parat, vlulat:
Ille, tigris vt Indica

Tecta mitis obambulat.
Sed licet variis malis
Numen Arcadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit hospitis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant:
Iam sues Cerealia
Glande pabula verterant.
Et nihil manet integrum
Voce, corpore, perditis.
Sola mens stabilis: super
Monstra, quae patitur, gemit.
O leuem nimiùm manum,
Nec potentia gramina,
Membra quae valeant licet,
Corda vertere non valent.
Intus est hominum vigor
Arce conditus abdita.
Haec venena potentiùs
Detrahunt hominem sibi
Dira, quae penitus meant,
Nec nocentia corpori
*Mentis * vulnere saeuiunt.* * vlcere

PROSA IIII.

TVM ego, fateor, inquam, nec iniuria dici video vitiosos, tametsi humani corpo-

corporis ſpeciem ſeruent, in belluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox ſcelerataq́. mens bonorum pernicie ſaeuit, id ipſum eis licere noluiſſem. Nec licet, inquit, vti conuenienti monſtrabitur loco. ſed tamen ſi idipſum quod eis licere creditur, auferatur, magna ex parte ſceleratorum hominum poena releuatur. Etenim, quod incredibile fortè cuiquam videatur, infeliciores eſſe neceſſe eſt malos, cùm cupita perfecerint, quàm ſi ea, quae cupiunt, implere non poſſint. Nam ſi miſerum eſt voluiſſe praua, potuiſſe miſerius eſt, ſine quo voluntatis miſerae langueret effectus. Itaque cùm ſua ſingulis miſeria ſit, triplici infortunio neceſſe eſt vt vrgeantur, quos videas ſcelus velle poſſe perficere. Accedo, inquam: ſed vti hoc infortunio citò careát, patrandi ſceleris poſſibilitate deſerti, vehementer exopto. Carebunt, inquit, ocyus, quàm vel tu forſitan velis, vel illi ſeſe exiſtiment eſſe carituros. Neque enim eſt aliquid in tam breuibus vitae metis ita ſerum, quod exſpectare longum immortalis praeſertim animus putet: quorum magna ſpes, & excelſa facinorum machina repentino atque inſperato ſaepè fine deſtruitur. quod quidem

quidem illis miseriae modum statuit. Nam si nequitia miseros facit, miserior sit necesse est diuturnior nequam: quos infelicissimos esse iudicarem, si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret. Etenim si de prauitatis infortunio vera conclusimus, infinitam liquet esse miseriam, quam esse constat aeternam. Tum ego, mira quidem, inquam, & concessu difficilis illatio: sed his * ea, quae priùs cõcessa sunt, nimiùm conuenire cognosco. Rectè, inquit, existimas: sed qui conclusioni accedere durum putet, aequum est vel falsum aliquid praecessisse demõstret, vel collationem propositionum non esse efficacem necessariae conclusionis ostendat: alioquin concessis praecedẽtibus, nihil prorsus est, quod de illatione caussetur. Nam hoc quoq. quod dicam, nõ minùs mirum videatur, sed ex his quae sumta sunt, aequè est necessariũ. Quid nam? inquam. Feliciores, inquit, esse improbos supplicia luentes, quàm si eos nulla iustitiae poena coërceat. Neq. id nunc molior, quod cuiuis veniat in mentem, corrigi vltione prauos mores, & ad rectum supplicij terrore deduci, ceteris quoque exemplum esse culpanda fugiendi: sed alio quodam modo infeliciores

* eam, y.

liciores esse improbos arbitror impunitos, tametsi nulla ratio correctionis, nullus respectus habeatur exempli. Et quis erit, inquam, praeter hos alius modus? Et illa, bonos, inquit, esse felices, malos verò miseros nónne concessimus? Ita est, inquam. Si igitùr, inquit, miseriae cuiuspiam bonum aliquid addatur, nónne felicior est eo, cuius purà ac solitaria sine cuiusquá boni admistione miseria est? Sic, inquã, videtur. Quid si eidem misero, qui cunctis careat bonis, praeter ea, quibus miser est, malũ aliud fuerit annexũ, nónne multo infelicior eo censendus est, cuius infortunium boni participatione releuatur? Quid ni? inquã. Habent igitur improbi, cũ puniũtur, quidẽ boni aliquid annexũ, poenã ipsam scilicet, quae ratione iustitiae bona est, iidemq́. cũ supplicio carent, inest eis aliquid vlterius mali, ipsa impunitas, quam iniquitatis meritò malum esse confessus es. Negare nõ possum. Multò igitur infeliciores improbi sunt iniusta impunitate donati, quàm iusta vltione puniti. Sed puniri improbos iustũ; impunitos verò elabi, iniquũ esse manifestũ est. Quis id neget? Sed ne illud quidẽ ait, quisquã negabit, bonũ esse omne, ꝙ iustũ est: contraq́. quod

iniustum

iniustum est, malum liquet esse. Tum ego: Ista quidē consequentia sunt eis, quae paullo antè conclusa sunt. Sed quaeso, inquā, te, nulláne animarū supplicia post defunctum morte corpus relinquis? Et magna quidem, inquit: quorum alia poenali acerbitate, alia verò purgatoria clementia exerceri puto. Sed nunc de his disserere consilium nō est. Id verò hactenus egimus, vt, quae indignissima tibi videbatur, malorum potestas, eam nullam esse cognosceres: quosque impunitos querebare, videres numquam improbitatis suae carere suppliciis. Licentiā, quam citò finiri precabaris, nec longam esse disceres: infelicioremque fore, si diuturnior; infelicissimam verò, si esset aeterna. Post haec miseriores esse improbos, iniusta impunitate dimissos, quàm iusta vltione punitos. Cui sententiae consequens est, vt tum demum grauioribus suppliciis vrgeantur, cùm impuniti esse creduntur. Tū ego, cùm tuas, inquam, rationes considero, nihil dici verius puto. At si ad hominum iudicia reuertar, quis ille est, cui haec nō credēda modò, sed saltem non audienda videantur? Ita est, inquit, illa. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucē perspicuae veritatis attol-

attollere, similesq́. auibus sunt, quarum intuitum nox illuminat, dies caecat. dum enim non rerum ordinem, sed suos intuentur affectus, vel licentiam, vel impunitatem scelerum putant esse felicem. Vide autem quid aeterna lex sanciat. Melioribus animū si * conformaueris, nihil opus est iudice praemium deferente: tu te ipse excellentioribus addidisti. Si studium ad peiora deflexeris, extra ne quaesieris vltorem; tu te ipse in deteriora detrusisti; veluti si vicibus sordidam humum, caelumq́. respicias, cunctis extra cessantibus, ipsa cernendi ratione nūc coeno, nunc sideribus interesse videaris. At vulgus ista non respicit. Quid igitur? his ne accedamus, quos belluis similes esse monstrauimus? Quid, si quis amisso penitus visu, ipsum etiam se habuisse obliuisceretur intuitum, nihilq́. sibi ad humanā perfectionem deesse arbitraretur, num vidētes eadē caecos putaremus? Nam ne illud quidem acquiescent, quod aequè validis rationum nititur firmamentis, infeliciores esse eos, qui faciunt, quàm qui patiuntur iniuriam. Vellem, inquam, has ipsas audire rationes. Omnē, inquit, improbum num supplicio dignum negas? Minimè. Infelices verò

* confirmaueris,

verò esse, qui sunt improbi multipliciter liquet. Ita est, inquam. Qui igitur supplicio digni sunt, miseros esse non dubitas? Conuenit, inquam. Si igitur cognitor, ait, resideres, cui supplicium inferendum putares, cíne qui fecisset, an qui pertulisset iniuriã? Nec ambigo, inquam, quin perpesso satisfacerem dolore facientis. Miserior igitur tibi iniuriae illator, quàm acceptor esse videretur. Consequitur, inquam. Haec igitur, aliisque de caussis ea radice nitentibus, quòd turpitudo suapte natura miseros faciat, apparet, illatã cuilibet iniuriam nõ accipientis, sed inferentis esse miseriã. Atqui nunc, ait, contrà faciunt oratores. pro his enim, qui graue quid, acerbumque perpessi sunt, miserationem iudicum excitare conantur, cùm magis admittentibus iustior miseratio debeatur: quos non ab iratis, sed à propitiis potiùs, miserantibusque accusatoribus ad iudicium, veluti aegros ad medicum, duci oportebat, vt culpae morbos supplicio resecarent: quo pacto defensorum opera vel tota frigeret, vel si prodesse hominibus mallet, in accusationis habitũ verteretur. Ipsi quoq. improbi, si eis aliqua rimula virtutem relictam fas esset adspicere,

 vitio-

vitiorumq́; ſordes poenarum cruciatibus ſe depoſituros viderent, compenſatione adipiſcendae probitatis, nec hos cruciatus eſſe dicerent, defenſorumq́. operã repudiarent, ac ſe totos accuſatoribus, iudicibuſque permitterent. quo fit, vt apud ſapientes nullus prorſus odio locus relinquatur. Nam bonos quis niſi ſtultiſſimus oderit? malos verò odiſſe ratione caret. Nam ſicuti corporum languor, ita vitioſitas quidem eſt quaſi morbus animorũ. Cùm aegros corpore minimè dignos odio, ſed potiùs miſeratione iudicemus, multò magis non inſequendi, ſed miſerandi ſunt, quorũ mentes omni languore atrocior vrget improbitas.

MET. IIII.

QVID *tantos iuuat excitare motus,*
Et propria fatum ſollicitare manu?
Si mortem petitis, propinquat ipſa
Sponte ſua, volucreis nec remoratur equos;
Quos ſerpens, leo, tigris, vrſus, aper
Dente petunt, ijdem ſe tamen enſe petunt.
An, diſtant quia, diſſidéntque mores,
Iniuſtas acies, & fera bella mouent,
Alterníſque volunt perire telis?
Non eſt iuſta ſatis ſaeuitiae ratio.
Vis aptam meritis vicem referre?

Dilige

Dilige iure bonos, & miserefce malis.

PROSA V.

HEIC ego, video, inquã, quae sit vel felicitas, vel miseria in ipsis proborum atque improborum meritis constituta. Sed in hac ipsa fortuna populari, non nihil boni, malíue inesse perpendo. Neq. enim sapientũm quisquam exsul, inops, ignominiosúsq. esse malit potiùs, quàm pollens opibus, honore rèuerendus, potentia validus, in sua permanens vrbe florere. Sic enim clariùs, testatiusq. sapientiae tractatur officium, cùm in contingenteis populos regentium quodam modo beatitudo transfunditur: cùm praesertim carcer, lex, ceteraq. legaliũ tormenta poenarũ perniciosis potiùs ciuibus, propter quos etiam constituta sunt, debeantur. Cur haec igitur versa vice mutentur, scelerumq. supplicia bonos premant, praemia virtutũ mali rapiant, vehementer admiror, quaeq. tam iniustae confusionis ratio videatur, ex te scire desidero. Minùs *enim mirarer, si misceri omnia fortuitis casibus crederẽ. Nunc stuporẽ meũ Deus rector exaggerat, qui cùm saepè bonis iucũda, malis aspera, contraq. bonis dura tribuat, malis optata concedat: nisi caussa deprehẽdatur, quid est

* etenim

quod à fortuitis casibus differre videatur? Nec mirum, inquit, si quid ordinis ignorata ratione temerarium, confusumq́. credatur. Sed tu quamuis caussam tantae dispositionis ignores, tamen quoniam bonus mundum rector temperat, rectè fieri cuncta ne dubites.

MET. V.

Si quis Arcturi sidera nescit
Propinqua summo cardine labi,
Cur legat tardus plaustra Bootes,
Mergátque seras aequore flamas,
Cùm nimis celeres explicet ortus,
Legem stupebit aetheris alti.
Palleant plenae cornua Lunae
Infecta metis noctis opacae,
Quaeq́; fulgenti texerat ore
Confusa Phoebe, detegat astra.
Commouet gentes publicus error,
Lassántque crebris pulsibus aera.
Nemo miratur flamina Cori
Litus frementi tundere fluctu,
Nec niuis duram frigore molem
Feruenti Phoebi soluier aestu.
Heic enim caussas cernere promtum est;
Illic latentes pectora turbant
* raro *Cuncta, quae * rara prouehit aetas,*

Stu-

Stupétque ſubitus mobile vulgus.
Cedat inſcitiae nubilus error,
Ceſſent profectò mira videri.

PROSA VI.

ITA eſt, inquam. Sed cùm tui muneris ſit latentium rerum cauſſas euoluere, velatáſq. caligine explicare rationes: quaeſo vti hinc decernas, & quoniam hoc me miraculum maximè perturbat, ediſſeras. Tum illa paulliſper arridens, ad rem me, inquit, omnium quaeſitu maximam vocas, cui vix exhauſti quidquam ſatis * ſit. Talis namque * *eſt.* materia eſt, vt vna dubitatione ſuccisa, innumerabiles aliae, velut hydrae capita, ſuccreſcant: nec vllus fuerit modus, niſi quis eas viuaciſſimo mentis igne coërceat. In hac enim de prouidentiae ſimplicitate, de fati ſerie, de repentinis caſibus, de cognitione, ac praedeſtinatione diuina, de arbitrij libertate quaeri ſolet: quae quanti oneris ſint, ipſe perpendis. Sed quoniã haec quoq. te noſſe, quaedã medicinae tuae portio eſt, quamquam anguſto limite temporis ſepti, tamẽ aliquid deliberare conabimur. Quòd ſi te muſici carminis oblectamenta delectant, hanc oportet paulliſper differas volu-

ptatem, dum nexas sibi ordine contexo rationes. Vt libet, inquam. Tum velut ab alio orsa principio, ita disseruit. Omnium generatio rerum, cunctusque mutabilium naturarum progressus, & quidquid aliquo mouetur modo, caussas, ordinem, formas, ex diuinae mentis stabilitate sortitur. Haec in suae simplicitatis arce composita, multiplicem rebus gerendis modum statuit. qui modus cùm in ipsa diuinae intelligẽtiae puritate conspicitur, prouidentia nominatur: cùm verò ad ea quae mouet, atq. disponit, refertur, fatum à veteribus appellatum est. Quae diuersa esse facilè liquebit, si quis vtriusque vim mente conspexerit. Nam prouidentia est illa ipsa diuina ratio in summo omnium principe constituta, quae cuncta disponit: fatum verò inhaerens rebus mobilibus dispositio, per quam prouidentia suis quaeque nectit ordinibus. Prouidentia namque cuncta pariter, quamuis diuersa, quamuis infinita, complectitur: fatum verò singula digerit in motum, locis, formis, ac temporibus distributa: vt haec temporalis ordinis explicatio, in diuinae mentis adunata prospectu, prouidentia sit: eadem verò adunatio digesta, atque explicata temporibus,

bus, fatum vocetur. Quae licet diuersa sint, alterũ tamen pendet ex altero. Ordo namq. fatalis ex prouidẽtiae simplicitate procedit. Sicut enim artifex faciẽdae rei formã mẽte percipiens, mouet operis effectum, & quod simpliciter, praesentarieq́. prospexerat, per temporales ordines ducit: ita deus prouidentia quidem singulariter, stabiliterque facienda disponit: fato verò haec ipsa, quae disposuit, multipliciter, ac temporaliter administrat. Siue igitur, famulãtibus quibusdam prouidentiae diuinis spiritibus, fatum exercetur, seu anima, seu tota inseruiente natura, seu caelestibus siderũ motibus, seu angelica virtute, seu daemonum varia sollertia, seu aliquibus horum, seu omnibus fatalis series texitur: illud certè manifestum est, immobilem, simplicemq́. gerendarum formam rerum esse prouidentiam: fatum verò eorum, quae diuina simplicitas gerenda esse disposuit, mobilem nexum, atq. ordinẽ temporalem. Quo fit, vt omnia quae fato subsunt, prouidentiae quoque subiecta sint: cui ipsum etiam subiacet fatum. Quaedam verò, quae sub prouidentia locata sunt, fati seriem superant. Ea verò sunt, quae primae propinqua diuinitati stabiliter fixa,

fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Nam vt orbium circa eũdem cardinem ſeſe vertentium, qui eſt intimus, ad ſimplicitatem medietatis accedit, ceterorumq́. extra locatorum veluti cardo quidam, circa quẽ verſentur, exiſtit: extimus verò maiore ambitu rotatus, quanto à puncti media indiuiduitate diſcedit, tanto amplioribus ſpatiis explicatur: ſi quid verò illi ſe medio connectat & ſociet, in ſimplicitatem cogitur, diffundique, ac diffluere ceſſat. Simili ratione, quod longiùs à prima mente diſcedit, maioribus fati nexibus implicatur, ac tantò aliquid fato liberum eſt, quantò illum rerum cardinẽ viciniùs petit. Quòd ſi ſupernae mentis haeſerit firmitati, motu carens, fati quoque ſupergreditur neceſſitatem. Igitur vti eſt ad intellectum ratiocinatio, ad id quód eſt, id quod gignitur, ad aeternitatem tempus, ad puncti medium circulus: ita eſt fati ſeries mobilis ad prouidentiae ſtabilem ſimplicitatem. Ea ſeries caelum ac ſidera mouet, elementa in ſe inuicem temperat, & alterna commutatione transformat. Eadem naſcentia, occidentiaq́. omnia per ſimiles fetuum, ſeminumque renouat progreſſus. Haec actus etiam, fortunaſque

hominum

hominum indissolubili caussarum connexione constringit: quae cùm ab immobilis prouidentiae proficiscantur exordiis, ipsas quoque immutabiles necesse est esse. Ita enim res optimè * reguntur, si manens in diuina mente simplicitas, indeclinabilem caussarum ordinem promat: hic verò ordo res mutabiles, & alioqui temere fluituras propria incommutabilitate coërceat. Quo fit, vt tametsi vobis hunc ordinem minimè considerare valentibus, confusa omnia perturbataque videantur, nihilo minùs tamen suus modus ad bonum dirigens cuncta disponat. Nihil est enim quod mali caussa * nec ab ipsis quidem improbis fiat: quos, vt vberrimè demonstratum est, bonū quaerentes prauus error auertit, ne dum ordo de summi boni cardine proficiscens, à suo quemquam deflectat exordio. Quae verò, inquies, potest vlla iniquior esse confusio, quàm vt bonis tum aduersa, tum prospera, malis etiam tum optata, tum odiosa contingant? Num igitur ea mentis integritate homines degunt, vt quos probos improbósue censuerint, eos quoq., vti existimāt, esse necesse sit? Atqui in hoc hominum iudicia depugnant, & quos alij praemio, alij

*gerun-tur.

*ne v.

ſupplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus, vt aliquis poſſit bonos, malóſue diſcernere. Num igitur poterit intueri illã intimam temperiẽ, veluti in corporibus dici ſolet, animorũ? Non enim diſſimile eſt miraculũ neſcienti, cur ſanis corporibus, his quidem dulcia, illis verò amara conueniant. Cur aegri etiam quidã lenibus, quidã verò acribus adiuuãtur. At hoc medicus, qui ſanitatis ipſius, atq. aegritudinis modũ temperamentumque dignoſcit, minimè miratur. Quid verò animorum aliud ſalus videtur eſſe, quàm probitas? quid aegritudo, quàm vitia? Quis autem alius vel ſeruator bonorum, vel malorum depulſor, quàm rector, ac medicator mentiũ deus? Qui, cùm ex alta prouidentiae ſpecula reſpicit, quid vnicuiq. conueniat, agnoſcit, & quod conuenire nouit, accõmodat. Hinc iam fit illud fatalis ordinis inſigne miraculum, cùm à ſciente geritur, quod ſtupeant ignorantes. Nam vt pauca, quae ratio valet humana, de diuina profunditate perſtringam, de hoc, quem tu iuſtiſſimum, & aequi ſeruantiſſimum putas, omnia ſcienti prouidentiae diuerſum videtur. Et victricem quidem cauſſam diis, victam verò Catoni placuiſſe familiaris

miliaris noster Lucanus admonuit. Hîc
igitur quidquid citra spem videas geri, re-
bus quidem rectus ordo est: opinioni verò
tuae peruersa confusio. Sed sit aliquis ita
bene moratus, vt de eo diuinū iudiciū pari-
ter, humanumque consentiat: sed est animi
viribus infirmus: cui si quid eueniat aduer-
si, desinet colere forsitan innocentiam, per
quam non potuit retinere fortunam. Parcit
itaq. sapiens dispensatio ei, quē deteriorem
facere possit aduersitas, ne cui nō conuenit
laborare, patiatur. Est alius cunctis virtuti-
bus absolutus, sanctusq., ac deo proximus:
hunc contingi quibuslibet aduersis nefas
prouidentia iudicat, adeò, vt ne corporeis
quidē morbis agitari sinat. Nam vt quidam
me quoq. excellentior ait, Ἀνδρὸς ἱεροῦ σῶ-
μα δυνάμεις οἰκοδομοῦσι. Fit autem saepè, vti
bonis summa rerum * gerenda deferatur, vt * regēda
exuberās retundatur improbitas. Aliis mista v.
quaedam pro animorū qualitate distribuit:
quosdam remordet, ne longa felicitate lu-
xurient: alios duris agitari * sinit, vt virtu- * permit-
tes animi patientiae vsu, atque exercitatio- tit,
ne confirment. Alij plus aequo metuunt,
quod ferre possunt: alij plus aequo despi-
ciunt, quod ferre nō possunt: hos, in experi-
mentum

mentum ſui, triſtibus ducit. Nō nulli venerandum ſaeculi nomē glorioſae pretio mortis emerunt. Quidā ſuppliciis inexpugnabiles exemplū ceteris praetulerunt, inuictam malis eſſe virtutem: quae quàm rectè atq. diſpoſitè, & ex eorum bono, quibus accidere videntur, fiant, nulla dubitatio eſt. Nam illud quoque, quod improbis nunc triſtia, nunc optata proueniunt, ex eiſdem ducitur cauſſis. Ac de triſtibus quidem nemo miratur, quòd eos malè meritos omnes exiſtimant: quorum quidem ſupplicia, tum ceteros ab ſceleribus deterrent, tum ipſos, quibus inuehuntur, emendant: laeta verò magnum bonis argumentum loquuntur, quid de huiuſmodi felicitate debeant iudicare, quam famulari ſaepè improbis cernant. In qua re illud etiam diſpenſari credo, quòd eſt forſitan alicuius tam praeceps atque importuna natura, vt eū in ſcelera potiùs exacerbare poſſit rei familiaris inopia: huius morbo prouidentia collatae pecuniae remedio medetur. Hic foedatam probris conſcientiam ſpectans, & ſecum fortunā ſuam comparans, forſitan pertimeſcit, ne rei, cuius iucundus vſus eſt, ſit triſtis amiſſio. Mutabit igitur mores, ac dum fortunā metuit amit-

amittere,nequitiam derelinquit. Alios in cladem meritâ praecipitauit indignè aucta felicitas. Quibusdam permissum puniendi ius, vt exercitij bonis, & malis esset caussa supplicij. Nam vt probis atque improbis nullum foedus est, ita ipsi inter se improbi nequeunt conuenire. Quid ni? cũ à semetipsis discerpentibus conscientiã vitiis quiq. dissentiant, faciantq. saepè, quae cùm gesserint, non fuisse gerenda decernant? Ex quo saepè summa illa prouidentia protulit insigne miraculũ, vt malos mali bonos facerent. Nam dũ iniqua sibi à pessimis quidam perpeti videntur, noxiorum odio flagrantes ad virtutis frugem rediere, dum se eis dissimiles student esse, quos oderant. Sola est enim diuina vis, cui mala quoque bona sint, cùm eis competenter vtendo, alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur, vt quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno prouidentiae liceat temeritati. Ἀργαλέον δ' ἐμὲ ταῦτα θεῶν ὥς πάντ' ἀγορεύειν: neque enim fas est homini cunctas diuini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare sermone. Hoc
tantùm

tantùm prospexisse sufficiat, quòd naturarum omniũ proditor deus idem ad bonum dirigens cuncta disponat: dumq́ue ea quae protulit, in sui similitudinem retinere festinat, malum omne de reipublicae suae terminis per fatalis seriẽ necessitatis eliminat. Quo fit, vt quae in terris abundare creduntur, si disponentem prouidentiam spectes, nihil vsquam mali esse perpendas. Sed video iam dudum te & pondere quaestionis oneratum, & rationis prolixitate fatigatum, aliquam carminis exspectare dulcedinem. Accipe igitur haustũ, quo refectus, firmior in vlteriora contendas.

MET. VI.

SI VIS *celsi iura tonantis*
Pura sollers cernere mente,
Adspice summi culmina caeli.
Illic iusto foedere rerum
Veterem seruant sidera pacem.
Non Sol rutilo concitus igne
Gelidum Phoebes impedit axem.
Nec quae summo vertice mundi
Flectit rapidos Vrsa meatus,
Numquam occiduo lota profundo,
Cetera cernens sidera mergi,
Cupit Oceano tingere flamas.

Semper

Semper vicibus temporis aequis,
Vesper seras nuntiat vmbras,
Reuehítque diem Lucifer almum.
*Sic * aeternos reficit cursus*
Alternus amor: sic astrigeris
Bellum discors exsulat oris.
Haec concordia temperat aequis
Elementa modis, vt pugnantia
Vicibus cedant humida siccis,
Iungántque fidem frigora flamis,
Pendulus ignis surgat in altum,
Terraéque graues pondere sidant.
Hisdem caussis vere tepenti
Spirat florifer annus odores,
AEstas Cererem feruida siccat,
Remeat pomis grauis autumnus,
Hiemem defluus irrigat imber.
Haec temperies alit, ac profert
Quidquid vitam spirat in orbe:
Eadem rapiens condit, & aufert,
Obitu mergens orta supremo.
Sedet intereà conditor altus,
Rerúmque regens flectit habenas,
Rex & dominus, fons & origo,
Lex & sapiens arbiter aequi,
Et quae motu concitat ire,
Sistit retrahens, ac vaga firmat.

* alternos.

Nam.

Nam nisi rectos reuocans itus,
Flexos iterum cogat in orbes,
Quae nunc stabilis continet ordo;
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor,
Repetúntque boni fine teneri:
Quia non aliter durare queant,
Nisi conuerso rursus amore
Refluant caussae, quae dedit esse.

PROSA VII.

IAM'ne igitur vides, quid haec omnia, quae diximus, consequatur? Quid nam? inquam. Omnem, inquit, bonam prorsus esse fortunam. Et quî, inquam, fieri potest? Attende, inquit, cùm omnis fortuna vel iucunda, vel aspera, tum remunerandi, exercendíue bonos, tum puniendi, corrigendiq. improbos caussa deferatur, patet quòd omnis bona est, quam vel iustam constat esse, vel vtilem. Nimis quidem, inquam, vera ratio: & si quam paullo antè docuisti prouidentiam, fatúmue considerem, firmis viribus est nixa sententia. Sed * eã, si placet, inter eas quas inopinabiles paullo antè posuisti, numeremus. * Quid? inquit: Quia id hominum sermo cõmunis vsurpat, & quidem

** candem,* ** Qui?v.*

dem crebrò, quorundam malam esse fortunam. Vísne igitur, inquit, paullisper vulgi sermonibus accedamus, ne nimiùm velut ab humanitatis vsu recessisse videamur? Vt placet, inquam. Nónne igitur bonum censes esse, quod prodest? Ita est, inquam. Quae verò aut exercet, aut corrigit, prodest? Fateor, inquam. Bona igitur? Quid ni? Sed haec eorũ est, qui vel in virtute positi, contra aspera bellum gerunt, vel à vitiis declinantes, virtutis iter arripiunt. Negare, inquam, nequeo. Quid verò iucunda, quae in praemiũ tribuitur bonis, num vulgus malam esse decernit? Nequaquam: verùm vti est, ita quoque esse optimam censet. Quid reliqua, quae cùm sit aspera, & iusto supplicio malos coërceat, num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quae excogitari possunt, iudicat esse miserrimã. Vide igitur ne opinionẽ populi sequentes quiddam valde inopinabile cõfecerimus? Quid? inquam. Ex his enim, ait, quae cõcessa sunt, euenit eorum quidem, qui sunt vel in possessione, vel in prouectu, vel in adeptione virtutis, omnem, quaecumq. sit, bonam, in improbitate verò manentibus, pessimã esse fortunam. Hoc, inquam, verum est, tametsi

nemo audeat confiteri. Quare, inquit, ita vir ſapiens moleſtè ferre non debet, quoties in fortunae certamen adducitur: vt virum fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Vtrique enim, huic quidem gloriae propagandae, illi verò confirmandae ſapientiae difficultas ipſa, materia eſt. Ex quo etiam virtus vocatur, quòd ſuis viribus nitens non ſuperetur aduerſis. Neq. enim vos in prouectu poſiti virtutis, diffluere deliciis, & emarceſcere voluptate veniſtis: ſed proeliũ cum omni fortuna nimis acre conſeritis. ne vos aut triſtis opprimat, aut iucũda corrumpat, firmis medium viribus occupate. Quidquid autem infra ſubſiſtit, aut vltra progreditur, habet contemtum felicitatis, non habet praemium laboris. In veſtra eſt enim ſitũ manu, qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis enim, quae videtur aſpera, aut exercet, aut corrigit, aut punit.

METR. VII.

BELLA bis quinis operatus annis
Vltor Atrides, Phrygiae ruinis
Fratris amiſſos thalamos piauit.
Ille dum Graiae dare vela claſſi
Optat, & ventos redimit cruore,

Exuit

Exuit patrem, miserúmque tristis
Foederat gnatae iugulum sacerdos,
Fleuit amissos Ithacus sodaleis,
Quos ferus, vasto recubans in antro,
Mersit immani Polyphemus aluo.
Sed tamen caeco furibundus ore,
Gaudium maestis lacrymis rependit.
Herculem duri celebrant labores;
Ille Centauros domuit superbos,
Abstulit saeuo spolium leoni,
Fixit & certis volucres sagittis.
Poma cernenti rapuit draconi,
Aureo laeua grauior metallo:
Cerberum traxit triplici catena.
Victor immitem posuisse fertur
Pabulum saeuis dominum quadrigis.
Hydra combusto periijt veneno,
Fronte turbatus Achelous amnis,
Ora demersit pudibunda ripis,
Strauit Antaeum Libycis arenis,
Cacus Euandri satiauit iras,
Quósque pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notauit.
Vltimus caelum labor irreflexo
Sustulit collo, pretiúmque rursus
Vltimi caelum meruit laboris.
Ite nunc fortes, vbi celsa magni

Ducit exempli via. cur inertes
Terga nudatis? ſuperata tellus
Sidera donat.

ANICII MANLII SEVERINI BOETHII, DE CONSOLATIONE Philoſophiae,

LIBER QVINCTVS.

PROSA I.

DIXERAT, orationiſq. curſum ad alia quaedã tractãda, & expedienda vertebat. Tum ego, recta quidẽ, inquam, exhortatio, tuaq. prorſus auctoritate digniſſima. Sed quòd tu dudum de prouidentia quaeſtionem pluribus aliis implicitam eſſe dixiſti, re experior. Quaero enim an eſſe aliquid omnino, & quidnam eſſe caſum arbitrere. Tum illa, feſtino, inquit, debitum promiſſionis abſoluere, viamq. tibi, qua patriam reueharis, aperire. Haec autem etſi perutilia cognitu, tamẽ à propoſiti noſtri tramite paulliſper auerſa ſunt: verendũque eſt, ne deuiis fatigatus, ad emetiendum

rectum iter sufficere non possis. Ne id, inquam, prorsus vereare. Nā quietis mihi loco fuerit ea, quib⁹ maximè delector, agnoscere. simul cùm omne disputationis tuae latus indubitata fide constiterit, nihil de sequentibus ambigatur. Tum illa, morem, inquit, gerā tibi; simulq́. sic orsa est. Siquidem, inquit, aliquis euentū temerario motu, nullaque caussarum connexione productum, casum esse definiat, nihil omnino casum esse confirmo, & praeter subiectae rei significationem inanem prorsus vocem esse decerno. Quis enim, coërcente in ordinem cuncta deo, locus esse vllus temeritati reliquus potest? Nam nihil ex nihilo exsistere, vera sententia est: cui nemo vmquam veterum refragatus est: quamquā id illi non de operante principio, sed de materiali subiecto, hoc est, de natura omniū rationū, quasi quoddā iecerint fundamentum. At si nullis ex caussis aliquid oriatur, id de nihilo ortum esse videtur. Quòd si hoc fieri nequit, nec casum quidem huiusmodi esse possibile est, qualē paullo antè definiuimus. Quid igitur? inquam. Nihílne est, quod vel casus, vel fortuitū iure appellari queat? An est aliquid, tametsi vulgus lateat, cui vocabula ista conueniant?

ueniant? Aristoteles meus id, inquit, in Physicis & breui, & veri propinqua ratione definiuit. Quonam, inquã, modo? Quoties, ait, aliquid cuiuspiam rei gratia geritur, aliudq. quibusdã de caussis, quàm, quod intendebatur, obtingit, casus vocatur: vt si quis colẽdi agri caussa fodiens humũ, defossi auri pondus inueniat. Hoc igitur fortuitò quidem creditur accidisse: verùm non de nihilo est. nam proprias caussas habet: quarũ improuisus, inopinatusq. concursus casum videtur operatus. Nam nisi cultor agri humũ foderet, nisi eo * loco pecuniam suam depositor obruisset, aurũ non esset inuẽtum. Hae sunt igitur fortuiti caussae compendij, quod ex obuiis sibi, & confluentibus caussis, non ex gerentis intentione prouenit. Neq. enim, vel qui aurũ obruit, vel qui agrũ exercuit, vt ea pecunia reperiretur, intendit: sed, vti dixi, quod ille obruit, hunc fodisse conuenit, atq. concurrit. Licet igitur definire casum esse inopinatum, & ex cõfluentibus caussis, in his, quae ob aliquid geruntur, euentum. Concurrere verò, atq. confluere caussas facit ordo ille ineuitabili cõnexione procedẽs, qui de prouidentiae fonte descendens, cuncta suis locis, temporibusq. disponit.

*loci.

MET.

METRVM I.

RVPIS *Achaemeniae scopulis, vbi versa sequentum*
Pectoribus figit spicula pugna fugax,
Tigris & Euphrates vno se fonte resoluunt,
Et mox abiunctis dissociantur aquis.
Si coëant, cursúmq. iterũ reuocentur in vnũ,
Confluat alterni quod trahit vnda vadi:
Conueniant puppes, & vulsi flumine trunci,
Mistáque fortuitos implicet vnda modos:
Quos tamẽ ipsa vagos terrae decliuia casus,
Gurgitis & lapsi defluus ordo regit.
Sic, quae permissis fluitare videtur habenis,
Fors, patitur frenos, ipsáque lege meat.

PROSA II.

ANIMADVERTO, inquã, idq. vti tu dicis, ita esse cõsentio. Sed in hac haerẽtium sibi serie caussarum, éstne vlla nostri arbitrij libertas, an ipsos quoq. humanorum motus animorum fatalis catena constringit? Est, inquit. Neq. enim fuerit vlla rationalis natura, quin eidem libertas adsit arbitrij. Nam quod ratione vti naturaliter potest, id habet iudicium, quo quodq. discernat per se: igitur fugienda, optandáue dignoscit. Quod verò quis optandũ iudicat esse, petit: refugit verò, quod existimat esse fugiendũ. Quare

quibus inest ratio, ipsis etiam inest volendi, nolendiq́. libertas. Sed hanc non in omnibus aequam esse constituo. Nā supernis, diuinisq́. substantijs & perspicax iudicium, & incorrupta voluntas, & efficax optatorum praesto est potestas. Humanas verò animas liberiores quidem esse necesse est, cùm se in mentis diuinae speculatione conseruant: minùs verò, cùm dilabuntur ad corpora, minusq́. etiam, cùm terrenis artubus colligantur. Extrema verò est seruitus, cùm vitijs deditae, rationis propriae possessione ceciderint. Nā vbi oculos à summae luce veritatis ad inferiora, & tenebrosa deiecerint, mox inscitiae nube caligant, perniciosis turbantur affectibus. quibus accedendo, consentiendoq́. quam inuexere sibi, adiuuant seruitutem, & sunt quodam modo propria libertate captiua. Quae tamē ille, ab aeterno cuncta prospiciens, prouidentiae cernit intuitus, & suis quaeq. meritis praedestinata disponit, πάντ' ἐφορᾶ, καὶ πάντ' ἐπακούει.

MET. II.

PVRO clarum lumine Phoebum
Melliflui canit oris Homerus:
Qui tamen intima viscera terrae
Non valet, aut pelagi radiorum

Infir-

Infirma perrumpere luce.
Haud sic magni conditor orbis:
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terrae mole resistunt;
Non nox atris nubibus obstat;
Vno mentis cernit in ictu
Quae sint quae fuerint, veniántque.
Quem, quia respicit omnia solus,
Verum possis dicere Solem.

PROSA III.

TVM ego, en, inquam, difficiliori rursus ambiguitate confundor. Quaenam, inquit, ista est? Iam enim, quibus perturbare, coniecto. Nimium, inquã, aduersari, ac repugnare videtur, prænoscere vniuersa Deũ, & esse vllũ libertatis arbitriũ. Nã si cuncta prospicit Deus, neque falli vllo modo potest, euenire necesse est, quod prouidentia futurum esse praeuiderit. Quare si ab aeterno non facta hominũ modò, sed etiã consilia, voluntatesq́. praenoscit, nulla erit arbitrij libertas: neq. enim vel factum aliud vllum, vel quælibet exsistere poterit voluntas, nisi quam nescia falli prouidentia diuina praesenserit. Nam si res aliorsum, quàm prouisae sunt, detorqueri valent, nõ iam erit futuri firma praescientia: sed opinio potiùs

incerta: quod de deo nefas credere iudico. Neq. enim illā probo rationē, qua se quidā credunt hunc quaestionis nodū posse dissoluere. Aiunt enim nō ideo quid esse euenturum, quoniam id prouidentia futurum esse prospexerit: sed è cōtrario potiùs, quoniam quid futurū est, id diuinā prouidentiā latêre non possit: eoq. modo necessariū est, hoc in contrariā relabi partem. Neq. enim necesse est cōtingere, quae prouidentur: sed necesse est, quae futura sunt, prouideri. Quasi verò, quae cuiusque rei caussa sit, praescientiáne futurorū necessitatis, an futurorum necessitas prouidentiae laboretur. At nos illud demonstrare nitamur, quo modo sese habeat ordo caussarū, necessariū esse euentū praescitarum rerum, etiam si praescientia futuris rebus eueniendi necessitatē non videatur inferre. Etenim si quispiam sedeat, opinionem, quae eum sedere coniectat, veram esse necesse est: at è conuerso rursus, si de quopiam vera sit opinio, quoniam sedet, eum sedere necesse est. In vtroque igitur necessitas inest: in hoc quidem sedendi, at verò in altero veritatis. Sed non iccirco quisque sedet, quoniam vera est opinio: sed haec potiùs vera est, quoniam quempiam sedere

prae-

praeceſsit. Ita cùm cauſſa veritatis ex altera parte ꝓcedat, ineſt tamē cōmunis in vtraq. neceſſitas. Similia de prouidētia, futuriſq. rebus ratiocinari oportet. Nam etiā ſi iccirco, quoniā futura ſunt, prouidentur: nō verò ideo, quoniā prouidentur, eueniunt: nihilo minùs tamen à deo vel ventura prouideri, vel prouiſa euenire neceſſe eſt: quod ad perimendam arbitrij libertatem ſolùm ſatis eſt. Iam verò quàm praepoſterum eſt, vt aeternae praeſcientiae temporaliū rerū euentus cauſſa eſſe dicatur? Quid eſt autem aliud arbitrari, ideo deum futura, quoniam ſunt euētura, prouidere, quàm putare quae olim acciderunt, cauſſam ſummae illius eſſe prouidētiae? Ad haec, ſicuti, cùm quid eſſe ſcio, id ipſum eſſe neceſſe eſt: ita cùm quid futurum noui, id ipſum futurū eſſe neceſſe eſt. Sic fit igitur, vt euētus præſcitae rei nequeat euitari. Poſtremò ſi quid aliquis aliorſum, atq. ſeſe res habet, exiſtimet, id non modò ſcientia nō eſt, ſed eſt opinio fallax, à ſcientiae veritate longè diuerſa. Quare ſi quid ita futurū eſt, vt eius certus ac neceſſarius non ſit euentus, id eventurum eſſe praeſciri quî poterit? Sicut enim ſcientia ipſa impermiſta eſt falſitati: ita id quod ab ea cōcipitur, eſſe

aliter,

aliter, atq. concipitur, nequit. Ea namque caussa est, cur mendacio sciẽtia careat, quòd se ita rẽquamq. habere necesse est, vti eam sese habere scientia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo deus haec incerta futura prænoscit? Nã si ineuitabiliter euentura censet, quae etiã non euenire possibile est, fallitur: quod sentire non modò nefas est, sed etiam voce proferre. At si, vti sunt, ita ea futura esse decernit, vt aequè vel fieri ea, vel non fieri posse cognoscat, quae est haec praesciẽtia, quae nihil certũ, nihil stabile comprehendit? Aut quid hoc refert vaticinio illo ridiculo Tiresiae? *Quidquid dicam, aut erit, aut nõ*? Quid etiã diuina prouidentia humana opinione praestiterit, si, vti homines, incerta iudicat, quorum est incertus euentus? Quòd si apud illum rerum omniũ certissimum fontẽ nihil incerti esse potest, certus eorum est euentus, quae futura firmiter ille praescierit. Quare nulla est humanis cõsiliis, actionibusq. libertas: quas diuina mens sine falsitatis errore cũcta prospiciens, ad vnũ alligat, & constringit euentum. Quo semel recepto, quantus occasus humanarũ cõsequatur, liquet. Frustra enim bonis, malisque praemia, poenaeúe proponuntur,

nuntur, quae nullus meruit liber, ac voluntarius motus animorum. idq. omnium videbitur iniquissimum, quod nunc aequissimum iudicatur, vel puniri improbos, vel remunerari probos: quos ad alterutrũ non propria mittit voluntas, sed futuri cogit certa necessitas. Nec vitia igitur, nec virtutes quidquam fuerint, sed omnium meritorum potiùs mista atq. indiscreta cõfusio. Quoque nihil sceleratius excogitari potest, cum ex prouidentia rerum omnis ordo ducatur, nihilq. consiliis liceat humanis, fit, vt vitia quaeq. nostra ad bonorum omnium referantur auctorem. Igitur nec sperãdi aliquid nec deprecandi vlla ratio est. Quid enim vel speret quisquam, vel etiam deprecetur, quando optanda omnia series indeflexa connectit? Auferetur igitur vnicũ illud inter homines, deumq. cõmercium, sperandi scilicet, ac deprecandi. Siquidem iustae humilitatis pretio inaestimabilem vicem diuinae gratiae promeremur: qui solus modus est, quo cum Deo colloqui homines posse videantur, illiq. inaccessae luci priùs quoq. quàm impetrent, ipsa supplicandi ratione cõiungi: quae si recepta futurorũ necessitate, nihil virium habere credantur, quid erit,

quo

quo ſummo illi rerũ principi cõnecti, atque adhaerere poſſimus? Quare neceſſe erit humanũ genus, vti paullo antè cantabas, diſſeptum, atque diſiunctum ſuo fonte fatiſcere.

MET. III.

QVAE nam diſcors foedera rerum
Cauſſa reſoluit? quis tanta deus
Veris ſtatuit bella duobus,
Vt quae carptim ſingula conſtent,
Eadem nolint miſta iugari?
An nulla eſt diſcordia veris,
Sempérque ſibi certa cohaerent?
Sed mens, caecis obruta membris,
Nequit oppreſſi luminis igne
Rerum tenues noſcere nexus.
Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia noſſe?
Sed quid nota reſcire laborat?
Et ſi neſcit, quid caeca petit?
Quis enim quidquam neſcius optet?
Aut quis valeat neſcita ſequi?
Quóue inueniat, quisue repertam
Queat ignarus noſcere formam?
An cùm mentem cerneret altam,
Pariter ſummam, & ſingula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum eſt oblita ſui, *Sum-*

Summámque tenet ſingula perdens.
Igitur quiſquis vera requirit,
Neutro eſt habitu. nam neque nouit,
Nec penitus tamen omnia neſcit:
Sed, quam retinens meminit, ſummam
Conſulit, altè viſa retractans,
Vt ſeruatis queat oblitas
Addere partes.

PROSA IIII.

TVM illa, Vetus, inquit, haec eſt de prouidentia querela, à * M. Tullio, cùm diuinationem diſtribuit, vehementer agitata, tibiq. ipſi res diu prorſus, multumque quaeſita: ſed haud quaquam ab vllo veſtrûm hactenus ſatis diligenter ac firmiter expedita. Cuius caliginis cauſſa eſt, quòd humanae ratiocinationis motus ad diuinæ praeſcientiae ſimplicitatẽ non poteſt admoueri: quae ſi vllo modo cogitari queat, nihil prorſus relinquetur ambigui: quod ita demum patefacere, atque expedire tentabo, ſi priùs ea quibus moueris, expediero. Quaero enim, cur illam ſoluentium rationem minùs efficacem putes: quae, quia praeſcientiam non eſſe futuris rebus cauſſam neceſſitatis exiſtimat, nihil impediri praeſcientia arbitrij libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum

* *Marcóque s.*

gumentum

gumentum futurorum necessitatis trahis, nisi quòd ea quae praesciuntur, nō euenire non possunt? Si igitur praenotio nullam futuris rebus adiicit necessitatē, quod tu etiam paullo antè fatebare; quid est, quòd voluntarij exitus rerum ad certum cogātur euentum? Etenim positionis gratia, vt quid consequatur aduertas, statuamus nullam esse praescientiā. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quae ex arbitrio eueniunt, ad necessitatē cogūtur? Minimè. Statuamus iterum esse, sed nihil rebus necessitatis iniungere, manebit, vt opinor, eadē voluntatis integra atque absoluta libertas. Sed praescientia, inquies, tametsi futuris euenīdi necessitas nō est, signū tamē est, necessariò ea esse ventura. Hoc igitur mòdo, etiam si praecognitio non fuisset, necessarios futurorū exitus esse cōstaret. Omne etenim signū, tantùm quid sit, ostendit, non verò efficit quod designat. Quare demonstrandū priùs est, nihil nō ex necessitate contingere, vt praenotionem signum esse huius necessitatis appareat. Alioquin si haec nulla est, nec illa quidem eius rei signū poterit esse, quae non est. Iam verò probationē firma ratione subnixā constat, non ex signis, neq. petitis extrinsecus argumentis,

gumentis, ſed ex conuenientibus, neceſſariisq́. cauſſis eſſe ducendam. Sed qui fieri poteſt, vt ea nõ proueniant, quae futura eſſe prouidentur? Quaſi verò nos ea, quae prouidentia futura eſſe praenoſcit, nõ euentura credamus: ac non illud potiùs arbitremur, licet eueniant, nihil tamen vt euenirent, ſui natura neceſſitatis habuiſſe: quod hinc facilè perpẽdas licebit. Plura etenim dũ fiunt, ſubiecta oculis intuemur: vt ea, quæ in quadrigis moderandis, atq. flectẽdis facere ſpectantur aurigae atq. ad hunc modũ cetera. Num igitur quidquã illorũ ita fieri neceſſitas vlla compellit? Minimè. Fruſtra enim eſſet artis effectus, ſi omnia coacta mouerentur. Quae igitur cùm fiunt, carẽt exiſtẽdi neceſſitate, eadem priùs quàm fiant, ſine neceſſitate futura ſunt. Quare ſunt quaedã euentura, quorum exitus ab omni neceſſitate ſit abſolutus. Nam illud quidẽ nullum arbitror eſſe dicturũ, quod quae nunc fiunt, priùs quàm fierẽt, euẽtura nõ fuerint. Haec igitur etiã praecognita liberos habent euentus. Nam ſicut ſcientia praeſentiũ nihil his, quae fiunt, ita praeſciẽtia futurorũ nihil his, quae uẽtura ſunt, neceſſitatis importat. Sed hoc, inquis, ipſum dubitatur, an earũ rerũ,

quae necessarios exitus nō habent, vlla possit esse praenotio. Dissonare etenim videntur: putasq., si praeuideātur, cōsequi necessitatē: si necessitas desit, minimè praesciri, nihilq. scientia comprehendi posse, nisi certum. Quòd si quae incerti sunt exitus, ea quasi certa prouidētur, opinionis constat id esse caliginem, non scientiae veritatē. Aliter enim ac sese res habeat, arbitrari, ab integritate scientiae credis esse diuersum. Cuius erroris caussa est, quòd omnia, quae quisque nouit, ex ipsorum tantùm vi, atque natura cognosci existimat quae sciuntur, quod totū contra est. Omne enim quod cognoscitur, non secundū sui vim, sed secundum cognoscentium potiùs comprehēditur facultatem. Nam vt hoc breui liqueat exemplo, eandem corporis rotūditatem aliter visus, aliter tactus agnoscit. Ille eminus manens, totum simul iactis radiis intuetur: hic verò cohaerens orbi, atq. coniunctus, circa ipsum motus ambitum, rotunditatem partibus comprehendit. Ipsum quoq. hominem aliter sensus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Sensus enim figuram in subiecta materia constitutam, imaginatio verò solam sine materia iudicat figuram.

figuram. Ratio verò hanc quoque transcendit, speciéq. ipsam, quae singularibus inest, vniuersali consideratione perpendit. Intelligentiae verò celsior oculus exsistit. Supergressa namq. vniuersitatis ambitum, ipsam illam simplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maximè considerandum est: nam superior vis comprehendendi amplectitur inferiorem: inferior verò, ad superiorem nullo modo consurgit. Neq. enim sensus aliquid extra materiam valet, vel vniuersales species imaginatio contuetur, vel ratio capit simplicem formam: sed intelligentia quasi desuper spectans, concepta forma, quae subsunt, cũcta diiudicat; sed eo modo, quo formam ipsam, quae nulli alij nota esse poterat, comprehendit. Nam & rationis vniuersum, & imaginationis figuram, & materiale sensibile cognoscit, nec ratione vtens, nec imaginatione, nec sensibus, sed illo vno ictu mentis formaliter, vt ita dicam, cuncta prospiciens. Ratio quoq. cùm quid vniuersale respicit, nec imaginatione, nec sensibus vtens, imaginabilia, vel sensibilia comprehẽdit. Haec est enim, quae conceptionis suae vniuersale ita definit: homo est animal bipes rationale. quae cùm

vniuersalis notio sit, tamen imaginabilem, sensibilemq. esse rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione, vel sensu, sed rationali conceptione considerat. Imaginatio quoq. tametsi ex sensibus visendi, formandiq. figuras sumsit exordium, sensu tamen absente sensibilia quaeq. collustrat, nō sensibili, sed imaginaria ratione iudicandi. Vidésne igitur, vt in cognoscendo cuncta, sua potiùs facultate, quàm eorum, quae cognoscuntur, vtantur? Neq. id iniuria: nam cùm omne iudicium iudicātis actus exsistat, necesse est, vt suam quisque operam non ex aliena, sed ex propria potestate perficiat.

METR. IIII.

QVONDAM *porticus attulit*
Obscuros nimium senes,
Qui sensus, & imagines
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi,
Vt quondam celeri stylo
Mos est aequore paginae
Quae nullas habeat notas,
Pressas figere literas.
Sed mens si propriis vigens
Nihil motibus explicat,
Sed tantùm patiens iacet

Notis

Notis subdita corporum,
Cassásque in speculi vicem
Rerum reddit imagines,
Vnde haec sic animis viget
Cernens omnia notio?
Quae vis singula prospicit,
Aut quae cognita diuidit?
Quae diuisa recolligit,
Alternúmque legens iter
Nunc summis caput inserit,
Nunc desidit in infima,
Tum sese referens sibi,
Veris falsa redarguit?
Haec est efficiens magis
Longè caussa potentior,
Quàm quae materiae modò
Impressas patitur notas.
Praecedit tamen excitans,
Ac vires animi mouens,
Viuo in corpore passio.
Cùm vel lux oculos ferit,
Vel vox auribus instrepit,
Tum mentis vigor excitus,
Quas intus species tenet,
Ad motus similes vocans,
Notis applicat exteris,
Introrsúmque reconditis

Formis miscet imagines.

PROSA V.

QVOD si in corporibus sentiendis, quamuis afficiant instrumenta sensuum forinsecus obiectae qualitates, animiq. agentis vigorem passio corporis antecedat, quae in se actum mentis prouocet, excitetq. interim quiescentes intrinsecus formas: si in sentiendis, inquam, corporibus animus non passione insignitur, sed ex sua vi subiectam corpori iudicat passionem, quanto magis ea quae cunctis corporum affectionibus absoluta sunt, in discernendo non obiecta extrinsecus sequuntur, sed actum suae mentis expediunt? Hac itaque ratione multiplices cognitiones diuersis ac differentibus cessere substantiis. Sensus enim solus cunctis aliis cognitionibus destitutus, immobilibus animantibus cessit: quales sunt conchae maris, quaeq. alia saxis haerentia nutriuntur. Imaginatio verò mobilibus belluis, quibus iam inesse fugiendi, appetendiue aliquis videtur affectus. Ratio verò humani tantùm generis est, sicuti intelligentia sola diuini: quo fit, vt ea notitia ceteris praestet quae suapte natura non modò proprium, sed ceterarum quoq. notitiarum subiecta cognoscit.

scit.

scit. Quid igitur, si ratiocinationi sensus, imaginatioque refragentur, nihil esse illud vniuersale dicentes, quod sese intueri ratio putet? Quod enim sensibile, vel imaginabile est, id vniuersum esse non posse. Aut igitur rationis verũ esse iudicium, nec quidquam esse sensibile: aut quoniá sibi notum sit plura sensibus, & imaginationi esse subiecta, inanem conceptionem esse rationis, quae quòd sensibile sit, ac singulare quasi quoddam vniuersale consideret. Ad haec, si ratio contrà respondeat, se quidem & quod sensibile, & quod imaginabile sit in vniuersitatis ratione conspicere; illa verò ad vniuersitatis cognitionem adspirare non posse: quoniam eorum notio corporales figuras non possit excedere. De rerum verò cognitione, firmiori potiùs, perfectioriq. iudicio esse credendum. In huiusmodi igitur lite nos, quibus tam ratiocinandi, quàm imaginandi etiam, sentiendique vis inest, nónne rationis potiùs caussam probaremus? Simile est, quod humana ratio diuinam intelligentiam futura, nisi vt ipsa cognoscit, non putat intueri. Nam ita disseris, si qua certos, ac necessarios habere non videantur euentus, ea certò euentura praesciri nequeunt.

Harum igitur rerum nulla eſt praeſcientia, quam ſi etiã in his eſſe credamus, nihil erit, quod non ex neceſſitate proueniat. Si igitur, vti rationis participes ſumus, ita diuinae iudiciũ mentis habere poſſemus, ſicut imaginationem, ſenſumq́. rationi cedere oportere iudicauimus, ſic diuinae ſeſe menti humanam ſummittere rationem iuſtiſſimum cenſeremus. Quare in illius ſummae intelligentiae cacumen, ſi poſſumus, erigamur; illic enim ratio videbit, quod in ſe non poteſt intueri. id autem eſt, quonam modo etiam quae certos exitus non habent, certa tamen videat, ac definita praenotio: neq. id ſit opinio, ſed ſummae potiùs ſcientiae nullis terminis incluſa ſimplicitas.

MET. V.

Q V A M *variis terras animalia permeãt figuris!*

Namq. alia extẽto ſunt corpore, puluereq́. verrũt,
Continuumq́. trahunt vi pectoris incitata ſulcum.
Sunt quibus alarũ leuitas vaga, verberetq́. vẽtos,
Et liquido longi ſpatia aetheris enatet volatu.
Haec preſſiſſe ſolo veſtigia greſsibusq́ gaudent,
Vel virideis campos tranſmittere, vel ſubire ſiluas.
Quae variis videas licet omnia diſcrepare formis,
Prona tamẽ facies hebetes valet ingrauare ſenſus.

Vnica

Vnica gens hominum celsum leuat altiùs cacumen,
Atque leuis recto stat corpore, despicitq. terras.
Haec, nisi terrenus malè desipis, admonet figura,
Qui recto caelũ vultu petis, exerisq. frontem,
In sublime feras animũ quoque, ne grauata pessum
Inferior sidat mens corpore celsiùs leuato.

PROSA VI.

QVONIAM igitur, vti paullo antè monstratum est, omne quod scitur, non ex sua, sed ex comprehendentium natura cognoscitur, intueamur nunc, quantũ fas est, quis sit diuinae substantiae status, vt quae nã etiã scientia eius sit, possimus agnoscere. Deum igitur aeternũ esse, cunctorũ ratione degentium cõmune iudiciũ est. Quid sit igitur aeternitas, consideremus. Haec enim nobis naturam pariter diuinã, scientiamq. patefecerit. AEternitas igitur est, interminabilis vitae tota simul & perfecta possessio: quod ex collatione temporalium clariùs liquet. Nam quidquid viuit in tempore, id praesens à praeteritis in futura procedit: nihilq. est in tempore constitutum, quod totũ vitae suae spatiũ pariter possit amplecti. Sed crastinũ quidẽ non dũ apprehendit: hesternũ verò iã perdidit. In hodierna quoq. vita nõ amplius viuitis, quàm in illo mobi-

li, transitorioq. momẽto. Quod igitur temporis patitur conditionem, licet illud, sicut de mundo censuit Aristoteles, nec coeperit vmquam esse, nec desinat, vitaque eius cum temporis infinitate tendatur, non dũ tamen tale est, vt aeternum esse iure credatur. Non enim totũ simul, infinitae licet vitae spatiũ comprehendit, atq. complectitur: sed futura non dum transacta iam nõ habet. Quod igitur interminabilis vitae plenitudinẽ totã pariter comprehendit, ac possidet, cui neque futuri quidquam absit, nec praeteriti fluxerit, id aeternum esse iure perhibetur: idque necesse est, & sui cõpos praesens sibi semper assistere, & infinitatẽ mobilis temporis habere praesentẽ. Vnde non rectè quidam, qui cùm audiunt visum Platoni, mundum hunc nec habuisse initiũ tẽporis, nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundũ fieri coaeternum putant. Aliud est enim, per interminabilẽ duci vitã, quod mundo Plato tribuit: aliud interminabilis vitae totã pariter complexã esse praesentiã, quod diuinæ mentis propriũ esse manifestũ est. Neq. deus conditis rebus antiquior videri debet tẽporis quantitate, sed simplicis potiùs proprietate naturae. Hũc enim vitae

immo-

i immobilis praesentariũ statũ, infinitus ille temporalium rerum motus imitatur, cumq. eũ effingere, atq. aequare non possit, ex immobilitate deficit immotũ, & ex simplicitate praesentiae decrescit in infinitã futuri, ac praeteriti quantitatẽ; &, cũ totã pariter vitæ suae plenitudinem nequeat possidere, hoc ipso, quòd aliquo modo numquam esse desinit, illud, quod implere atque exprimere non potest, aliquatenus videtur aemulari, alligans se ad qualẽcumq. praesentiã huius exigui, volucrisq. momenti: quae, quoniam manẽtis illius praesentiæ quãdã gestet imaginem, quibuscumq. contigerit, id praestat, vt esse videantur. Quoniã verò manere nõ potuit, infinitũ temporis iter arripuit: eoq. modo factũ est, vt cõtinuaret eundo vitam, cuius plenitudinẽ complecti nõ valuit permanendo. Itaq. si digna rebus nomina velimus imponere, Platonẽ sequentes, deum quidẽ aeternũ, mundum verò dicamus esse perpetuũ. Quoniã igitur omne iudiciũ secundũ sui naturam, quae sibi subiecta sunt, cõprehendit: est autẽ deo semper aeternus, ac praesentarius status: scientia quoq. eius, omnẽ temporis supergressa motionẽ, in suæ manet simplicitate praesentiae, infinitaque

praeter-

praeteriti, ac futuri ſpatia complectens, omnia, quaſi iam gerantur, in ſua ſimplici cognitione cõſiderat. Itaq. ſi praeſcientiã penſare velis, qua cũcta dignoſcit, nõ eſſe praeſcientiã quaſi futuri, ſed ſcientiã numquam deficiẽtis inſtãtiae rectiùs aeſtimabis. Vnde non praeuidentia, ſed prouidẽtia potiùs dicitur, quòd porrò ab rebus infimis conſtituta, quaſi ab excelſo rerum cacumine cuncta proſpiciat. Quid igitur poſtulas, vt neceſſaria fiant, quae diuino lumine luſtrẽtur, cùm ne homines quidem neceſſaria faciant eſſe, quae videãt? Nũ enim quae praeſentia cernis, aliquam eis neceſſitatẽ tuus addit intuitus? Minimè. Atqui ſi eſt diuini humaniq. praeſentis digna collatio, vti vos veſtro hoc temporario praeſenti quaedã videtis, ita ille omnia ſuo cernit aeterno. Quare haec diuina praenotio naturã rerũ, proprietatẽq. non mutat, taliaque apud ſe praeſentia ſpectat, qualia in tempore olim futura prouenient: nec rerũ iudicia confundit, vnoq. ſuae mentis intuitu tã neceſſariò, quàm non neceſſariò ventura dignoſcit. Sicuti vos cùm pariter ambulare in terra hominem, & oriri in caelo Solem videtis, quamquam ſimul vtrumque conſpectum, tamẽ diſcernitis, &
hoc

hoc voluntarium, illud esse necessarium iudicatis. Ita igitur cuncta despiciens diuinus intuitus, qualitatẽ rerũ minimè perturbat, apud se quidẽ praesentiũ, ad conditionẽ verò temporis futurarũ. Quo fit, vt haec nõ sit opinio, sed veritate potiùs nixa cognitio, cùm exstiturũ quid esse cognoscit, quod idẽ exsistẽdi necessitate carere nõ nesciat. Heic si dicas, quod euenturũ Deus videt, id non euenire nõ posse: quod autẽ non potest non euenire, id ex necessitate cõtingere, meq. ad hoc nomen necessitatis adstringas: Fatebor quidem rem solidissimae veritatis, sed cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Respondebo namq. idem futurum, cùm ad diuinã notionẽ refertur, necessarium: cùm verò in sua natura perpenditur, liberũ prorsus, atq. absolutũ videri. Duae sunt etenim necessitates; simplex vna, veluti ꝙ necesse est, omnes homines esse mortales; altera conditionis, vt si aliquẽ ambulare scias, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque nouit, id esse aliter, ac notũ est, nequit. Sed haec conditio minimè secũ illã simplicem trahit. Hanc enim necessitatem nõ propria facit natura, sed conditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntariè

gra-

gradientem, quamuis eum tamen, cùm graditur, incedere necessarium sit. Eodẽ igitur modo, si quid prouidentia praesens videt, id esse necesse est, tametsi nullã habeat naturae necessitatem. Atqui deus ea futura, quae ex arbitrij libertate proueniũt, praesentia contuetur. Haec igitur ad intuitum relata diuinum, necessaria fiunt per cõditionem diuinae notionis: per se verò considerata, ab absoluta naturae suae libertate nõ *desinunt. Fiunt igitur proculdubió cũcta, quae futura deus esse praenoscit, sed eorum quaedam de libero proficiscũtur arbitrio: quae quamuis eueniant exsistendo, tamen propriam naturam non amittunt: quia priùs, quàm fierent, etiã non euenire potuissent. Quid igitur refert non esse necessaria, cùm propter diuinae scientiae conditionẽ modis omnibus, necessitatis instar, eueniant? Hoc scilicet, quòd ea quae paullo antè proposui, Sol oriẽs, & gradiẽs homo, quae dũ fiũt, nõ fieri non possunt: eorũ tamen vnum priùs quoq. quàm fieret, necesse erat exsistere: alterum verò minimè. Ita etiã quae praesentia deus habet, procul dubio exsistũt: sed eorum hoc quidem de rerũ necessitate descendit: illud verò de potestate facientium. Haud igitur,

*desciũt.

iniuria

iniuria diximus, haec, si ad diuinā notitiam referantur, necessaria; si per se considerentur, necessitatis esse nexibus absoluta. sicuti omne quod sensibus patet, si ad rationem referas, vniuersale est: si ad seipsum respicias, singulare. Sed si in mea, inquies, potestate situm est mutare propositum, euacuabo prouidētiam, cùm, quae illa praenoscit, fortè mutauero. Respondebo, Propositum te quidem tuū posse deflectere, sed quoniā & id te posse, & an facias, quóue conuertas, praesens prouidentiae veritas intuetur, diuinā te praescientiam nō posse vitare; sicuti praesentis oculi effugere nō possis intuitū, quamuis te in varias actiones libera voluntate * conuerteris. Quid igitur inquies? Ex meáne dispositione scientia diuina mutabitur, vt cùm ego nunc hoc, nunc illud velim, illa quoq. noscendi vices alternare videatur? Minimè. Omne namq. futurū diuinus praecurrit intuitus, & ad praesentiā propriae cognationis retorquet, ac reuocat: nec alternat, vt tu existimas, nūc hoc, nunc illud praenoscendi * vices: sed vno ictu mutationes tuas manens praeuenit, atq. complectitur. Quam comprehendendi omnia, visendiq. praesentiam, non ex futurarū prouētu rerum,

* conuertas.

* vice: v.

rerum, sed ex propria deus simplicitate sortitus est. Ex quo illud quoque * resoluitur, quod paullo antè posuisti, indignum esse, si scientiae dei caussam futura nostra praestare dicantur. Haec enim scientiae vis praesentaria notione cuncta complectens, rebus omnibus modum ipsa cōstituit, nihil verò posterioribus debet. Quae cùm ita sint, manet intemerata mortalibus arbitrij libertas. Nec iniquae leges solutis omni necessitate voluntatibus, praemia, poenásque proponunt. Manet etiam spectator desuper cunctorum praescius deus, visionisq. eius praesens semper aeternitas cum nostrorum actuum futura qualitate cōcurrit, bonis praemia, malis supplicia dispensans. Nec frustra sunt in deo positae spes, precesq.; quae cùm rectae sint, inefficaces esse non possunt. Auersamini igitur vitia, colite virtutes, ad rectas spes animum subleuate, humiles preces in excelsa porrigite. Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas * indicta probitatis, cùm ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis.

*soluitur.

*indictae

FINIS.

THEODORI PVLMANNI CRANEBVRGII, DE METRIS BOETHIANIS, LIBELLVS.

Genera metrorum, quibus in libris de Consolatione philosophiae vsus est Boëthius, sunt sex & viginti.

Metrum primum, Dicolon distrophon: constat enim heroico, & pentametro: quo bis vtitur.

LIB. I. MET. I.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis heu, maestos cogor inire modos.

Et lib. V. Met. I.

Rupis Achameniae scopulis, vbi versa sequētū
Pectoribus figit spicula pugna fugax.

— ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — —
— ∪ ∪ — — — — ∪ ∪ — ∪ ∪ —

II. Monocolon. Versus est dactylicus Alcmanius tetrameter hypercatalectus: qui constat caesura semiquinaria heroica, dactylo, & spondeo, siue trochaeo: quo semel vtitur.

LIB. I. MET. II.

Heu, quàm praecipiti mersa profundo.

— — — ∪ ∪ — — ∪ ∪ — —

I I I. Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt dactylicus. Secundus Alcmanius dactylicus tetrameter acatalectus, qui quatuor dactylis componitur: interdum tamen, praeterquam in quarta regione, ſpondeum admittit. Vtitur hoc metro ſemel.

LIB. I. MET. III.

Tunc me diſcuſſae liquerunt nocte tenebrae,
Luminibúsq prior rediit vigor.

– – – – – – – – – ∪ ∪ – –

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪

IIII. Monocolon. Verſus eſt dactylicus Phalaecius pentameter hendecaſyllabus, conſtans ſpondeo, dactylo, & tribus trochaeis: quo bis vtitur.

LIB. I. MET. IIII.

Quiſquis compoſito ſerenus aeuo.

– – – ∪ ∪ – ∪ – ∪ – –

Et lib. III. Met. X.

Huc omnes pariter venite capti.

– – – ∪ ∪ – ∪ – ∪ – –

Haec verò in prima regione non numquam pro ſpondeo trochaeum inuenies.

V. Monocolon. Verſus eſt anapaeſticus Pindaricus dimeter acatalectus, conſtans anapaeſto: recipit tamen ſpondeũ & dactylum,

non numquam proceleumaticũ, ſed rariùs. Vtitur hoc carminis genere quinquies.

LIB. I. MET. V.

O ſtelliferi conditor orbis!

LIB. III. MET. II.

Quantas rerum flectat habenas.

LIB. IIII. MET. VI.

Si vis celſi iura tonantis.

LIB. V. MET. II.

Puro clarum lumine Phoebum.

Et libr. v. Met. III.

Quaenam diſcors foedera rerum?

– – – – – ∪ ∪ – ∪

Hoc Adonio finiuit.

VI. Monocolon. Verſus eſt Glyconius choriambicus trimeter acatalectus. Conſtat ſpondeo, choriambo, & Pyrrhichio: quo quinquies vtitur.

LIB. I. MET. VI.

Cùm Phoebi radiis graue.

LIB. II. MET. VIII.

Quòd mundus ſtabili fide.

LIB. III. MET. XII.

Felix qui potuit boni.

LIB. IIII. MET. III.

Vela Neritij ducis.

Verùm in hoc carmine primus quiſque

 pes

pes ferè trochaeus eſt, excepto vltimo verſu: in quo non nulli tamen, *vlcere*, legunt.

Et lib. v. Met. I I I I.

Quondam porticus attulit.

– –   – ∪ ∪ –   ∪ ∪

v i i. Monocolon. Verſus eſt dactylicus Adonius dimeter catalecticus, conſtans dactylo, & ſpondeo, ſiue trochaeo. Semel hoc vtitur.

L I B. I. M E T. V I I.

Nubibus atris.

– ∪ ∪ – –

v i i i. Monocolon. Verſus eſt iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, qui ſcazon appellatur, quòd in ſexta regione ſpondeum, vel trochaeum habeat. Recipit imparibus locis iambum, tribrachyn, ſpondeum, dactylum, & anapaeſtum: paribus iambum, & tribrachyn: apud comicos frequenter & anapaeſtum. Bis hoc vtitur.

L I B. I I. M E T. I.

Haec cùm ſuperba verterit vices dextra.

– –   ∪ –   – –   ∪ –   ∪ –   – –

Et lib. I I I. M E T. X I.

Quiſquis profunda mente veſtigat verum.

– –   ∪ –   – –   ∪ –   – –   – –

I X. Dicolon diſtrophon. Primus quiſque

verſus

versus est Asclepiadeus choriambicus tetrameter acatalectus, constans spondeo, duobus choriambis, & Pyrrhichio.
Secundus est dactylicus Pherecratius trimeter acatalectus, constans spondeo, vel anapaesto, dactylo, & spondeo. Hoc metro semel vtitur.

LIB. II. MET. II.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas.

-- -UU- -UU- UU
-- -UU --

X. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Sapphicus pentameter acatalectus, constans trochaeo, spondeo, dactylo, & duobus trochaeis. Secundus est Glyconius: cuius suprà v i. carminis genere meminimus. Hoc metro semel vtitur.

LIB. II. MET. III.

Cùm polo Phoebus roseis quadrigis
Lucem spargere coeperit.

-U -- -UU -U --
-- -UU- UU

XI. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est iambicus Anacreontius dimeter catalecticus, constans tribus pedibus & syllaba. Primo enim loco habet iambum

vel spondeum, secūdo iambum, tertio iambum vel spondeum. Secundus, Pherecratius: de quo IX. carminis genere diximus. Hoc metro semel vtitur.

LIB. II. MET. IIII.

Quisquis volet perennem
Cautus ponere sedem.

-- ᴗ- ᴗ- ᴗ

-- -ᴗᴗ --

XII. Monocolon. Versus est anapaesticus Partheniacus dimeter catalecticus. In prima, & secunda regione anapaestū, vel spondeum recipit, tertia solùm anapaestū, posteà superest syllaba. Hoc carminis genere bis vtitur.

LIB. II. MET. V.

Felix nimiùm prior aetas.

Et lib. III. Met. V.

Qui se volet esse potentem.

-- ᴗᴗ- ᴗᴗ- -

XIII. Monocolon. Versus est dactylicus Sapphicus pentameter acatalectus: de quo paullo antè X. carminis genere memorauimus. Hoc carmine bis vtitur.

LIB. II. MET. VI.

Nouimus quantas dederit ruinas.

Et lib. IIII. MET. VII.

Bella

Bella bis quinis operatus annis.
Hoc Adonio terminauit.

‐ ∪ ‐ ‐ ‐ ∪ ∪ ‐ ∪ ‐ ‐
‐ ∪ ∪ ‐ ∪

XIIII. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est iambicus Archilochius senarius acatalectus, imparibus locis recipiens interdum anapaestum, in fine Pyrrhichium, vel spondeũ. Secundus est iãbicus Archilochius dimeter acatalectus. Hoc metro semel vtitur. LIB. II. MET. VII.

Quicumque solam mente praecipiti petit
Summúmque credit gloriam.

‐ ‐ ∪ ‐ ‐ ‐ ∪ ‐ ∪ ∪ ‐ ∪ ∪
‐ ‐ ∪ ‐ ‐ ‐ ∪ ∪

XV. Monocolon. Versus est dactylicus Ityphallicus tetrameter acatalectus, constans tribus dactylis, & Pyrrhichio: quo semel vtitur. LIB. XII. MET. I.

Qui serere ingenuum volet agrum.

‐ ∪ ∪ ‐ ∪ ∪ ‐ ∪ ∪ ∪ ∪

XVI. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est iambicus senarius acatalectus: de quo XIII. carminis genere diximus. Secundus est elegeiacus pentameter. Hoc metro semel vtitur.

LIB. III. MET. III.

Quamuis fluente diues auri gurgite
Non expleturas cogat auarus opes.

-- υ- υ-- υ- -- υυ
-- -- - -υυ -υυ -

XVII. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Phalaecius pentameter hendecasyllabus. Hæc iambum pro spondeo in prima sede positum reperies. Secundus Archilochius, vel, vt aliis placet, Alcmanius tetrameter acatalectus, constans duobus dactylis, & totidem trochaeis: quo metro semel vtitur.

LIB. III. MET. IIII.

Quamuis se Tyrio superbus ostro
Comeret, & niueis lapillis.

-- -υυ -υ -υ --
-υυ -υυ -υ --

XVIII. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Alcmanius trimeter hypercatalectus, constans tribus pedibus heroici versus, & syllaba: ita tamen, vt non sit ex meris spondeis. Secundus est Pherecratius: de quo suprà IX. carminis genere memorauimus. Hoc metro semel vtitur.

LIB. III. MET. VI.

Omne hominum genus in terris,

Simili surget ab ortu.

-∪∪ - ∪∪ - - ∪

∪∪- -∪∪ - -

XIX. Monocolon. Versus est iambicus Anacreontius dimeter catalecticus: qui constat ex anapaesto, duobus iambis, & syllaba. Hoc semel vtitur.

LIB. III. MET. VII.

Habet omnis hoc voluptas.

∪∪- ∪- ∪- -

XX. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est Asclepiadeus: de quo IX. carminis genere diximus. Secundus est iambicus Archilochius dimeter catalecticus: cuius XIIII. metri genere meminimus. Hoc carmine semel vtitur.

LIB. III. MET. VIII.

E heu, quàm miseros tramite deuio
Abducit ignorantia!

- - -∪∪- -∪∪- ∪-

- - ∪- -- ∪∪

XXI. Monocolon. Versus est heroicus hexameter: quo semel vtitur.

LIB. III. MET. IX.

O qui perpetua mundum ratione gubernas.

- - -∪∪ - - -∪∪ -∪∪ - -

XXII. Dicolon distrophon. Primus quisq. versus est dactylicus Alcmanius tetrameter acatalectus: cuius III. metri genere mentionem fecimus. Secundus est iambicus Archilochius dimeter acatalectus: de quo suprà, XIIII. carminis genere diximus. Hoc metro semel vtitur.

LIB. IIII. MET. I.

Sunt etenim pennae volucres mihi,
Quæ celsa conscendant poli.

-UU -- -UU -UU
-- U- -- U-

XXIII. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est trochaicus Alcmanius dimeter acatalectus. Recipit locis imparibus trochæum, tribrachyn, nō numquā dactylum: paribus verò cùm supradictos, tum etiam spondeum, & anapaestū. Secundus Pherecratius: cuius antè IX. carminis genere meminimus. Hoc metro semel vtitur.

LIB IIII. MET. II.

Quos vides sedere celso
Solij culmine Reges.

-U -U -U --
UU- -UU --

XXIIII. Dicolō distrophō. Primus quisque versus

versus est dactylicus Phalaecius pentameter hendecasyllabus: de quo suprà XVII. metri genere diximus. Secundus est elegiacus. Hoc metro semel vtitur.

LIB. IIII. MET. IIII.

Quid tantos iuuat excitare motus,
Et propria fatum sollicitare manu?

-- -UU -U -U -U
-UU -- - -UU -UU-

XXV. Dicolon distrophon. Primus versus mistus videtur ex Sapphico & Alcmanio, constans trochaeo, spondeo, vel dactylo, cum syllaba, dactylo & spondeo, vel trochaeo. Secundus est Alcaicus tetrameter iambicus, constans ex penthemimere iambica, dactylo, & spondeo. Quid si hunc dixerimus compositum ex Alcaico dimidiato & dimidiato Alcmanio? Hoc carminis genere semel vtitur.

LIB. IIII. MET. V.

Si quis Arcturi sidera nescit
Propinqua summo cardine labi.

-- -- - -UU -U
U- U- - -UU --

xxvi. Monocolon. Verſus eſt dactylicus Archilochius, conſtans tetrametro bucolico, & tribus trochaeis: quo ſemel vtitur.

LIB. V. MET. V.

Quàm variis terras animalia permeant figuris!

-∪∪ -- -∪∪ -∪∪ -∪ -∪ -∪

FINIS.

LOCO.

LOCORVM, ET VERSVVM GRAECORVM IN HISCE LIBRIS CITATORVM INTERPRETATIO.

LIB. I. PROSA IIII.

Pag.7.fac.2.versu 3. ὄνος πρὸς λύραν; id est, asinus ad lyram?
Ibidem, versu 4. ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ, id est, eloquere, ne occultes intellectui.
Pag.10.fac.2.vers.8. ἕπου θεῷ, id est, sequere deum.

PROSA V.

Pag.12.fac.2.versu 7. ἀλλὰ εἷς. & cet. id est, sed vnus rex est, vnus dominus.

LIB. II. PROSA II.

Pag.18.fac.1.vers.20. δύο τοὺς πίθους &c. id est, duo dolia: malorum quidem vnum, alterum autē bonorum. Al. οὐ μειράκιον ὢν ἔτι δύο πίθους & cet. id est, Non adolescentulus adhuc etiam duo dolia, &c.

LIB. III. PROSA VI.

Pag. 39. fac. 1. versu 22. ὦ δόξα, & cet. id est,

est: O gloria gloria, quàm multos homines
Nihili euehis ad magnam vitam!
Prosa x I I. pag. 53. fac. 2. versu 16. Πάντοθεν &c. id est, vndique in circulis ducis similem aceruum.

LIB. IIII. PROSA VI.

Pag. 70. fac. I. vers. 17. Ἀνδρὸς &c. id est, Viri sacri corpus virtutes aedificauere. Ibidē, pag 71. fac. I. vers. 24. Ἀργαλέον δ', &c. id est, Difficile autem est, me sermone explicare, quemadmodum deus omnia regat, & sua prouidentia disponat.

LIB. V. PROSA II.

Pag. 76. fac. 2. vers. 22. Πάντ' ἐφορᾶ & cet. id est, omnia videt, & omnia audit.

FINIS.